

วารสารการบริหารท้องถิ่น

Local Administration Journal

สารบัญ

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์	1
• ภักศิญา สอดจันทร์ • ปัญญากรณ์ ศิริภานุมาศ	
การจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง	13
• เพ็ชรรา มัถขุนทด • สมศักดิ์ ศรีสันติสุข	
การเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลเนินมะปราง	29
• พิทักษ์ สระทองพิมพ์ • จินตนา ลีละไกรวรรณ	
แนวทางการส่งเสริมอาชีพจักสานหวดบ้านแสงอุดม	38
• พรเทพ เจริญศิริ • ประยุทธ์ ชูสอน	
การส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อขององค์การบริหารส่วนตำบลโลกสว่าง	47
• หทัยกาญจน์ วันแก้ว • พิชญ์ สมพอง	
การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตผู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัยผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวางจำกัด	57
• ดิเรก จงแจ่มฟ้า • ประพันธ์ศักดิ์ ฉวีราช	
การจัดการความรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ ตำบลท่าหลวง	70
• จันทรฉาย รุ่งวิสัย • สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ	
ขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์	79
• วิภารัตน์ อ่อนแก้ว • พรพันธ์ เขมคุณาศัย	
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลยะลา	92
• สมศักดิ์ หัดจะเจ • เอี่ยมพร ทองกระจาย	
บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลควนโสในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุง	102
• ศุภมาส พรหมเดช • พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์	

บทบรรณาธิการ

ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นทุนที่สำคัญ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในวารสารฉบับนี้จึงได้นำเสนอเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของอีสานใต้เช่นที่เทศบาลตำบลบ้านใหม่-ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ การจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือ การจักสาน การทอเสื่อเตย รูปแบบไม้สลักลายโบราณของสุโขทัย ประเพณีชักพระ การประกวดพื้นบ้าน รวมทั้งการแกะสลักรูปหนังตะลุง ความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงอยู่ที่ว่าจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทุนทางวัฒนธรรม และประเพณีที่มีอยู่ได้อย่างไร ตามหลักการของการพัฒนาเศรษฐกิจที่อิงอยู่บนฐานของวัฒนธรรม (Cultural Based Economy)

ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์

Passing on Traditional Wisdom in Tambon Municipality of Ban Mai Chai Pote

ภักดีญา สอดจันทร์¹

ปัญญาภรณ์ ศิริภานุมาศ²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ โดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาแขนงต่างๆ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ และผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ มีทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ ด้านศิลปกรรม ด้านเกษตรกรรม ด้านช่างไม้ ด้านจักสานแห ด้านจักสาน ด้านทอผ้า และหมอพื้นบ้าน การส่งสืบทอดภูมิปัญญาจากหลายแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษ บิดา มารดา และผู้อาวุโสในชุมชน และนำความรู้ที่มีผู้มาใช้ในการประกอบอาชีพ แต่เป็นเพียงอาชีพเสริมเท่านั้น ยังไม่สามารถทำให้เป็นอาชีพหลักได้ เพราะขาดวัตถุดิบและตลาดรองรับ ซึ่งหากสถานการณ์ยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไปอาจจะส่งผลให้ความรู้เหล่านั้นสูญหายไปจากชุมชน ดังนั้นเทศบาลควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชนมีความสนใจในภูมิปัญญาพื้นบ้านและตระหนักในคุณค่า จัดเวทีการถ่ายทอดให้กับเยาวชนในชุมชน จัดช่องทางในการจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาจากระดับชุมชนไปสู่ระดับสากล ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ควรกำหนดนโยบายเพื่อกำหนดเป็นแผนงาน/โครงการ และจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการพัฒนาและการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป โดยเจ้าของภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอด พร้อมทั้งรวบรวมจัดทำข้อมูลบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในศูนย์ข้อมูลข่าวสารหรือศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการศึกษาเผยแพร่ ส่วนโรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนโดยเชิญผู้มีภูมิปัญญามาทำการถ่ายทอดในโรงเรียน ในด้านวัด ควรร่วมกับชุมชนและหน่วยงานราชการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนขึ้น เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดสู่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ถือปฏิบัติจนเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน

Abstract

This research had the objective to study the transfer of traditional wisdom in the Tambon Municipality of Ban Mai Chai Pote. Data were collected from those living in the Municipality who

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

are knowledgeable in traditional wisdom. Data were also collected from educational administrators. This study found that there are seven elders in the community with expertise in the arts, agriculture, carpentry, fish net and cloth weaving, and traditional medicines. Their knowledge has been passed down through generations, from family members and community elders. They apply their knowledge as a vocation but only to supplement their primary occupation. There are not enough raw materials or market demand to raise the level of these vocations to a full-time occupation. Thus, because there is a danger that this knowledge will vanish, the Municipality should sponsor activities to raise interest in the community about the traditional wisdom and skills and to value these as an inheritance. There should be forums for transferring the knowledge and in the creation of broader markets for the products, creating a wider dissemination of information about the products. The Municipality should have a policy, plan, and budget for improving and preserving the traditional methods through training in and written documentation of the wisdom which can be maintained in a community learning center. The local schools should add this knowledge and skills training to the curriculum. The local temple should advocate with the community and government agencies to rehabilitate the traditional wisdom as a sign of respect for tradition and recognition of the unique attributes of the community.

คำสำคัญ: การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

Keyword: Passing on Traditional Wisdom

ความเป็นมาและความสำคัญ

ความรู้ ประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อและความสามารถที่ถูกส่งสมกันมาเพื่อการปรับตัวและดำรงชีวิตในระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้พัฒนาสืบสานกันมาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชำนาญเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่ เรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540) ซึ่งนับได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์เนื่องจากเป็นความรู้ที่มนุษย์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิต เพื่อที่จะดำรงชีวิตอยู่รอดให้ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติมีการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตให้อยู่กับธรรมชาติได้ด้วยดี

มีการคิดค้นและประดิษฐ์ สิ่งเครื่องใช้ในการอำนวยความสะดวก เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้น การสังเกตและคิดค้นสิ่งที่น่าสนใจปัญหาต่างๆแล้วนำมาลองผิดลองถูกจนสามารถแก้ไขปัญหาได้ เกิดการสังสมประสบการณ์และบอกต่อๆ กันมา สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นภูมิปัญญา ที่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของตนเองและคนในชุมชน คือ ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งผู้ที่คิดค้นประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานด้านต่างๆ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีขึ้นในชุมชน เรียกว่า ผู้ทรงภูมิหรือปราชญ์ชาวบ้าน (<http://ae.edu.swu.ac.th/websnong/web01/web451%5Cwisdom1.htm>,23 มี.ค.2554)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถจำแนกได้เป็น 10 ประเภทได้แก่ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการ เล่นพื้นบ้าน 6) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรม 7) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน 8) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน 9) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์กรรมและ 10) ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตาม สภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติ (http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%,_4 มี .ค . 54) ผู้ที่มีภูมิปัญญา หรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ที่ได้สังสมประสบการณ์มาเป็นเวลานานเป็นภูมิความรู้ที่สั่งมาของท้องถิ่นที่ชนรุ่นหลังควรแก่การฟื้นฟู เรียนรู้ สืบทอด และอนุรักษ์องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อมิให้ภูมิปัญญาเหล่านี้สูญหายหรือตายไปกับคน

ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะเป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ก็ควรให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาโดยการเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนาองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมา นำมาประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย จากนั้นก็ทำการเผยแพร่ภูมิปัญญา โดยการจัดทำสื่อที่เหมาะสม แล้วสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ รวมถึงการสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเผยแพร่ให้คนยุคหลังได้เรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญและนำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ก่อเกิดแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับสังคมไทย เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ความเป็นเอกลักษณ์ของไทย เพื่อดำรงศักดิ์ศรีของความเป็นคนไทยไว้ให้ยั่งยืน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนมากที่สุดและมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวนโยบายของกระทรวง กรม จังหวัด รวมทั้งนโยบายการพัฒนาของผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ ถึงแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนในชุมชนเกิดความมั่นคง ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในชีวิต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรากเหง้า และยังคงเหลืออยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ เพื่อฟื้นฟูและจัดทำเป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่สืบทอดสู่เยาวชน และบุคคลทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ให้คงอยู่สืบไป

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์รวมทั้งสิ้น จำนวน 67 คน และผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์จำนวน 4 คน

นอกจากนี้มีการประชุมระดมสมองจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ จำนวน 5 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรี 1 คน ปลัดเทศบาล 1 คน หัวหน้าส่วนราชการ 2 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1 คน ตัวแทนสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 9 คน และตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน ใช้ในการประชุมระดมสมอง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการศึกษา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 67 คน นั้น พบว่าภูมิปัญญาที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ได้มาจากปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 67 นั้น สามารถจำแนกองค์ความรู้ออกเป็น 4 ด้าน 6 สาขา ได้แก่ ภูมิปัญญา

ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน สาขามอพื้นบ้าน จำนวน 11 คน ด้านศิลปะพื้นบ้าน
สาขาการขับร้องสรภัญญะ จำนวน 3 คน ด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ
สาขาเกษตรกรรม (ไร่ นา สวน ผสม) จำนวน 4 คน และด้านการประดิษฐ์กรรม รวม
4 สาขา จำนวน 49 คน คือ สาขาช่างไม้ จำนวน 5 คน สาขาจักสานแห จำนวน 5 คน
สาขาจักสาน จำนวน 21 คน และสาขาทอผ้า จำนวน 18 คน ทั้งนี้เนื่องจากข้างต้นเป็น
ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือคนในชุมชนที่มีการปฏิบัติในเรื่อง
นั้นๆ มาเป็นเวลายาวนาน

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีภูมิปัญญาในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์

ในภาพรวมพบว่าผู้ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการส่งสมประสบการณ์ภูมิปัญญามาจาก
หลายแหล่งเรียนรู้ แต่ส่วนใหญ่เกินครึ่งเรียนรู้จากบิดา มารดา และผู้อาวุโสในชุมชน มี
เพียงบางส่วนที่เรียนรู้จากวิทยากรที่มาทำการอบรมให้ และเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน
วิธีการเรียนรู้หรือฝึกฝนความชำนาญส่วนใหญ่ใช้วิธีการเป็นลูกมือแล้วสังเกตจดจำ
จากนั้นก็ทดลองปฏิบัติโดยการลองผิดลองถูก และเรียนรู้จากตำรา ประสบการณ์
ภูมิปัญญาจะกระจาย ตั้งแต่ 1 ปี ถึง 64 ปี ผู้ที่มีภูมิปัญญาเกินครึ่งยังคงปฏิบัติตามบทบาท
ภูมิปัญญาของตนเอง เนื่องจากมีใจรัก เป็นอาชีพ ทำให้มีรายได้ และมีผู้คนนิยมมารับ
การช่วยเหลือ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติภูมิปัญญาในปัจจุบันเนื่องจาก ปัญหาสุขภาพที่มี
ร่างกายไม่แข็งแรง สายตาไม่ดี ระบบประสาทไม่ดี และไม่มีเวลาปฏิบัติภูมิปัญญานั้น

ผู้ที่มีภูมิปัญญาทุกคนมีความภาคภูมิใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาคือได้ช่วยเหลือผู้อื่น
และรู้สึกละอายใจหากตนเองมีความสามารถ มีฝีมือ มีรายได้มาเลี้ยงครอบครัว มีความสุขที่ได้ปฏิบัติ
ภูมิปัญญา สามารถเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่น และนอกจากสามารถจำหน่ายได้แล้วยังเป็นการ
ผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน วิธีการพัฒนาภูมิปัญญาส่วนใหญ่คือลงมือปฏิบัติเสมอจนเกิด
ความชำนาญ และดูแบบจากผู้ที่ทำสวยแล้วจดจำมา บางเรื่องศึกษาจากตำรา และ
การศึกษาดูงานแล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้กับตนเองโดยการลองผิดลองถูกจนเกิดความ
ชำนาญ แต่ในบางครั้งก็คิดสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง

ปัญหาอุปสรรคที่พบเกี่ยวกับการทำงานภูมิปัญญา คือการขาดแคลนทุนทรัพย์ใน
การดำเนินการ และอุปกรณ์ที่ใช้มีราคาแพง มีปัญหาเรื่องวัตถุดิบในการดำเนินการ และ
เมื่อผลิตออกมาแล้วไม่มีตลาดรองรับ ไม่มีหน่วยงานให้การสนับสนุนส่งเสริม และมี

ปัญหาสุขภาพภายในเรื่องสายตาไม่ดี มองไม่ค่อยเห็น มีปัญหาเรื่องน้มนานๆ ไม่ได้ เนื่องจากมีอายุมากขึ้น ลักษณะการสืบทอดภูมิปัญญาในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ นั้นมีในลักษณะต่างๆ โดยการส่งมอบประสบการณ์ภูมิปัญญามาจากหลายแหล่งเรียนรู้ สามารถแยกประเภทภูมิปัญญา วิธีการการสืบทอด ลักษณะการสืบทอด และปัญหาในด้านการสืบทอดออกได้ดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน สาขาหมอพื้นบ้าน จำนวน 11 คน วิธีการสืบทอด โดยบรรพบุรุษจากพ่อบอกลูก และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และการเขียนไว้ในตำรา ใช้การจดจำ ส่วนด้านหมอนวดแผนโบราณนั้น เกิดจากพรสวรรค์ของตัวเอง จดจำลองผิดลองถูก สอบถามผู้รู้แล้ว ฝึกปฏิบัติ เจ้าของภูมิปัญญามีความต้องการให้มีการสืบทอดต่อเพราะ ต้องการให้ภูมิปัญญาด้านนี้คงอยู่ในชุมชนต่อไป **ลักษณะการสืบทอด** โดยวิธีการเรียนรู้และฝึกฝนความชำนาญ เป็นลูกมือและฝึกปฏิบัติ จากนั้นใช้วิธีการสังเกตและจดจำ นำมาลองปฏิบัติด้วยตนเองมีการเรียนรู้เพิ่มเติมจากการอบรมและการไปศึกษาดูงานจากวิทยากรโรงพยาบาล สถานีอนามัยและการฟังความรู้จากวิทยุกระจายเสียงจากผู้อาวุโสและครูภูมิปัญญาโดยตรง ผู้สนใจที่จะรับการถ่ายทอดต้องมาเรียนรู้ด้วยตนเองจากที่บ้านของปราชญ์ แต่ภูมิปัญญาบางเรื่องเช่นการนวดแผนโบราณ ผู้มีภูมิปัญญายินดีถ่ายทอดให้ผู้สนใจได้ทุกสถานที่ **ปัญหาอุปสรรค** ที่พบในการสืบทอดคือ หาผู้ที่มารับการสืบทอดยาก เนื่องจากมีข้อจำกัดในการคัดเลือกผู้ที่จะมารับการสืบทอด ซึ่งมีข้อกำหนดเฉพาะคือ ผู้ที่จะรับการสืบทอดจะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น จะต้องถือหลักปฏิบัติด้านข้อห้าม (กะล่ำ) อย่างเคร่งครัด เช่น ไม่เดินลอดราวตากผ้าหรือเครื่องถ้วย ห้ามทานอาหารบางชนิด ห้ามทานอาหารของคนอื่น ห้ามให้ผ้าถุงผู้หญิงข้ามหัว เป็นต้น ประกอบกับปัจจุบันป่าไม้โค่นบุกรุกและทำลายความสมดุลธรรมชาติมากขึ้น สมุนไพรในป่าเริ่มหายาก และบางชนิดมีในเฉพาะป่าลึก ผู้เรียนนอกจากจะต้องเรียนรู้ทั้งความรู้ด้านสรรพคุณทางยาของสมุนไพรแต่ละชนิด และเรียนรู้ที่จะผสมตัวยาล้วนแล้ว ยังต้องมีใจรักและศึกษาเพิ่มเติมตลอดเวลาทั้งกับแพทย์แผนปัจจุบัน ปัญหาอีกอย่างคือปัญหาด้านสุขภาพร่างกายของปราชญ์เอง จะต้องมียารักษาสุขภาพแข็งแรง สามารถออกเดินป่าและเดินทางไกลได้ เนื่องจากสมุนไพรบางตัวมีอยู่ในป่าลึก และไม่มีอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง

2. ภูมิปัญญาด้านศิลปะพื้นบ้าน สาขาการขับร้องสรภัญญะ จำนวน 3 คน **วิธีการสืบทอด** จากผู้อาวุโสในชุมชนและพระครูเจ้าอาวาสที่วัดพุทธนารามหมู่ที่ 3 ร่วมกับวัดเกษมสุวรณ หมู่ 4 ได้รื้อฟื้นและริเริ่มฟื้นฟูให้มีการขับร้องสรภัญญะ โดยการแต่งกลอนจดบันทึกเป็นตำราและฝึกหัดขับร้อง ศึกษาและปรับปรุงพัฒนา ควบคุมดูแลการฝึกฝนด้วยตนเอง **ลักษณะการสืบทอด** ใช้วิธีการฝึกหัดขับร้อง ท่องจำบทกลอน ฝึกฝนท่วงทำนองการออกเสียง อักษร ผู้มีภูมิปัญญาต้องการที่จะสืบทอดให้มืออย่างแพร่หลายและให้เป็นประเพณีของชุมชน จึงได้จัดประกวดแข่งขันทั้งในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มแม่บ้านผู้สนใจทั่วไป โดยของบ ประมาณเป็นเงินอุดหนุนจากเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ มาตั้งแต่ปี 2552 ภูมิปัญญาด้านนี้กำลังอยู่ในความสนใจ เพราะเป็นการละเล่นสนุกสนานและถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน **ปัญหาอุปสรรค** ยังขาดงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงาน และต้องการวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาเพิ่มทักษะความรู้ในด้านทำนอง เนื้อร้อง และการแต่งกายที่ถูกต้อง

3. ภูมิปัญญาด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สาขาเกษตรกรรม (ไร่สวนผสม) จำนวน 4 คน **วิธีการสืบทอด** จากบรรพบุรุษ จากบิดามารดาสอนลูกลองผิดลองถูกและพัฒนาความรู้และเพิ่มทักษะจากผู้รู้หรือวิทยากรจากหน่วยงานด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านการปศุสัตว์ และด้านการปรับปรุงบำรุงดิน มาอบรมให้ความรู้และการไปศึกษาดูงาน **ลักษณะการสืบทอด** เจ้าของภูมิปัญญามีความต้องการสืบทอดภูมิปัญญาด้านนี้ ให้คนในชุมชนและผู้สนใจทั่วไป และสามารถเป็นจุดเรียนรู้และสาธิตให้กับผู้มาศึกษาดูงาน โดยวิธีให้ความรู้ แนะนำ สาธิต ศึกษาจากแปลงตัวอย่างลงมือปฏิบัติ และเป็นตัวอย่างที่ดีในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนได้ ซึ่งเป็นการพึ่งพิงตนเองอย่างยั่งยืน **ปัญหาอุปสรรค** ในการสืบทอดภูมิปัญญาด้านนี้จะต้องอาศัยคนที่มีใจรัก มีความขยันอดทนมีพื้นที่ทำมาหากินของตนเอง และมีเงินทุนในการลงทุน

4. ด้านการประดิษฐ์กรรม รวม 4 สาขา จำนวน 49 คน แยกเป็น

4.1 สาขาช่างไม้ จำนวน 5 คน **วิธีการสืบทอด** จากบรรพบุรุษ จากพ่อบอกลูก และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยดูตัวอย่าง ใช้วิธีการสังเกตและจดจำฝึกฝนจากการปฏิบัติจริง เนื่องจากต้องอาศัยฝีมือความชำนาญและทักษะความเชี่ยวชาญ และอาศัยความคิดสร้างสรรค์ในการตกแต่งผลงาน ภูมิปัญญาด้านนี้ไม่มีข้อ

ห้ามสามารถถ่ายทอดให้กับบุคคลสนใจทั่วไปได้ **ลักษณะการถ่ายทอด** โดยวิธีการแนะนำ เรียนรู้และฝึกฝนความชำนาญ เป็นลูกมือและฝึกปฏิบัติ จากนั้นใช้วิธีการสังเกตและจดจำ และนำมาลองปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเรียนรู้เพิ่มเติมจากอบรมและ ฝึกปฏิบัติโดยตรง เรียนรู้จากวิทยากรกลุ่มอาชีพ **ปัญหาอุปสรรค** ไม่มีปัญหาในการสืบทอด แต่หากผู้ได้รับการถ่ายทอดมีพื้นฐานทักษะ และมีความคิดสร้างสรรค์ก็จะช่วยให้งานที่ปฏิบัติมีคุณภาพ ดีขึ้น

4.2 สาขาจักสานแห จำนวน 5 คน **วิธีการสืบทอด** วิธีการสืบทอดจาก บรรพบุรุษ จากพ่อบอกลูก และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยดู ตัวอย่างและฝึกปฏิบัติ ใช้วิธีการสังเกตและจดจำ **ลักษณะการถ่ายทอด** ปราชญ์ผู้มี ภูมิปัญญาด้านนี้ต้องการสืบทอดภูมิปัญญาให้กับบุคคลทั่วไป เพราะสามารถที่จะทำใช้ เองในครัวเรือนและจำหน่ายได้ แหปากหนึ่งๆ มีราคาสูงคิดตามความกว้างและความถี่ ของการสานตาข่าย ใช้วิธีการถ่ายทอดโดยการแนะนำ สาธิต จดจำ ดูตัวอย่างแล้วลงมือ ฝึกปฏิบัติ **ปัญหาและอุปสรรค** ในด้านนี้ คือการนั่งทำงานทั้งวัน จะมีอาการปวดเมื่ อร่างกาย รวมทั้งสายตาและกล้ามเนื้อ และมีปัญหาในด้านค่าใช้จ่าย ไม่มีทุนในการผลิต เพราะใช้เชือกในการถักทอต่อปากหลายม้วนและราคาผ้ายทหรือสานมีราคาสูง ทำ ให้ผลผลิตมีราคาต่อปากแพงและหาตลาดยาก นานๆ จะมีคนมาซื้อ จึงทำไว้หลายๆ ปาก ไม่ได้เพราะจะกินทุน

4.3 สาขาจักสาน จำนวน 21 คน **วิธีการสืบทอด** มีวิธีการสืบทอดจาก บรรพบุรุษจากพ่อบอกลูก แม่สอนลูก และผู้อาวุโสในหมู่บ้านและคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นด้วย ตนเอง โดยการเรียนรู้ด้วยตัวเองจากตัวอย่างและในตำรา แนะนำ สาธิต ใช้วิธีการสังเกต และจดจำฝึกปฏิบัติ ลองผิดลองถูก และเพิ่มเติมความรู้และทักษะในการอบรมจาก วิทยากรด้านส่งเสริมอาชีพ **ลักษณะการถ่ายทอด** ปราชญ์ผู้มีภูมิปัญญาด้านนี้ ต้องการที่จะ สืบทอดภูมิปัญญาสู่ผู้อื่น เพราะเป็นความรู้ที่นำมาใช้ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีการถ่ายทอดในลักษณะคำแนะนำ จากนั้นใช้วิธีการสังเกตและจดจำ และนำมาลองปฏิบัติด้วยตนเอง เรียนรู้และฝึกฝนความชำนาญ เป็นลูกมือและฝึกปฏิบัติ มีการเรียนรู้เพิ่มเติมจากการอบรมและเพิ่มทักษะโดยการเรียนรู้จากวิทยากรกลุ่มอาชีพ **ปัญหาและอุปสรรค** ไม่ค่อยมีผู้สนใจอยากมาเรียนรู้เนื่องจากนั่งไม่ทน ไม่สามารถนั่ง

นานๆ ได้เพราะปวดเมื่อยร่างกาย ปวดเมื่อยสายตา ประกอบกับปัจจุบันไม้ไผ่เริ่มหายาก ต้องหาซื้อมาจากที่อื่นซึ่งมีราคาแพง เนื่องจากไม่มีที่ปลูก และไม้ไผ่กอใหญ่กินเนื้อที่ ต้องมีสวนและใช้พื้นที่กว้างสำหรับปลูกไผ่ รวมทั้งผู้รับการถ่ายทอดต้องมีใจรัก มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนางานให้เกิดทักษะฝีมือเป็นที่ต้องการของตลาด

4.4 สาขาทอผ้า จำนวน 18 คน **วิธีการสืบทอด** มีวิธีการสืบทอดจากบรรพบุรุษ จากแม่สอนลูก ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และใช้วิธีการสังเกตและจดจำ จากการเรียนรู้ด้วยตัวเองจากตัวอย่างและในตำรา และเพิ่มเติมความรู้และทักษะ ในการอบรมจากวิทยากรให้ความรู้ด้านส่งเสริมอาชีพ และการไปศึกษาดูงานนำมาปรับปรุงและพัฒนาผลงานตัวเอง **ลักษณะการถ่ายทอด** ปราชญ์ผู้มีภูมิปัญญาด้านนี้ ต้องการที่จะสืบทอดภูมิปัญญาสู่ผู้อื่น เนื่องจากอาชีพทอผ้าไหมเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ดี และผ้าไหมเป็นสินค้าที่เป็นสัญลักษณ์ของคนจังหวัดบุรีรัมย์ และมีชื่อเสียงได้รับการยอมรับเรื่องคุณภาพและความสวยงามประณีตในระดับประเทศ และเป็นเอกลักษณ์ของคนในพื้นที่การถ่ายทอดจะเป็นลักษณะการสอนแนะนำ สาธิต กำกับตัวต่อตัวและฝึกปฏิบัติ ดูตัวอย่างและดูตำราประกอบแล้วลงมือปฏิบัติ เช่นการทอผ้าอาจดูคลาจากภาพก่อนแล้วผู้ถ่ายทอดจะทำการอธิบาย ส่วนในด้านการถ่ายทอดความชำนาญของภูมิปัญญา ส่วนใหญ่มีความประสงค์จะถ่ายทอดโดยการสอนที่บ้านให้กับผู้ที่สนใจและบุตรหลานในกรณีที่ต้องสาธิตด้วยของจริงที่มีอยู่ที่บ้าน **ปัญหาและอุปสรรค** ปัจจุบันมีผู้ที่สนใจที่จะเรียนรู้เริ่มน้อยลง เพราะการทอผ้ามีขั้นตอนวิธีการมากมาย ยุ่งยากหลายขั้นตอนตั้งแต่เริ่มเลี้ยงไหมเพื่อเอาเส้นไหม ผ่านขั้นตอนต่างๆ มากมายจนกว่าจะออกมาเป็นผืนผ้า เป็นการเสี่ยงต่อสุขภาพร่างกาย เนื่องจากต้องสัมผัสกับสารเคมีฟอก ย้อม รวมทั้งการทอคลาต้องใช้สายตาเพ่งเล็ง และใช้ความประณีตอดทนสูง อีกทั้งเส้นไหม และวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตมีราคาแพง ใช้เวลาในการผลิตนานทำให้ราคาต่อชิ้นมีราคาสูง และคนทั่วไปไม่นิยมใช้ผ้าไหมตัดเสื้อผ้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากต้องระวังเรื่องการดูแลรักษา ส่วนใหญ่จะใช้ผ้าไหมในงานสำคัญและเป็นของฝาก

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์

โรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ทุกโรงเรียนมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนโดยบรรจุเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน **การสืบทอด** การ

จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นโดยการสอนในรายวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ เช่น ด้านการเกษตร ช่างตัดผมชาย ขนมหัสดิ การทำอาหารและการแปรรูปงานประดิษฐ์ การทอผ้า การถักวุ้น เรื่องเล่าคติสอนใจ งานศิลปะต่างๆ คนตรีไทย พิธีกรรมต่างๆ สังคมศาสนาและวัฒนธรรม จัดกิจกรรมกลุ่มสนใจ จัดตั้งชมรมรักภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้อำนวยการโรงเรียนทุกโรงเรียน เห็นว่า ควรมีการจัดให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสืบทอดให้ภูมิปัญญาที่มีการต่อเนื่องสู่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป **ลักษณะการถ่ายทอด** โดยอาจารย์ผู้สอน และเชิญวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านเจ้าของภูมิปัญญา มาเป็นครูสอนให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียน **ปัญหาอุปสรรค** ในการเรียนการสอนยังต้องการงบประมาณอุดหนุนจากเทศบาล หรือหน่วยงานอื่นๆ มาสนับสนุน

แนวทางพัฒนาการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์

จากการประชุมระดมสมองเพื่อหาแนวทางพัฒนาการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ ผลการประชุมสรุปได้ดังนี้

วิธีการทำให้ชุมชนมีความสนใจในภูมิปัญญาพื้นบ้านตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญ ควรดำเนินการโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ เทศบาล ส่วนราชการในอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ และองค์กรเอกชน ได้มีการร่วมมือกันสนับสนุน ส่งเสริมผู้มีภูมิปัญญาในการแสดงความสามารถทางภูมิปัญญาในชุมชนจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ โดยให้มีกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีช่องทางในการจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญา ร่วมกับการจัดทำเวทีประชาคมเพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

วิธีการทำให้เยาวชนสนใจ และเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดำเนินการโดยสำรวจหาเยาวชนผู้สนใจภูมิปัญญาให้เยาวชนกลุ่มนี้เลือกว่าตนเองสนใจภูมิปัญญาในเรื่องใด แล้วจัดเวทีการถ่ายทอดโดยอาจเป็นศาลากลางบ้านหรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งในชุมชนที่เหมาะสม เมื่อได้ผลผลิตแล้วหน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุน เช่น เทศบาล ส่วนราชการในอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์และองค์กรเอกชนควรร่วมมือกันจัดให้มีช่องทาง ทางด้านการตลาดเพื่อจัดจำหน่ายให้มีรายได้มาสู่เยาวชน มีการจัดให้มีการศึกษาดูงานในชุมชน

อื่นๆ ที่มีภูมิปัญญาในแต่ละสาขา เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จากนั้นจัดให้มีเวทีการนำเสนอภูมิปัญญาที่เยาวชนได้ไปเรียนรู้มา เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและมีรายได้จะเป็นการกระตุ้นความสนใจของเยาวชน

การสนับสนุนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นการร่วมมือกันระหว่างเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ ส่วนราชการในอำเภอและองค์กรเอกชนต่างๆ การสนับสนุนให้เกิดโครงการส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมนี้ จากการกำหนดนโยบายเพื่อผลักดันแผนงาน/โครงการ และจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการสืบทอด และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตประจำวัน และกำหนดให้มีสิ่งเหล่านี้ในแผนพัฒนาเทศบาลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์ควรสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ตัวปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง โดยการจัดทำเอกสารเผยแพร่ วารสาร วิทยทัศน์ หรือรายงานประกอบภาพ เพื่อรวบรวมผลงานไว้เผยแพร่แก่ผู้สนใจ

กล่าวโดยสรุปโรงเรียนและชุมชน ครอบครัว วัด หน่วยงานราชการและภาคเอกชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านใหม่ไชยพจน์มีบทบาทในการส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาดังนี้คือ

โรงเรียนกำหนดบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนในวิชาเลือกหรือวิชาพื้นฐานให้กับเด็กนักเรียนได้มีการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านตามวัยที่ควรจะได้รับในทุกระดับชั้น ส่วนชุมชนเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่ควรมีความพร้อมเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านสาขาต่างๆ ไว้ด้วย กันที่จะสอนให้ลูกหลานมีจิตสำนึกรักในภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนเอง ในขณะที่ครอบครัวเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดแต่มีบทบาทสูงสุดในการอนุรักษ์และดำรงอยู่ของภูมิปัญญา ที่บรรพบุรุษในตระกูลของตนสะสม ภูมิปัญญามา เพื่อทำหน้าที่เก็บรักษาภูมิปัญญาไว้คงอยู่และสืบทอดสู่คนในครอบครัวรุ่นต่อไป ส่วนวัดมีบทบาทเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้นำในด้านการสั่งสอนความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และสืบทอดเป็นประเพณีสู่ชนรุ่นหลังและเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนต่อไป รวมทั้งหน่วยงานราชการ เช่น เทศบาล หน่วยงานอื่นๆ ภายในอำเภอ มีส่วนช่วยสนับสนุนในด้านวิชาการ งบประมาณ วัสดุ

อุปกรณ์ การบริหารจัดการ ตลอดจนเทคโนโลยีด้านต่างๆ มาพัฒนาและสืบทอด
ภูมิปัญญา จัดการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป

หากทุกหน่วยงานและองค์กรดังกล่าวข้างต้น ร่วมมือกันในการส่งเสริมและ
สืบทอดภูมิปัญญาตามบทบาทที่เสนอแนะนี้ก็จะเป็แนวทางให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ทางด้านต่างๆ คงอยู่กับสังคมไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

การจัดการความรู้. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน. [ออนไลน์]

2554 [อ้างเมื่อ 4 มีนาคม 2554]. จาก <http://www.navy22.com/smf/index.php>

การสร้างภูมิปัญญาไทย. การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา.[ออนไลน์] 2554 [อ้างเมื่อ 4

มีนาคม 2554]. จาก <http://www.isangate.com/local/knowledge.html>

ความรู้เรื่องปราชญ์ชาวบ้าน. ภูมิปัญญาชาวบ้าน. [ออนไลน์] 2554 [อ้างเมื่อ 23 มีนาคม 2554

จาก <http://www.nsr.ac.th/knowledge/menaning.php>

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ภูมิปัญญาชาวบ้าน.วารสาร,2550.

ดารุณี จุนเจริญวงศา. การจัดการความรู้. [ออนไลน์] 2554 [อ้างเมื่อ 22 มีนาคม 2554]. จาก

<http://www.dpc3.ddc.moph.go.th/in.tranet/support/data.2023>

ดวงฤทัย อรรถแสง. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสี

ธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์] 2554 [อ้างเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2554] จาก

<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%>

ปราชญ์ชาวบ้าน. บทความปราชญ์ชาวบ้าน [ออนไลน์] 2554 [อ้างเมื่อ 25 มีนาคม 2554]จาก

http://www.piwdee.net/sem6_06.htm.

เสรี พงศ์พิศ. แนวคิดทางเศรษฐกิจและสังคม. [ออนไลน์] 2554 [อ้างเมื่อ 24 มีนาคม 2554].

จาก <http://ceithai.com/ceimedia/index.php>

หลักการความรู้ทั่วไป. ภูมิปัญญาท้องถิ่น. [ออนไลน์] 2554 [อ้างเมื่อ 4 มีนาคม 2554]. จาก

<http://www.school.net.th/library/snet6/envi5/Panyan.htm>

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน

ไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.

การจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง
Knowledge Management on Hand-Woven Cotton by the Mud-Mee Weavers'
Group in Suprawing Village

เพชรรา มักรุนทด¹
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอการจัดการความรู้ของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง เพื่อการเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์ในเชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสามารถกำหนดความรู้หลักที่เป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มได้เป็นอย่างดี สามารถสร้างและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกเครือข่าย หรือผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้โดยใช้วิธีการลงมือปฏิบัติจริง กลุ่มมีการแสวงหาความรู้ตลอดเวลาเป็นการพัฒนาฝีมือ และเพิ่มมูลค่าสินค้าให้กับกลุ่ม การจัดเก็บความรู้ส่วนใหญ่จัดเก็บความรู้ไว้ในสมองจดบันทึกเฉพาะบางเรื่องเพื่อกันลืม มีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้โดยการพูดคุยเป็นลักษณะการเอื้ออาทรแก่สมาชิก และเครือข่าย กลุ่มใช้ความรู้ตลอดเวลา สามารถสร้างงานที่มีประสิทธิภาพ และเกิดคุณภาพ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียก ควรที่จะมีการส่งเสริมให้มีการจัดเก็บความรู้ จัดทำตำราหรือคู่มือเป็นเอกสารที่เผยแพร่ได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือคงอยู่ตลอดไป

Abstract

This research had the objective of creating guidelines for knowledge management of the process of hand-woven cotton by the Mud-Mee Weavers Group in Suprawing Village in order to add value to the product. Data were gathered from existing documents and in-depth interviews and group discussions with key informants.

This study found that the Weavers Group is an embodiment of the traditional wisdom of the community, and the Group could manage the knowledge effectively. They were able to share the knowledge with other members of the network through hands-on training and sharing. The Group is constantly trying to increase its knowledge and skills, thus increasing the value of the Group. Most

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

of the knowledge is kept in memory; some aspects are written down to prevent loss. Knowledge is transferred through inter-personal communication among Group members. Thus, the Lampiak Tambon Administrative Organization should support the systematic storage of this traditional wisdom, and should produce a handbook or document which can be shared with others on a wide scale in order to sustain the practice.

คำสำคัญ: การจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือ

Keyword: Knowledge Management on Hand-Woven Cotton

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ภายใต้งบบังคับแห่งกฎหมายได้กำหนดทั้งให้เทศบาลมีหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ อาทิ เช่น หน้าที่ในการบำรุงศิลปะ จาริต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ตลอดจนการบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร การส่งเสริมการฝึกและประกอบอาชีพ นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) กำหนดให้ความสำคัญในการสร้างรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศ กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลมีคุณภาพยั่งยืนด้วยการเสริมสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง โดยการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ให้รัฐและหน่วยงานต่างๆ สนับสนุนนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในทางสร้างสรรค์ และการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าชุมชน การให้บริการพัฒนาควบคู่ไปกับการจัดการตลาดและทักษะในการประกอบอาชีพให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนา

จากหน้าที่และภารกิจดังกล่าว เทศบาลตำบลแะ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดให้ราษฎรในเขตเทศบาลมีการรวมกลุ่มเพื่อให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการพึ่งพาตนเองได้ โดยเทศบาลได้จัดกิจกรรม/แผนงาน/โครงการ รองรับเพื่อการปฏิบัติกิจกรรมการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพให้กับราษฎรในชุมชน ยามว่างจากการประกอบอาชีพหลักหลังจากการทำไร่ ทำนา จัดฝึกอบรมอาชีพให้เป็นไป

ตามความต้องการของประชาชนในชุมชนและทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีอาชีพเสริมเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง เมื่อประชาชนได้รวมกลุ่มและแจ้งความประสงค์ในความต้องการที่จะฝึกอบรมอาชีพใด เทศบาลตำบลชะเอได้ประสานและจัดหาวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถมาฝึกอบรมให้ความรู้ซึ่งเมื่อมีการฝึกอบรมให้ความรู้แล้วได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้ประชาชนเกิดการรวมกลุ่มทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ในพื้นที่อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครราชสีมา มีกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง ตำบลลำเพือก อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครราชสีมา จัดว่าเป็นกลุ่มทอผ้าที่มีความเข้มแข็งกลุ่มหนึ่งของอำเภอศรีนครินทร์ ประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย สินค้าผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวังได้มีการพัฒนารูปแบบ ลวดลาย และมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อการเพิ่มมูลค่าของสินค้ามาโดยตลอดจนกลายเป็นสินค้า OTOP ของอำเภอศรีนครินทร์ ปัจจุบันผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง ได้กลายเป็นสินค้าที่รู้จักกันทั่วทั้งจังหวัด และสร้างชื่อเสียงให้กับอำเภอศรีนครินทร์เป็นอย่างยิ่ง พร้อมทั้งทำรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวังอีกทางหนึ่งด้วย ประชาชนในอำเภอศรีนครินทร์บางคนมีอาชีพใหม่โดยการเปิดร้านขายผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวังและร้านตัดเสื้อผ้า บางร้านมีงานตัดเย็บเสื้อผ้าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากร้านจำหน่ายผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวังจ้างตัดเย็บและนำเสื้อผ้าที่ตัดสำเร็จเรียบร้อยแล้วไปโชว์และวางจำหน่ายในร้าน นับว่าเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและให้กับประชาชนที่ดีอีกทางหนึ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความรู้กลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อการเพิ่มมูลค่าสินค้า ซึ่งจะได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับกลุ่มอาชีพในเขตเทศบาลตำบลชะเอให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประธานและคณะกรรมการกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวังและสมาชิกกลุ่ม จำนวน 13 คน สมาชิกเครือข่ายกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่บ้านหนองจานและบ้านหนองขนาทที่เป็นประธานและ

สมาชิก จำนวน 5 คน ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในการทอผ้าในหมู่บ้านชะบะวัง จำนวน 2 คน ประชาชนในหมู่บ้านชะบะวังที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มแต่มีความเกี่ยวข้องหรือผูกพันกับผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือๆ อีก จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 22 คน เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของกลุ่มการจัดตั้งกลุ่ม ลักษณะการจัดการความรู้ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมและการนำเสนอการจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวัง และข้อเสนอแนะความคิดเห็นต่างๆ ตามแนวทางในการสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษา

ลักษณะการจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวัง

การจัดการความรู้ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ประกอบด้วย การกำหนดองค์ความรู้ การสร้างและการถ่ายโอนความรู้ การแสวงหาความรู้

1. การกำหนดองค์ความรู้ ลักษณะการกำหนดองค์ความรู้ที่เป็นองค์ความรู้หลักของกลุ่ม เป็นองค์ความรู้ที่เป็นต้นทุนทางปัญญา สมาชิกทุกคนจะมีองค์ความรู้ที่เป็นองค์ความรู้หลักของกลุ่ม ความรู้ต่างๆ จะถูกฝังลึกอยู่ในหัวสมองของสมาชิกประกอบกับพรสวรรค์ของแต่ละคนจนกลายเป็นปัญญายากที่จะลืม ความรู้หลักของกลุ่มจะเป็นในเรื่องการเตรียมเส้นด้าย การออกแบบทำลายมัดหมี่ การแถมสี การข้อมสี และการทอผ้า สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจ และสามารถกำหนดความรู้ในแต่ละเรื่องแต่ละขั้นตอนได้เป็นอย่างดี ซึ่งลักษณะการกำหนดองค์ความรู้หลักของกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์พบว่า สมาชิกกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวังเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะ มีความชำนาญ เป็นอย่างยิ่งทั้งนี้การเรียนรู้เกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนทุกกระบวนการ เป็นการเรียนรู้อย่างแท้จริงที่เกิดจากประสบการณ์ตรง จนเกิดเป็นความรู้ที่ถูกสั่งสมฝังลึกกลายเป็นปัญญาที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล การทอผ้าก็เช่นกัน สมาชิกผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวังบางคนเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาเกือบ 30 ปี บางคนอาจมากกว่า อันเนื่องจากความคุ้นเคยกับการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยเด็กๆ ที่เคยช่วยผู้อาวุโสในครอบครัวการเรียนรู้บางคนสามารถเรียนรู้ได้ภายในวันเดียว แต่ในทางทักษะและความชำนาญจำเป็นต้องอาศัยการสั่งสมจากประสบการณ์ เวลา

บวกด้วยพรสวรรค์ การแสวงหา การใฝ่รู้ และที่สำคัญ ต้องทำด้วยใจรัก ใจชอบ มีความอดทนสูง เพราะกว่าจะทอพุ่งเส้นด้ายให้ได้ในแต่ละเส้น ในแต่ละผืนให้ออกมาเป็นผืนผ้าที่สวยงาม มากด้วยคุณค่า ผู้ทอต้องใส่ใจกับเส้นด้ายทุกเส้น

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิก เป็นองค์ความรู้ที่ส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียนรู้ที่ถูกถ่ายทอดความรู้จากการสอนของ บรรพบุรุษและองค์ความรู้อีกส่วนหนึ่งเกิดการถ่ายทอดจากเพื่อนสู่เพื่อนหรือจากกลุ่มสมาชิกด้วยกันเองเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นโดยปณิธานที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างแท้จริง

2. การสร้างและการถ่ายทอดความรู้ จากการศึกษาลักษณะการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวังพบว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนสามารถสร้างความรู้ให้แก่ตนเองโดยการเรียนรู้และทำลายมัดหมี่แบบใหม่ๆ ได้หรือเมื่อเห็นลายผ้าตัวอย่างก็สามารถที่จะสร้างความรู้ตามลายตัวอย่าง สามารถที่จะแกะลายมัดหมี่ มัดข้อม แด้มสี และทอผ้าออกมาเป็นผืนเป็นลายได้อย่างดี ความสามารถนี้ถือเป็นพรสวรรค์และถือว่าเป็นทุนทางปัญญาของสมาชิก ที่มีความสามารถที่มีอยู่ในตัวของสมาชิกทุกคนพร้อมที่จะคิดค้น ประยุกต์เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ในกลุ่มได้ตลอดเวลา

ลักษณะวิธีการสร้างความรู้และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกเป็นการสร้างที่ประสบการณจริง เรียนรู้จริง คือ สอนให้สมาชิกทุกคนลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณตรง และสั่งสมประสบการณ เรียนรู้ไปเรื่อยๆ ต้องลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ เกิดความชำนาญแล้วจะเข้าใจในบริบทในกระบวนการแต่ละขั้นตอน ทำซ้ำแล้วซ้ำเล่าและเรียนรู้ แกะไขไปด้วยในขณะที่ลงมือปฏิบัติ สิ่งต่างๆ จะซึมซับลงไปในหัวสมองของสมาชิก

วิธีการสร้างความรู้ให้แก่สมาชิกของกลุ่มในลักษณะนี้เป็นการปลูกความคิดและสร้างปัญญา ยากที่จะลืมได้ รู้แล้วจะรู้เลย แต่ในทางตรงกันข้าม หากศึกษาเฉพาะจากคู่มือ จากสื่อต่างๆ จากตำรา โดยไม่ลงมือปฏิบัติ การที่จะเป็นผู้ทอผ้าให้สวยงามมีคุณค่าตลอดทั้งผืนและมีคุณภาพดีคงเป็นไปได้ยากด้านการถ่ายทอดความรู้สมาชิกทุกคนสามารถถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองให้แก่เพื่อนสมาชิกกลุ่มเดียวกัน สมาชิกกลุ่มเครือข่ายตลอดจนเด็กนักเรียนในโรงเรียนในหมู่บ้าน เพื่อนบ้านหรือใครก็ตามที่ต้องการที่จะเรียนรู้ หรือเข้ามาเรียนรู้ซึ่งกลุ่มมีความสามารถและพร้อมที่จะเป็นวิทยากรถ่ายทอด

ความรู้ให้ตลอดเวลา ลักษณะการถ่ายทอดความรู้เป็นในลักษณะการสืบทอดความรู้จากรุ่นอดีตสู่รุ่นปัจจุบัน โดยการให้ลงมือปฏิบัติจริง

3. ลักษณะการแสวงหาความรู้และการจัดเก็บความรู้

(1) การแสวงหาความรู้ ของสมาชิกกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชัยประวีณาการศึกษาพบว่า กลุ่มและสมาชิกทุกคนมีการแสวงหาความรู้ตลอดเวลา และแสวงหาความรู้ได้ทุกโอกาส เป็นการพัฒนาฝีมือและเพิ่มมูลค่าราคาให้กับสินค้า หากผ้ามีลายมัดหมี่ยิ่งสวยงามมากหรือแปลกตาไปจากลายอื่นเท่าใด โอกาสที่จะทำให้ผ้าผืนนั้นมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น การแสวงหาความรู้โดยเฉพาะประธานกลุ่มจะนำความรู้แบบลายใหม่ๆ มาให้สมาชิกดูและทำอยู่เสมอ สมาชิกบางท่านแสวงหาความรู้โดยดูแบบจากหนังสือ จากการไปศึกษาดูงาน การฝึกอบรมของหน่วยงานราชการ การจัดงานนิทรรศการ การออกร้านแสดงสินค้าในตัวจังหวัด หรือลายใหม่ๆ ที่ผู้เฒ่าผู้แก่ไปทำบุญ

(2) ด้านการจัดเก็บความรู้ สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มไม่มีการจดหรือบันทึกความรู้ไว้ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการทำ กระบวนการหรือขั้นตอนในแต่ละขั้นตอนหรือเอกลักษณ์ของลายแต่ละลาย เพียงรู้แต่ว่าทุกคนทำได้ จะจำเอาไว้ในหัวสมอง เพราะทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอนต้องลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะ เกิดความชำนาญ สมาชิกสามารถทำได้ทุกกระบวนการในการทอผ้าหรือทุกลายจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจดหรือบันทึกไว้ สมาชิกบางคนจดบันทึกไม่เป็น เนื่องจากไม่เข้าใจว่าจะจดแบบไหน บางครั้งการเขียนหนังสือไม่คล่องเนื่องจากอายุมากขึ้นก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกไม่มีการจดไม่มีการบันทึกจะมีสมาชิกบางคนจดบันทึกลงบนแผ่นกระดาษเขียนลวดลายที่มีการออกแบบลายต่างๆ ไว้ พวกลายขลิบ ลายยกดอก ยกตะกรอ บันทึกใส่กระดาษตามที่ตนเองเข้าใจเพื่อกันลืมในบางส่วนเท่านั้น เก็บแผ่นกระดาษที่บันทึกได้เข้าแฟ้มเอกสารเอาไว้แต่บางคน ณ ปัจจุบันแฟ้มที่เก็บไว้หายไม่ทราบว่าเก็บไว้ที่ใดหาไม่พบก็มี ทำให้ความรู้ที่ได้รับการบันทึกหายไปด้วย มีสมาชิกเพียงท่านเดียวที่มีการจัดเก็บความรู้โดยการจัดทำเป็นขั้นตอนเป็นกระบวนการ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าจะต้องนำสิ่งที่เป็นความรู้ที่ทำไว้นั้นไปสอนเด็กนักเรียนที่ทางโรงเรียนได้บรรจุลงในหลักสูตรวิชาการงาน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเขียนแผนการเรียนการสอนเข้าไปในหลักสูตรของทางโรงเรียนซึ่งถือว่ามีการจัดเก็บความรู้ที่นำไปถ่ายทอด และเกิดประโยชน์แก่ชุมชนการเก็บความรู้นอกเหนือ

จากการจด การบันทึกที่ยังไม่ได้ทำ เช่น การบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ การจัดเก็บในแผ่น ซี ดี เพื่อให้การสืบค้นที่ง่าย รวดเร็วและถูกต้องหรือการทำเป็นคู่มือ เป็นหนังสือยังไม่มี หน่วยงานใดเข้ามาดำเนินการหรือให้คำแนะนำ ให้ความรู้และดำเนินการทำให้แต่อย่างใด ประกอบกับทางกลุ่มไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ต้องให้ส่วนราชการเข้ามาดำเนินการให้

ศูนย์เรียนรู้ของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวัง ได้มีการจัดทำ เขียนขั้นตอน ในการทอผ้าติดไว้ในบริเวณด้านในศูนย์ฯ แต่ไม่มีรายละเอียดและได้รับการบอกเล่าจาก เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่รับผิดชอบงานด้านนี้ว่า ศูนย์ฯ นี้ต่อไปในอนาคตจะเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ที่ครบวงจร ทุกกระบวนการตั้งแต่การเตรียมเส้นด้าย การผลิต การตลาด การจำหน่าย การพาณิชย์ เรียนรู้ในด้านต่างๆ พัฒนาชุมชนจะมาเป็น ผู้ดำเนินการ แนะนำ ดูแล ช่วยเหลือและดำเนินการให้เป็นรูปธรรมที่มีความชัดเจนต่อไป

4. การแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ จากการศึกษาพบว่าการแบ่งปันความรู้ และการแลกเปลี่ยนความรู้สมาชิกทุกคนจะแบ่งปันความรู้แก่กันและกัน ทั้งในกลุ่ม สมาชิก สมาชิกเครือข่ายไม่มีการปิดบังกัน โดยเฉพาะแบบใหม่ๆ หรือลายที่ลูกค้าต้องการ วิธีการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ ส่วนใหญ่ประชาชนจะเรียกสมาชิกมาดูลาย มัดหมี่ที่เป็นลายใหม่ๆ และสมาชิกจะช่วยกันแกะลายโดยการพูดคุยกันก่อนเป็นลักษณะ การประชุมกลุ่มย่อย เมื่อดูรายละเอียดของลายและแลกเปลี่ยนความรู้แก่กันแล้ว จากนั้น จะลงมือปฏิบัติจริงจนกระทั่งทอเสร็จเป็นผืนผ้าเพื่อให้เห็นภาพลายจริง แล้วต่างช่วยกัน ปรับปรุงหรือแก้ไข หรือลงมือปฏิบัติใหม่เพื่อให้ลายมัดหมี่ที่ออกมามีความสวยงามและ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะลายนั้นๆ ต่อไป

ลักษณะของการแลกเปลี่ยนความรู้ก็เช่นกันจากการศึกษา พบว่านอกจากสมาชิก แลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มสมาชิกแล้ว ยังมีการแลกเปลี่ยนความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่ม เครือข่ายตอนนี้มีสมาชิกเครือข่ายบ้านใหม่ชะบะวัง บ้านหนองจาน และบ้านหนองขนก

5. การนำความรู้ไปใช้ จากการศึกษาพบว่าสมาชิกกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ บ้านชะบะวังได้ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่มตลอดเวลา ความรู้ยิ่งใช้มากก็ยิ่งรู้มาก ยังมี ประสิทธิภาพมาก ลักษณะการนำความรู้ของกลุ่มไปใช้จะใช้ในลักษณะการสอนให้ ปฏิบัติจริง การสอนสมาชิกกลุ่มจะเป็นในลักษณะสอนกันเอง สอนคนในหมู่บ้านอื่น สอนสมาชิกเครือข่าย สอนเด็กนักเรียนโรงเรียนในหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกกลุ่มได้ใช้

ความรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งในปีการศึกษา 2554 ทางโรงเรียนได้บรรจุหลักสูตรนี้ไว้ทุกชั้นเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่เดิมจะสอนให้เด็กทอและปั่นด้าย เฉพาะเด็กโต แต่ในปีการศึกษานี้จะเริ่มตั้งแต่ชั้นตอนการมัดหมี่ การแฉ้มสี การย้อมสี นอกจากจะใส่ไว้ในวิชางานการงานแล้วยังจะใส่ไว้ในวิชางานศิลปะเพื่อให้เด็กชั้นระดับ ต่ำๆ ได้เรียนรู้ เป็นการซึมซับ ปลุกฝังความรักและเห็นคุณค่าของงานทอ เพื่อสร้างให้ เห็นคุณค่า ซึมซับก่อนในเบื้องต้น เป็นการขยายความรู้และขยายขีดความสามารถของ กลุ่มเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และเกิดผลดีต่อชุมชน

ลักษณะการใช้ความรู้อีกลักษณะหนึ่ง คือการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้ ดียิ่งขึ้น พัฒนาผลิตภัณฑ์โดยกลุ่มนำความคิดของสมาชิก มาผสมปรับปรุงกับความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ในตัวสมาชิก จนเกิดเป็นลายใหม่ๆ อยู่เสมออย่างลายน้าไหลสมาชิก กล่าวว่าเป็นลายที่ทำงานง่ายกว่าลายมัดหมี่ลายอื่นๆ ลักษณะเป็นลายเดียวที่กระจายไปทั่วทั้ง ผืน มีความเอกลักษณ์ที่มีลักษณะลายในแต่ละผืนผ้าไม่เหมือนกัน ดังนั้นการนำความรู้ไป ใช้ผลลัพธ์ที่ได้คือผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากปัญญาปฏิบัติที่แท้จริง

ปัญหาและอุปสรรคการจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ บ้านซักระวัง

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านการกำหนดองค์ความรู้ ปัญหาและอุปสรรคในการ จัดการความรู้ และการกำหนดองค์ความรู้ที่เป็นทุนปัญญากลุ่มมีความรู้ในทุกเรื่องแต่ ไม่สามารถจัดการความรู้ และกำหนดองค์ความรู้ให้สมาชิกได้หมด องค์ความรู้ที่สมาชิก กำหนดไม่ได้จะเป็นในเรื่องของการเก็บตะกรอที่มีความยุ่งยาก มีวิธีการทำที่ สลับซับซ้อนคนที่ลงมือปฏิบัติได้ต้องใช้ทั้งความจำ ความรู้ ความสามารถ ผสมรวมถึง ความเข้าใจ ความอดทนเนื่องจากต้องใช้สมาธิทั้งวันในขณะที่ทำการเก็บตะกรอ สมาชิก กลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องการเก็บตะกรอ ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ บ้านซักระวัง ที่มีความรู้ในเรื่องเก็บตะกรอได้เพียง 3 คน เท่านั้น ส่วนที่เป็นปราชญ์ ชาวบ้านที่เคยเก็บตะกรอได้ปัจจุบันสาวยาวเริ่มไม่ดีเนื่องจากอายุมากขึ้น จึงหยุดเก็บตะ กรอ สมาชิกกลุ่มเครือข่ายบ้านหนองจานไม่มีสมาชิกคนใดเก็บตะกรอได้แม้เพียงคนเดียว เวลาที่เครือข่ายหมัดต้องจ้างกลุ่มซักระวังขึ้นเครือผ้าและเก็บตะกรอให้ ในขณะที่สมาชิก

เครือข่ายบ้านหนองขนก อำเภอสว่าง จังหวัดนครราชสีมา มีสมาชิกเพียงคนเดียวเท่านั้นที่สามารถขึ้นเครื่องผ้าและเก็บตะกรอซึ่งทางกลุ่มต้องใช้เงินกลุ่มจ้างเป็นค่าแรงในการเดินเครื่องผ้าและเก็บตะกรอ แต่ปัจจุบันมีอายุ 55 ปี ยังไม่ทราบว่าจะสามารถเก็บตะกรอได้อีกนานเท่าไร เก่งว่าในอนาคตคงจะเป็นเหมือนปราชญ์ชาวบ้านบ้านชันชะระวัง จึงกลายเป็นปัญหาที่ยากที่จะกำหนดหนทางปัญญาในเรื่องการเก็บตะกรอได้

ปัญหาที่พบอีกปัญหาหนึ่งของกลุ่ม คือ เรื่องของเส้นด้ายขาดตลาดเป็นปัญหาที่สำคัญเพราะหากไม่มีเส้นด้ายที่ถือว่าเป็นวัตถุดิบที่สำคัญ สมาชิกก็ไม่สามารถทอผ้าได้อีกปัญหาในเรื่องของสีผ้า ยกตัวอย่างตลาดต้องการสีฟ้า เวลากลุ่มไปซื้อเส้นด้ายสีฟ้าก็จะขาดตลาดเช่นกัน ทำให้กลุ่มไม่มีผ้าสีฟ้าจำหน่ายตามความต้องการของตลาดของลูกค้ากลุ่มจำเป็นต้องซื้อด้ายสีอื่นและทอสีอื่นทดแทน ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาลำนี้แต่อย่างใด

ปัญหาหลักที่ทุกกลุ่มกำลังประสบอยู่ คือ กลุ่มมีสมาชิก จำนวน 66 คน ปัจจุบันทอผ้าไม่ถึง 20 คนทำให้กลุ่มประสบปัญหาด้านแรงงาน ขาดผู้สานต่อ ขาดคนทอขาดแรงงาน มีสมาชิกบางรายที่ทอผ้าเป็นหยุดการทอผ้าอย่างถาวร เนื่องจากว่า ณ ปัจจุบันราคาค้นทุนการผลิตมีราคาสูงขึ้นในขณะที่สมาชิกที่ทอผ้าจำหน่ายผ้าได้ราคาเท่าเดิม กำไรน้อยกว่าเดิมและไม่คุ้มกับค่าแรงที่ต้องลงทุนไป ขณะนี้ทุกกลุ่มกำลังประสบปัญหาด้านแรงงานที่นับวันสมาชิกกลุ่มจะหยุดทอผ้า สาเหตุเพราะ (1) อายุของสมาชิกมากขึ้นทุกวัน (2) ส่งผลต่อสุขภาพไม่ดีและทอผ้าไม่สวย (3) สภาพร่างกายไม่แข็งแรงเนื่องจากอายุมากขึ้น (4) สมาชิกบางคนหมดภาระในการส่งเงินให้ลูกหลานเรียนหนังสือ ลูกหลานเรียนหนังสือจบ มีงานทำจึงต้องการให้หยุดทอผ้าเพื่อพักผ่อน (5)หยุดเพราะเลี้ยงหลานไม่มีเวลาพอ (6) หยุดทอผ้าเนื่องจากไม่มีเวลาต้องไปทำไร่มันสำปะหลังที่เป็นอาชีพหลักและปัจจุบันราคามันสำปะหลังมีราคาดีขึ้นและเป็นรายได้หลักที่สำคัญของครอบครัว (7) สมาชิกบางคนหันไปทำงานด้านอื่นที่ได้เงินเร็วกว่า เช่น รับจ้าง (8) ไปทำงานโรงงานที่เข้ามาตั้งใกล้หมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง

งานทอผ้าเป็นงานที่ต้องใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ ความชำนาญใช้ทักษะและประสบการณ์ที่เกิดจากการฝึกฝนการลงมือปฏิบัติจริงที่สำคัญต้องผสมใจรัก ความชอบ

ส่วนตัว ใส่ใจอย่างจริงจังทุกขั้นตอน เพียงขอให้ได้ทำก็มีความสุข ซึ่งค่าตอบแทนที่ได้รับ อาจไม่คุ้มทุน แต่จะทำเพราะชื่นชอบและใจรักจริงเท่านั้น

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านการสร้างและการถ่ายโอนความรู้ ปัญหาและอุปสรรคด้านการสร้างและการถ่ายโอนความรู้ จากการศึกษาไม่พบปัญหาด้านนี้ ความรู้ที่เป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มโดยการค้นหาจากสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลในกลุ่ม เพื่อถ่ายทอดออกมาและสามารถให้ผู้อื่นเรียนรู้จากบุคคลนั้นได้ การสอนงานให้แก่สมาชิกด้วยกัน สอนคนที่ท้อฝ้ามไม่เป็นจนสามารถท้อฝ้ามเป็น เนื่องจากการสร้างความรู้และการถ่ายโอนความรู้ให้แก่สมาชิกเป็นการสร้างที่ประสบการณ์จริง เรียนรู้จริง สมาชิกกลุ่มมีความสามารถถึงขนาดที่จะถ่ายทอดและสอนคนที่ไม่เป็นอะไรมาเลย ให้เป็นทุกราย ขออย่างเดียวใจต้องพร้อมด้วย หากใจไม่พร้อมไม่ชอบก็ยากที่จะรับความรู้นั้นได้

3. ปัญหาและอุปสรรคด้านการแสวงหาความรู้และการจัดเก็บความรู้ ปัญหาด้านการแสวงหาความรู้ของกลุ่ม จากการศึกษาไม่พบว่ามีปัญหาแต่อย่างใด สมาชิกสามารถแสวงหาความรู้ได้จากทุกสถานที่ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย เช่น จากหนังสือ การไปดูงานในสถานที่อื่นๆ ในตัวจังหวัด ต่างจังหวัด จากการฝึกอบรม หรือที่หน่วยงานอื่นที่จัดนิทรรศการเกี่ยวกับผ้า การออกร้านนำผ้าไปจำหน่าย การได้พบไปเห็นจากสื่อต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ก็สามารถนำมาทำได้ เห็นลายก็สามารถทำได้

ปัญหาในเรื่องการจัดเก็บความรู้ จากการศึกษาพบว่าสมาชิกมีความเข้าใจในเรื่องการจัดเก็บความรู้ มีสมาชิกส่วนน้อยที่จัดเก็บความรู้แต่ลักษณะการจัดเก็บจะเก็บเฉพาะบางส่วนในลายที่ทำยากๆ เพื่อกันลืมเท่านั้น ส่วนลายง่ายๆ จะไม่จด ไม่บันทึก การจัดเก็บความรู้จะจัดเก็บโดยการจดบันทึกใส่แผ่นกระดาษเป็นเรื่องเฉพาะเพื่อเตือนความจำของตนเองเท่านั้น เนื่องจากว่าความรู้ที่มีอยู่เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในสมอง จำได้ไม่ลืม จากเหตุผลดังกล่าวสมาชิกส่วนใหญ่จึงคิดว่าไม่จำเป็นที่จะต้องจด บันทึก การจัดเก็บความรู้ เพราะทุกอย่างมันฝังลึกอยู่ในสมองของตนเองหมดแล้ว ปัญหาการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดเก็บเป็นปัญหาที่สำคัญ เพราะกลุ่มไม่มีสมาชิกมีความรู้ในเรื่องของเทคโนโลยีในเรื่องคอมพิวเตอร์ ดังนั้น ปัญหาด้านการจัดเก็บความรู้ จึงเป็นปัญหาที่จะต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียก หรือสำนักงานพัฒนาชุมชนเข้ามาทำความเข้าใจ และให้การช่วยเหลือจัดเก็บหรือดำเนินการให้เพื่อให้

การจัดเก็บความรู้ของกลุ่มและความรู้ของกลุ่มที่มีทั้งหมดเป็นรูปธรรมและที่สำคัญจะได้ไม่สูญหายไปจากชุมชน

4. ปัญหาและอุปสรรคด้านการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ จากการศึกษาไม่พบปัญหาในด้านนี้เพราะสมาชิกทุกคนสามารถและต่างมีน้ำใจที่จะแบ่งปันความรู้ของตนเองให้กับกลุ่มเพื่อนสมาชิกทุกเวลา รวมไปถึงน้ำใจในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย หรือหมู่บ้านอื่นและเด็กนักเรียนในโรงเรียนประจำหมู่บ้านด้วย

5. ปัญหาและอุปสรรคด้านการนำความรู้ไปใช้ จากการศึกษาไม่พบปัญหาในเรื่องนี้สมาชิกทุกคนสามารถใช้ความรู้ รู้จักนำมาประยุกต์ผสมผสานความรู้เก่าความรู้ใหม่และนำลายเก่าลายใหม่มาประยุกต์เข้าด้วยกันได้อย่างดีแต่มีปัญหาตรงที่ว่า การนำความรู้ไปใช้ สมาชิกส่วนใหญ่จะใช้ความรู้กันเองภายในกลุ่มใช้สอนกลุ่มเครือข่ายและผู้ที่สนใจจะมาเรียนรู้ ไปสอนนักเรียนในโรงเรียน สอนสมาชิกในครัวเรือน ส่วนการนำความรู้ไปใช้นอกกลุ่มก็มีบ้างแต่ไม่มากนัก และอีกอย่างพบว่าสมาชิกหลายรายหยุดทอดทิ้งก็เปรียบเสมือนหยุดใช้ความรู้ นั่นด้วย

แนวทางการส่งเสริมและการนำเสนอการจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง

การส่งเสริมด้านแผนการตลาด และการจัดตั้งศูนย์กลางการพัฒนาขีดความสามารถ ของกลุ่มในการพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะ สร้างประสบการณ์เพื่อการต่อยอดและการประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อให้กลุ่มคงอยู่สืบต่อไป

ด้านแผนธุรกิจ กลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง ได้มีการจัดทำแผนธุรกิจด้านการตลาดมีสมาชิกช่วยกันทำแผนการตลาดจำนวน 3 คน เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพผลิตภัณฑ์เท่ากับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอื่น และเป็นการรักษามาตรฐานของคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้คงอยู่เปรียบเทียบด้านราคา เหมือนเป็นการติดตามรายงานการเคลื่อนไหวของสินค้าชนิดเดียวกันสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะไม่มีความรู้ในเรื่องการตลาด การพาณิชย์ แต่มีความสามารถในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

ด้านการจัดตั้งศูนย์กลางพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม ด้าน KBO (Knowledge Based OTOP) กลุ่มมีตัวอาคารจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ครบวงจร ตั้งแต่การเตรียมเส้นด้าย ทั้งการติดตั้งวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ครบทุกอย่าง ประธานกลุ่มจะขึ้นเรือผ้าไว้ที่ศูนย์ เพื่อให้สมาชิกพากันมาทอผ้าที่ศูนย์ เวลาที่มีผู้สนใจที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้สามารถเข้ามาเรียนรู้ในตัวศูนย์นี้ได้ ส่วนด้านหน้าตัวอาคารโรงทอจะเป็นศูนย์สาธิตการตลาด เพื่อเป็นสถานที่จำหน่ายผ้าของกลุ่มให้กับลูกค้ามีการเก็บวัสดุ อุปกรณ์ หากสมาชิกท่านใดต้องการที่จะมาซื้อวัสดุ เส้นด้ายไปทอ ก็จะมาซื้อได้ที่ศูนย์สาธิตซึ่งศูนย์นี้จะเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ในเรื่องของการผลิต การตลาด การพาณิชย์ และอนาคตคงจะรวมไปถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มยังไม่ได้ดำเนินการแต่ต้องการที่จะทำ เพื่อเป็นการขยายฐานการตลาดและกลุ่มผู้ซื้อให้มากขึ้นหากทำได้ แรงงานที่หยุดทอผ้าอาจต้องหวนกลับคืนสู่กลุ่มอีกครั้งเพื่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ

แนวทางการส่งเสริมและการนำเสนอการกำหนดความรู้

ทุนทางปัญญาของกลุ่มจะมีความรู้ในเรื่องของ การเตรียมเส้นด้ายขึ้น การเตรียมเส้นด้ายฟ่งกลุ่มมีความรู้ในเรื่องต่างๆ และสามารถกำหนดความรู้ได้ดีในทุกเรื่อง ยกเว้นในเรื่องการเก็บตะกรอ เนื่องจากว่าการเก็บตะกรอมีขั้นตอนการเก็บที่ยุ่งยากและซับซ้อนใช้เวลาในการเก็บทั้งวันองค์ความรู้ในเรื่องการเก็บตะกรอเป็นทุนปัญญาของกลุ่มมีสมาชิกกำหนดองค์ความรู้ได้เพียง 3 คน เท่านั้น ดังนั้นจึงควรที่จะหาวิธีการจะอย่างไรเพื่อให้สมาชิกพากันเรียนรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น

แนวทางในการส่งเสริมองค์ความรู้ในเรื่องการเก็บตะกรอให้แก่สมาชิก จึงมีแนวทางในการส่งเสริม คือ การใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน สมาชิกสอนกันเองถ่ายทอดกันเองได้ แต่ถ้าหากว่าจะให้มีวิทยากรจากภายนอกเป็นอาจารย์หรือผู้ที่มีความรู้ จากหน่วยงานราชการหรือสถาบันที่มีชื่อเสียงเข้ามาสอน สมาชิกอาจจะยอมรับความรู้จากวิทยากรเหล่านั้นมากกว่า และอาจจะพร้อมที่จะเข้ามาเรียนรู้ในส่วนของการเก็บตะกรอมากขึ้น เป็นการเปิดใจรับได้มากกว่าที่จะสอนกันเอง

แนวทางในเรื่องการนำเสนอการกำหนดความรู้ จากการสนทนากลุ่มทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอครบุรี จะเป็นผู้เข้ามาส่งเสริมให้กลุ่มนำเสนอความรู้ไว้ที่ศูนย์เรียนรู้โดยการเขียนแผนผัง ขั้นตอนกระบวนการองค์ความรู้ของกลุ่ม เป็นการเขียน

ความรู้ที่เป็นความรู้ของกลุ่มเป็นลักษณะแบบแผนภูมิ กำหนดคิดไว้ที่ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นของกลุ่ม เป็นแนวทางในการส่งเสริมและการนำเสนอการกำหนดความรู้ของกลุ่มได้อีกแนวทางหนึ่งและเป็นการให้ความรู้แก่ผู้ที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมศูนย์ หรือมาซื้อผ้าที่ศูนย์

แนวทางการส่งเสริมและการนำเสนอการสร้างและการถ่ายทอดความรู้

แนวทางการส่งเสริมและการนำเสนอการสร้างความรู้และการถ่ายทอดความรู้ กลุ่มมีการสร้างความรู้ พัฒนาฝีมือ พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มพลังความสามารถในด้านการตลาดที่นับวันจะมีการแข่งขันที่สูงขึ้น สิ่งที่จะช่วยให้ฝีมือของกลุ่มได้รับการพัฒนา เช่น การฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียกและสำนักงานพัฒนาชุมชน ควรที่จะประสานหน่วยงานที่มีความรู้ เพื่อมาให้ความรู้กับกลุ่มเพิ่มเติม อย่างเช่น ศูนย์ศิลปะชีปะขาว ไทรมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีการเกษตรของคลออีซาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงานมาต่อยอดพัฒนาความรู้ และพัฒนาฝีมือการทอผ้าของสมาชิกกลุ่มให้มากขึ้น หรือในส่วนของ องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียก สามารถสนับสนุนให้สมาชิกไปฝึกอบรมหรือดูงานเกี่ยวกับเรื่องผ้า เพื่อจะได้เกิดประโยชน์ต่อการนำมาใช้ประโยชน์ และสามารถมาพัฒนางานทอผ้าของกลุ่มได้อีกทางหนึ่ง ส่งให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

แนวทางในการส่งเสริมการใช้ความรู้ของกลุ่มอีกแนวทางหนึ่ง คือ การถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กนักเรียนที่ทำอย่างต่อเนื่อง โดยทางโรงเรียนในหมู่บ้านได้นำวิชาทอผ้าบรรจุลงในหลักสูตรวิชาการงาน เดิมวิทยาการของกลุ่มจะสอนเฉพาะเด็กมัธยมแต่ในปีการศึกษา 2554 ได้บรรจุลงให้หลักสูตรทุกชั้นเรียนเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 บรรจุหลักสูตรไว้ในวิชาศิลปะตรงจุดนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียก สามารถเข้ามาให้การสนับสนุนเข้ามาดูแล ช่วยเหลือทั้งด้านวิทยากร อุดหนุนวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และร่วมบูรณาการกับทางโรงเรียนเพื่อการสร้างความรู้ใหม่ๆ ให้กับเด็กเยาวชนที่จะต้องเรียนรู้ ซึ่งจะก่อความผูกพัน ชิมซับไปในตัวสิ่งที่ตามมาคุณค่าทางจิตใจที่จะเกิดความผูกพันและต้องรักษาไว้คู่ชุมชนตลอดไป

แนวทางในการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอครบุรี หรือในส่วนของรัฐบาลได้ช่วยประสานงบประมาณ จากกรมแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กรมพัฒนาชุมชน เพื่อการสนับสนุนงบประมาณอย่างในอดีตที่ผ่านมา

งบประมาณจ่ายเป็นค่าแรงสำหรับผู้ที่จะเข้ามาเรียนรู้ เรียกว่าได้ความรู้ด้วยได้ค่าจ้างในการมาเรียนรู้ด้วย ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานปัญหาคนว่างงานในชุมชนด้วย หรือการถ่ายโอนความรู้โดยการผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลลำเพือก ก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ

ด้านการประชาสัมพันธ์ จะเป็นการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวังเพื่อให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอได้ลงเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นพร้อมที่จะประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มให้หรือวิทยุชุมชนในท้องถิ่น ได้ช่วยส่งเสริมอีกทางหนึ่ง

แนวทางการส่งเสริมและการนำเสนอการแสวงหาและการจัดเก็บความรู้

การแสวงหาความรู้ของกลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่จะแสวงหาความรู้ตลอดเวลา เป็นไปในลักษณะการพบหรือเห็นจากที่ต่างๆ แล้วจะจำลองผ้ามาทำในกลุ่มหรืออาจจะดูจากหนังสือในงานแสดงสินค้า พบเห็นแบบไหนถ้าชอบก็จะนำมาทำเป็น แต่ทั้งนี้ควรให้เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาให้ความรู้ในเรื่องของการบันทึกลายแต่ละลายไว้เพื่อสิ่งที่สมาชิกเห็นและนำมาทำนั้นจะได้เก็บไว้เพื่อการเรียนรู้และถ่ายทอดต่อไป แนวทางในการส่งเสริมการแสวงหาความรู้ทางกลุ่มมีความต้องการที่จะให้เจ้าหน้าที่พาไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ บ้างเพื่อจะได้รับความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาผ้าทอของกลุ่ม

แนวทางการส่งเสริมและการนำเสนอการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้

แนวทางการส่งเสริมและการนำเสนอการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการเผยแพร่หรือการถ่ายโอนความรู้ กลุ่มมีการส่งเสริมการถ่ายโอนความรู้แก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่มด้วยกันเอง และสมาชิกเครือข่ายที่ยังเหลืออยู่ ตอนนี้มีเครื่องช่ายบ้านใหม่ ชะบะวัง บ้านหนองจาน และบ้านหนองขนกทุกเครือข่ายสามารถเชื่อมโยงและรวมถ่ายโอนความรู้ให้แกกันและกันได้เป็นอย่างดี การเผยแพร่ความรู้ส่วนใหญ่จะทำโดยการสอนให้ลงมือปฏิบัติจริง มัดหมี่จริง ย้อมสีจริง แด้มสีจริง ปั่นด้ายจริงและทอจริง

ด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการร่วมส่งเสริมให้ผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวังเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดนโยบายโดยขอความร่วมมือให้ทุกส่วนราชการในพื้นที่ได้ช่วยกันส่งเสริม โดยการแต่งกายชุดผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะวังสำหรับวันราชการวันใดวันหนึ่งเพื่อเป็นการส่งเสริมสินค้า OTOP ของอำเภอครบุรีให้เป็นที่รู้จักทั่วกัน

แนวทางในการส่งเสริมการใช้ความรู้

การส่งเสริมการใช้ความรู้ สมาชิกกลุ่มจะใช้ความรู้ของตนเองทุกวันและพร้อมที่จะใช้ความรู้ทุกเมื่อ สำหรับสมาชิกที่เลิกทอผ้าอย่างถาวร หรือบางคนหยุดชั่วคราวเนื่องจากไปทำไร่ หรือไปทำธุระอย่างอื่นก่อน เมื่อธุระเสร็จจึงจะกลับมาใช้ความรู้ของตนเองนั้นใหม่ แต่การใช้ความรู้ของกลุ่มคือการทอผ้าเพียงอย่างเดียว และเพื่อเป็นการให้ความรู้ได้มีการขยายผล เกิดประสิทธิภาพต่อกลุ่มและสมาชิกโดยตรง และกลุ่มมีความต้องการที่จะแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผืนผ้าอาจทำเป็นผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุมเตียง เฟอร์นิเจอร์ฯหรืออื่นๆ ควรที่จะให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยให้หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียกหรืออาจจะเป็นพัฒนาชุมชนอำเภอครบุรี ประสานวิทยากรมีความรู้มาสอนในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มได้พัฒนาจิตความรู้และความสามารถขององค์กรในอีกระดับหนึ่ง และส่งผลต่อการขยายตลาดและขยายกลุ่มผู้ใช้หรือความต้องการสินค้าที่มากขึ้น ซึ่งกลุ่มอาจจะได้สมาชิกใหม่ หรือสมาชิกเก่าที่หยุดทอผ้าหวนกลับคืนกลุ่มใหม่ เพื่อมาร่วมกันสร้างสิ่งสรรใหม่ฯหรือทั้งงานทอและงานประดิษฐ์ที่อาจจะทำควบคู่กันไปก็ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวัง อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา เพื่อการเพิ่มมูลค่าสินค้า พบว่ากลุ่มมีความพร้อมในการกำหนดองค์ความรู้ มีความพร้อมในการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ และแสวงหาความรู้เพื่อการพัฒนาฝีมือ พัฒนาคุณภาพของผ้าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ ทั้งการแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนความรู้และการนำความรู้ไปใช้สมาชิกกลุ่มต่างปฏิบัติอยู่เป็นนิจ แต่พบปัญหาใหญ่คือปัญหาด้านแรงงาน นับวันแรงงานจะเกิดการถดถอยมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากอายุของสมาชิกจะเป็นตัวแปรเปลี่ยนที่สำคัญ จำเป็นที่ต้องหาวิธีการที่จะให้บุคคลอื่น หน่วยงานราชการและหน่วยงานอื่นเข้ามาช่วยเหลือ เนื่องจากไม่ต้องการเห็นกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านซักระวังเกิดการล่มสลายหรือหมู่บ้านยุติการทอผ้าอย่างถาวร ดังนั้นเพื่อการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของ กลุ่มของหมู่บ้านในการจัดการความรู้ที่ได้รับมรดกสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษให้เป็น

ครูสอนลูก สอนหลานให้ปั่นฟู้และรักษาคุณค่าในความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไป องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียก ควรกำหนดนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอครบุรี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนผู้สนใจได้เข้ามาเรียนรู้วิธีการทอผ้า ซึ่งท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณให้กับประชาชนในหมู่บ้านของตนที่ต้องการจะเข้ามาเรียนรู้ กลุ่มจะเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งจะทำให้คนที่ชื่นชอบในการทอผ้าในหมู่บ้านอื่นหรือคนที่ว่างงานได้มีโอกาสเข้ามาศึกษา เรียนรู้ เกิดการรวมกลุ่มและเข้ามาเรียนรู้มากขึ้น และในส่วนของสมาชิกกลุ่มที่หยุดการทอผ้าก็จะเข้ามาเป็นวิทยากรสอนและรับค่าตอบแทนจากท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มอีกทางหนึ่ง

การกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยองค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียก ต้องกำหนดเป็นนโยบาย บันทึกทำข้อตกลงเพื่อขอความร่วมมือกับทางโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบทุกโรงเรียน ให้บรรจุองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าลงในหลักสูตรและสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจ้างวิทยากรมาสอน และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น โดยให้โรงเรียนบ้านทรัพย์เจริญเป็นโรงเรียนต้นแบบ

การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เมื่อกลุ่มมีการจัดตั้งศูนย์สาธิต ให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ที่ครบวงจร ควรที่จะมีการส่งเสริมให้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้ามีการนำผ้ามาประยุกต์หรือทำเป็นกระเป๋าผ้า ตัดเย็บด้วยฝีมือที่ประณีต ทำเป็นปลอกหมอนผ้าคลุมโต๊ะ ปูเตียง ม่านหน้าต่าง โคมไฟ หรืออะไรก็ได้ที่มีการแปรรูปปรับเปลี่ยนรูปแบบหลายรูปแบบ โดยความรับผิดชอบของ องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพียก และสำนักงานพัฒนาชุมชน ได้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน แรงงานจังหวัด กรมพัฒนาชุมชนหรือกระทรวงพาณิชย์ที่พร้อมจะสนับสนุนงบประมาณในการจัดส่งวิทยากรเข้ามาฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก เมื่อกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย จะมีโอกาสและเป็นการขยายฐานการตลาดที่กว้างขึ้น ความต้องการของลูกค้าจะไม่ใช่เพียงกลุ่มเดียว เกิดกลุ่มลูกค้าหลายกลุ่มและหลายระดับ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้การดำเนินงานของกลุ่มคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลเนินมะปราง
Strengthening Occupational Support Groups in the Tambon Municipality of
Nern Maprang

พิทักษ์ สระทองพิมพ์¹
จินตนา ลีละไกรวรรณ²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลเนินมะปราง โดยใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาลและพนักงานเทศบาล ร้านค้าผู้อุปโภคบริโภค คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ สมาชิกกลุ่มอาชีพ จำนวน 7 กลุ่มอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มอาชีพที่สามารถดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีดังนี้

กลุ่มอาชีพการทอผ้า ผลิตภัณฑ์ที่ทำจำหน่ายมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ที่นำไปใช้ เป็นที่ต้องการของท้องตลาด ทั้งในเขตเทศบาลตำบลเนินมะปรางและใกล้เคียง

กลุ่มอาชีพขายศรี ของชุมชนบ้านนาประชาสรรค์ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ จากวัสดุธรรมชาติ ได้แก่เปลือกข้าวโพดนำมาทำพวงหรีด ดอกไม้จันทน์ทำให้ขยายตลาดออกไปเป็นที่น่าพอใจ จนเป็นที่รู้จักและแพร่หลายในเขตเทศบาล และได้มีการพัฒนาเรื่อยมา ปัจจุบันได้ทำดอกไม้ประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้ครอบครัวสมาชิกของกลุ่มอาชีพขายศรีมีรายได้เสริมและมีอาชีพเสริม ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีเงินทุนหมุนเวียน ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง โดยที่สมาชิกกลุ่มได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีมีการพัฒนาทักษะ รูปแบบในการจัดทำขายศรีอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์การพัฒนาที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มดังกล่าวมีความเข้มแข็ง คือ การได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจำหน่าย และที่สำคัญเน้นการใช้วัตถุดิบที่หาได้โดยทั่วไปในชุมชน

Abstract

The objective of this research was to create guidelines for strengthening occupational support groups in Tambon Nern Maprang. Data were collected from group discussions with administrators, members of the Tambon Council, municipal workers, shopkeepers and consumers, and members of seven occupation group boards. This study identified factors contributing to the

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

strengthening and sustainability of the groups. The Grass Spinning Group produces quality products for which there is market demand both within the Tambon and surrounding areas.

The Bai See Group in Prachasan Village prepares flower arrangements using natural materials such as corn husks, to make wreaths and merit-making bouquets, which are marketed locally and have become well-known in the locality. As a result, there is increasing popularity of natural products and this has increased group income and helped to sustain the practices. Group membership is expanding and more people are being trained. They constantly strive to improve designs and product quality. The group has received good support for product development, marketing, and an ample supply of natural materials.

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพ

Keyword: Strengthening Occupational Support Groups

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ การทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นการทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นภาระ และหน้าที่หนึ่งโดยที่ความในมาตรา 51 (5) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 13 พ.ศ.2552 บัญญัติไว้ว่า บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันและมีปฏิสัมพันธ์ต่อการประกอบอาชีพ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสังสรรค์ ประสพการณ์ในลักษณะของการรวมตัวของประชาชนเป็น “กลุ่มอาชีพ” จึงเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศคือ การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้านการบูรณาการกระบวนการผลิต บนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุลเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่ชุมชนรวมทั้งสร้างระบบเฉพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ และในท้ายที่สุดแล้ว “ชุมชน”

จะมีความเข้มแข็งอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ หรือเศรษฐกิจระดับบับให้มีความเข้มแข็งต่อไป (กรมการพัฒนาชุมชน, 2546)

เทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 หมู่บ้าน 6 ชุมชน ประกอบด้วย 1. ชุมชนลูกแสนเมือง 2. ชุมชนมะปรางทักษิณ 3. ชุมชนใหม่ร่วมใจพัฒนา 4. ชุมชนใหม่ไทยเจริญ 5. ชุมชนใหม่ร่วมใจสามัคคี 6. ชุมชน บ้านนาประชาสรรค์ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ในเขตเทศบาลตำบลเนินมะปราง จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบันมีทั้งสิ้น 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพถั่วคั่วทราย กลุ่มอาชีพกรอหญาคา กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลาชุก กลุ่มอาชีพเลี้ยงกบ กลุ่มอาชีพบายศรี กลุ่มอาชีพเลี้ยงไก่ และกลุ่มอาชีพปลาร้าไข่เค็ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีอาชีพหลัก และอาชีพรอง ประเภทการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมแปรรูป และอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว เทศบาลตำบลเนินมะปราง ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้กลุ่มอาชีพใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน และการพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อให้มีความเข้มแข็งโดยให้กลุ่มอาชีพจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพ เพื่อทำการบริหารกลุ่ม นอกจากนี้เทศบาลยังได้สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และดำเนินการจัดฝึกอบรมเพิ่มทักษะให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มอาชีพโดยวิทยากรที่มีความรู้เฉพาะกลุ่มอาชีพทุกกลุ่ม ตลอดจนการศึกษาดูงานนอกสถานที่ให้แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพ และคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จากการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพจนถึงปัจจุบัน พบว่ากลุ่มอาชีพบางกลุ่มไม่ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ทำให้ไม่มีเงินทุน ที่ใช้หมุนเวียนในการดำเนินงาน จึงทำให้กลุ่มไม่สามารถที่จะดำเนินงานต่อไปได้ เนื่องจากปัญหาที่สำคัญหลายประการ คือ สมาชิกของกลุ่มไม่มีเวลาที่จะมาร่วมดำเนินกิจกรรมมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ไม่มีตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากกลุ่มของตนเอง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีต้นทุนสูงขึ้น จึงอาจเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลเนินมะปราง ในขณะนี้จากสาเหตุดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อการบริหารงบประมาณของเทศบาลตำบล เนินมะปราง

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงควรศึกษาหาสาเหตุที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพทั้งเจ็ดกลุ่ม เพื่อนำไปพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพให้

เข้มแข็ง เพื่อยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยการเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย และเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ โดยที่ทางเทศบาลตำบลเนินมะปรางจะเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการรวมกลุ่ม และพัฒนากลุ่มอาชีพให้มีความสามารถในการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็งต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล และพนักงานเทศบาล ร้านค้าผู้อุปโภคบริโภค คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ สมาชิกกลุ่มอาชีพ จำนวน 7 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มอาชีพ ถั่วคั่วทราย กลุ่มอาชีพทอหูกา กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลาดุก กลุ่มอาชีพเลี้ยงกบ กลุ่มอาชีพขายศรี กลุ่มอาชีพเลี้ยงไก่ และกลุ่มอาชีพปลาร้าไข่เค็ม เขตเทศบาลตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษา

ความเป็นมากลุ่มอาชีพของเทศบาลเนินมะปราง

การส่งเสริมกลุ่มอาชีพ เป็นนโยบายของทางรัฐบาล เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่ยั่งยืนแก่กลุ่มและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร โดยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2546 ด้วยการสนับสนุนเงินอุดหนุนให้แก่กลุ่มอาชีพ ถ่ายทอดเทคโนโลยี และส่งเสริมด้านการตลาด โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับประชาชนทั้งด้านงบประมาณและการฝึกอบรมให้ความรู้ เพื่อเป็นการสนองนโยบายของทางรัฐบาล เทศบาลตำบลเนินมะปรางจึงดำเนินการมอบหมายให้งานพัฒนาชุมชน สำนักปลัดเทศบาล เทศบาลตำบลเนินมะปราง ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองและเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกส่งเสริมอาชีพ พัฒนาศักยภาพการผลิต และการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2550)

การดำเนินงานของเทศบาลตำบลเนินมะปราง ได้มีการประชุมผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล หัวหน้าส่วนราชการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติ เพื่อขอรับสนับสนุนงบประมาณจากทางเทศบาลตำบลเนินมะปราง มีหลักเกณฑ์ดังนี้

โครงการที่เสนอขออนุมัติต้องมีความยั่งยืนของการดำเนินโครงการ โดยมีผลต่อเนื่องไม่สิ้นสุดในครั้งเดียว และเข้าหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

1. เป็นโครงการที่สามารถรองรับผู้ด้อยโอกาสและผู้ว่างงานในชุมชน ให้สามารถพัฒนาไปสู่ความพออยู่ พอกิน พอใช้ ซึ่งเป็นเป้าหมายขั้นต้นของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป็นโครงการที่สนับสนุนและส่งเสริมการลดต้นทุนและปัจจัยในการผลิตด้านต่างๆ อาทิ ด้านการเกษตร ทั้งนี้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย สร้างโอกาสในอาชีพ และเพิ่มความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก

3. เป็นโครงการที่สนับสนุนการอนุรักษ์พลังงานและส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน หรือพลังงานทางเลือก

4. เป็นโครงการที่สนับสนุนและส่งเสริมการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ ชุมชนสามารถลงทุนร่วมดำเนินโครงการกับชุมชนใกล้เคียง หรือองค์การภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ หรือนอกพื้นที่ได้ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

จากนั้นเทศบาลตำบลเนินมะปราง จึงให้คณะกรรมการชุมชน ดำเนินการเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และผลิตผล โดยผ่านการประชุมประชาคมของคนในชุมชน และดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในชุมชน ให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) ให้มีการสำรวจปัญหา และความต้องการของสมาชิกที่ต้องการเข้ามารวมกลุ่มในการดำเนินงาน และ 3) เปิดรับสมัครสมาชิกกลุ่มและผู้สนใจเข้าร่วมกลุ่ม

เมื่อกลุ่มอาชีพได้สมาชิกกลุ่มแล้ว จึงได้ดำเนินการเลือกคณะกรรมการกลุ่ม และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานให้ชัดเจนประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการ กำหนดระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม โดยยึดมติที่ประชุมเสียงข้างมาก จัดทำทะเบียนรายชื่อของสมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการให้เป็นปัจจุบันสามารถตรวจสอบได้ จัดการประชุมกลุ่ม สมาชิก คณะกรรมการอย่างน้อยเดือนละครั้ง จัดทำวาระประชุมและจดบันทึกการประชุม และยื่นขอจดทะเบียนกลุ่มอาชีพกับเทศบาลตำบลเนินมะปราง ตามขั้นตอนดังนี้ 1) การยื่นจดทะเบียนกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย รายชื่อสมาชิก คณะทำงาน กิจกรรมหลัก/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/การดำเนินกิจกรรม ข้อบังคับ ระเบียบกลุ่ม ข้อตกลงของกลุ่ม รายงานผลการประชุม (ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปภาพแสดงกิจกรรมของกลุ่ม 2) เจ้าหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้อง 3) เจ้าหน้าที่รายงานการจัดตั้งกลุ่มต่อผู้บริหารภายใน 2 วัน 4) ผู้บริหารเห็นชอบให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการขึ้นทะเบียนประวัติของเทศบาลตำบลเนินมะปรางและจัดเข้าแผนพัฒนาสามปี เพื่อสนับสนุนงบประมาณ และ 5) เทศบาลตำบลเนินมะปราง ติดตามให้การช่วยเหลือกลุ่มต่อไป

เมื่อดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสร็จเรียบร้อยแล้ว กลุ่มอาชีพจึงจัดทำเอกสารเพื่อขอรับสนับสนุนงบประมาณจากทางเทศบาลตำบลเนินมะปราง

การดำเนินงานกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลเนินมะปราง

กลุ่มอาชีพที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลมีจำนวน 7 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

กลุ่มอาชีพเลี้ยงไก่ ชุมชนบ้านนาประชาสรรค์ ปัจจุบันไม่มีเงินทุนหมุนเวียนและไม่ได้ดำเนินการเลี้ยงไก่แล้ว เนื่องจากประสบปัญหา เรื่องการเลี้ยงไก่ในช่วงฤดูฝน ซึ่งจะพบว่าไก่ป่วยมีมากโดยเฉพาะไก่เล็กๆ ที่ยังไม่แข็งแรง ในช่วงฤดูฝนไก่เล็กๆ จะป่วยกันมากสาเหตุสำคัญคือความชื้นและการเปลี่ยนแปลงของอากาศที่มีบ่อยมากนั่นเอง บางวันร้อนมากในตอนเช้าบ่ายมาฝนตกแรงขึ้นแฉะ บางทีตกติดต่อกันหลายวันพื้นที่ชื้นมากก็เป็นสาเหตุให้ไก่เจ็บป่วยได้ง่าย แนวทางการพัฒนา กลุ่มอาชีพต้องการพัฒนาระบบการเลี้ยงให้ได้มาตรฐานและมีการควบคุมโรคไม่ให้เกิดไก่เป็นโรคระบาด และ

ต้องการให้เทศบาลตำบลเนินมะปรางดำเนินการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด

กลุ่มอาชีพปลาร้าเค็ม ซึ่งผลผลิตที่ได้เป็นที่ยอมรับของท้องตลาด และผู้บริโภคเป็นอย่างดี คือน้ำพริกปลาร้าและไข่เค็ม ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพเป็นที่ประสบความสำเร็จ ในช่วงระยะแรก แต่ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรค คือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตหายาก เช่น ไข่เป็ด แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพจะพัฒนาสูตรน้ำพริกปลาร้าและไข่เค็มให้มีหลากหลายออกสู่ท้องตลาด พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีหีบห่อที่สวยงามได้มาตรฐาน และมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

กลุ่มอาชีพเลี้ยงกบหลังจากที่ได้ดำเนินการในช่วงแรก การดำเนินงานของกลุ่มทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้ เนื่องจากการจำหน่ายกบ ร้านอาหารในเขตเทศบาลตำบลเนินมะปราง จึงเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียน แต่ปัจจุบันกลุ่มไม่สามารถดำเนินงานต่อได้ โดยมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ กบมีโรคระบาดทำให้ขายไม่ได้ราคา แนวทางในการปรับปรุงพัฒนา ต้องการให้เทศบาลตำบลเนินมะปราง ควบคุมโรคระบาด

กลุ่มอาชีพขายศรี วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มอาชีพขายศรี ของชุมชนบ้านนาประชาสรรค์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสนับสนุนให้ประชาชนที่ว่างจากการประกอบอาชีพหลัก การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน กลุ่มอาชีพขายศรีได้จัดทำดอกไม้ประดิษฐ์ จากวัสดุธรรมชาติ ได้แก่เปลือกข้าวโพด นำมาทำพวงหรีดดอกไม้จันทร์ ทำให้ขายตลาดออกไปเป็นที่น่าพอใจ จนเป็นที่รู้จักและแพร่หลายในเขตเทศบาลและได้มีการพัฒนาเรื่อยมา ปัจจุบันได้ทำดอกไม้ประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้ครอบครัวสมาชิกของกลุ่มอาชีพขายศรีมีรายได้เสริมและมีอาชีพเสริม ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นมีเงินทุนหมุนเวียน ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง โดยที่สมาชิกกลุ่มได้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีการพัฒนาทักษะรูปแบบในการจัดทำขายศรีอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มอาชีพถั่วคั่วทรายสูตรโบราณ ผลผลิตถั่วคั่วทรายเป็นสินค้าบริโภคที่ได้รับความนิยมในชุมชนและท้องตลาดในระยะแรกเป็นอย่างดีจำหน่ายในชุมชนและ

ใกล้เคียง แต่ปัจจุบันการดำเนินงานของกลุ่มไม่ได้มีการดำเนินงานแล้ว เนื่องจากประสบปัญหาการดำเนินงานของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มไม่ค่อยมีเวลาว่างรวมกลุ่มกันและมีเวลาว่างไม่ตรงกันต้องประกอบอาชีพหลักคือทำสวน ทำไร่ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่เพียงพอ

กลุ่มอาชีพกรอหญาคา ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ที่นำไปใช้ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพกรอหญาคาประสบความสำเร็จ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นที่ต้องการของท้องตลาด ทั้งในเขตเทศบาล ตำบลเนินมะปรางและใกล้เคียง มีการตั้งทำกรอหญาคาล่วงหน้า ซึ่งปัจจุบันกลุ่มอาชีพมีเงินทุนหมุนเวียนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องมีผลกำไรจากการจำหน่ายกรอหญาคา ในอนาคตมีแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพกรอหญาคาให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักมากขึ้นและส่งเสริมคนในชุมชนปลูกหญาคาขาย เพื่อจะได้มีอาชีพและรายได้เพิ่มจากการประกอบอาชีพหลัก ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลาตุก การดำเนินการของกลุ่มสมาชิกเลี้ยงปลาตุกไม่ประสบความสำเร็จ ปัจจุบันไม่ได้ดำเนินการแล้ว เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มขาดความรู้ในการดูแลและเลี้ยงอย่างถูกวิธี ทำให้ปลาตุกไม่โต ประกอบกับสภาพปัญหาเรื่องอาหารปลาตุกมีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้องเพิ่มต้นทุนในการผลิตสูงปลาที่ตัวเล็กขายไม่ได้ราคาทำให้ขาดทุน แนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพเลี้ยงปลาตุก ต้องการให้เทศบาลตำบลเนินมะปราง สนับสนุนพันธุ์ปลาชนิดอื่นให้หลากหลายเป็นที่ต้องการของท้องตลาด จัดหาแหล่งอาหารปลาที่มีราคาถูก ดำเนินการฝึกอบรมให้ความรู้ศึกษาดูงานและติดตามให้ความช่วยเหลือการบริหารจัดการกลุ่ม

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ

ปัจจุบันกลุ่มอาชีพที่ดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ กลุ่มอาชีพเลี้ยงไก่ กลุ่มอาชีพปลาร้าเค็ม กลุ่มอาชีพเลี้ยงกบ และกลุ่มอาชีพกรอหญาคา จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบอาชีพต่างๆ พบว่าสาเหตุที่กลุ่มดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จมีดังนี้ คือ 1) ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตต้องซื้อจากภายนอก มีราคาแพง หายากเช่น ไข่เป็ด อาหารใช้เลี้ยงสัตว์ 2) คณะกรรมการ สมาชิกการรวมกลุ่มยังไม่เข้มแข็ง ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน 3) การตลาดมีการแข่งขันกับสินค้านอกชุมชน สินค้าของกลุ่มอาชีพยังไม่เป็นที่นิยม และ 4) ขาดความรู้ความ

เข้าใจในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอาชีพเลี้ยงสัตว์ ต้องมีความรู้ในการแก้ไขปัญหาเมื่อสัตว์ป่วยหรือเกิดโรคระบาด

ข้อเสนอแนะในการพัฒนากลุ่มอาชีพที่ยังไม่เข้มแข็ง

จากปัญหาที่พบของกลุ่มอาชีพที่ไม่เข้มแข็ง ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในทุกๆ ด้าน ดังนี้ 1) เน้นใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น สนับสนุนให้มีความรู้และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มอาชีพเดียวกัน 2) การสร้างกลุ่มให้เข้มแข็งต้องสร้างจิตสำนึกให้เห็นผลประโยชน์ของกลุ่ม เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3) คณะกรรมการกลุ่ม ควรมีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้น 4) การปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามได้มาตรฐาน และการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง และ 5) หน่วยงานของรัฐ/เทศบาลตำบล ควรสนับสนุนสินค้าในพื้นที่ด้วยการสั่งทำใช้ในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ วันสงกรานต์ เพื่อเน้นส่งเสริมผลิตภัณฑ์และเผยแพร่ตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการพัฒนากลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง

ปัจจุบันกลุ่มอาชีพที่ประสบความสำเร็จ และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง คือ กลุ่มอาชีพปายศรี และกลุ่มอาชีพกระหน่ำคา ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย จึงควรมีการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพทั้งสองให้เข้มแข็งต่อไป ควรมีการต่อยอดการผลิตโดยการส่งเสริมการฝึกอบรมให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ โดยเทศบาลตำบลเนินมะปรางให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2546). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2550). วารสารการพัฒนาท้องถิ่น ปีที่ 2 ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัทมิตรภาพการพิมพ์ และสตีลดิโอ จำกัด.

แนวทางการส่งเสริมอาชีพจักสานหัตถ์บ้านแสงอุดม
Guidelines for Promoting the Steamer Basket Occupational Group in
Saeng Udom Village

พรเทพ เจริญศิริ¹

ประยุทธ์ ชูสอน²

บทคัดย่อ

รายงานนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมอาชีพจักสานหัตถ์บ้านแสงอุดม โดยการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพจักสานหัตถ์ บ้านแสงอุดม จำนวน 50 คน และการสนทนากลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการส่งเสริมอาชีพจักสานหัตถ์ คือ 1) ด้านการจัดทำทะเบียนการจัดทำทะเบียนบัญชีรายรับ-รายจ่าย ของกลุ่มควรให้เป็นปัจจุบันและมีคณะกรรมการตรวจสอบทุกไตรมาสหรือทุก 6 เดือน 2) ด้านการฝึกอบรมควรมีการฝึกอบรม/ศึกษาดูงานการส่งเสริมอาชีพจักสานหัตถ์กับกลุ่มอื่นๆ อย่างต่อเนื่องจะได้นำความรู้ประสบการณ์มาพัฒนาตนเองสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักทั่วไป 3) ด้านการรวมกลุ่ม ควรจัดหาตลาดจำหน่ายสินค้าร่วมกันของเครือข่าย 4) ด้านการจัดทำงบประมาณ ควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลในการดำเนินงาน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ 5) ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะ ควรมีการจัดฝึกอบรมพัฒนาความรู้และทักษะการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์ 6) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จัดศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบลเก็บรวบรวมข้อมูลในเวปไซด์ จัดทำเป็นคู่มือเพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาและเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

Abstract

This research had the objective of producing guidelines to support the Steamer Basket Occupational Group in Saeng Udom Village. Data were collected from interviews with 50 members of the group and from group discussion with key informants.

This study found that guidelines for group strengthening should include the following: (1) Account records for income and expenditures of the group need to be up-to-date with inspections by

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

the group board every quarter or semi-annually; (2) There should be training/study tours to exchange experiences with similar groups to improve methods and increase the popularity of product; (3) There needs to be identification of the product market by the members of the network; (4) There needs to be budgetary support from the Municipality for equipment and materials; (5) To improve knowledge and skills, there needs to be training in the design and production of product; (6) There needs to be regular information dissemination about the group's products, including a learning center in the Tambon to store information, a group website, handbooks with details of the product and production in order to preserve this traditional wisdom.

คำสำคัญ: การส่งเสริมอาชีพจักสานหวด

Keyword: Promoting the Steamer Basket Occupational Group

ความเป็นมาและความสำคัญ

การส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ยึดหลักทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีเงื่อนไขอยู่บนพื้นฐานของความรอบรู้ ความเข้าใจ ในความแตกต่างกันโดยธรรมชาติทั้งระดับพื้นที่ระดับชุมชน ระดับครัวเรือนและระดับบุคคล ดังนั้นการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของท้องถิ่น โดยคำนึงถึงปัจจัยและองค์ประกอบที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ เช่น ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบสาธารณูปโภค แหล่งทุนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งการจัดแบ่งกลุ่มอาชีพ อาจแบ่งตามประเภทของการส่งเสริมสนับสนุน คือ

1) กลุ่มอาชีพที่ต้องให้ความช่วยเหลือพิเศษ คือ กลุ่มอาชีพที่ขาดปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดินทำกิน มีหนี้สินหรือขาดทุนจากการประกอบอาชีพ ขาดอุปกรณ์ส่งเสริมการผลิต ขาดทักษะความรู้การให้การส่งเสริมประชาชนกลุ่มนี้ต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เน้นการขยายโอกาสและจัดทำแผนการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมและให้คำแนะนำในการหาแหล่งทุนดำเนินการเพื่อให้ประชาชนมีที่ทำกิน ส่งเสริมความรู้ ทักษะอาชีพ ประสานงาน และดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน

เชิงบูรณาการงบประมาณและบูรณาการแผนการช่วยเหลือ ติดตามและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและก้าวสู่คุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น

2) กลุ่มอาชีพพึ่งตนเองได้ แต่ยังไม่แข็งแรง ควรให้การสนับสนุนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ ในกลุ่มนี้อยู่ในขั้นของการทดลอง ต้องให้การสนับสนุนที่เอื้อต่อการดำเนินงาน เช่น การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและการพัฒนาการผลิต ปริมาณการผลิตคุณภาพการผลิต การให้ความรู้ทักษะอาชีพ การบัญชีการตลาด

3) กลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็ง การส่งเสริมอาชีพในกลุ่มนี้ควรเป็นการส่งเสริมคุณภาพ ที่มีมาตรฐานสูงขึ้นตามลำดับ เช่น การส่งเสริมคุณภาพผลิตภัณฑ์สู่ระดับที่สูงขึ้น มีมาตรฐานการรับรองจากหน่วยงานของรัฐทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมการบริหารจัดการขบวนการผลิต ระบบการตลาด ระบบการขนส่ง การคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและ ควรส่งเสริมในเชิงนโยบาย การบริหารจัดการตลาด การบริหารระบบขนส่งเป็นต้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549)

อาชีพจักสานเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทย ควบคู่กับการทำไร่นามาตลอด สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวันของคนอีสานจะเกี่ยวข้องกับการจักสานไม้ไผ่ในหลายๆ อย่าง เช่น เครื่องใช้ในชีวิตประจำ หวดหนึ่งข้าวเหนียว กระติบข้าว ตะกร้า ฝาชีหรือแม้กระทั่งที่อยู่อาศัย การจักสานจะเป็นกิจวัตรประจำวันของคนอีสานตั้งแต่โบราณกาล งานจักสานเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความแข็งแรงเป็นอย่างดีต้องอาศัยความเพียรพยายามในการจักสานต้องใช้ทั้งปากมือและเท้า เข้าช่วยในการจักสานและมีการถักอย่างมั่นคง เพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้งานหนักใส่ข้าวสาร ต้องอาศัยความชำนาญเป็นอย่างมากในการสาน

อาชีพจักสานไม้ไผ่ นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ชาวบ้านแสงอุดม ตำบลคอแลน อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี มีความถนัดและทำเป็นอาชีพเสริมรายได้ กลุ่มแม่บ้านจักสานหวดบ้านแสงอุดม ตำบลคอแลน ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2542 โดยมีสมาชิกกลุ่มครั้งแรก 25 คน ปัจจุบันมีจำนวน 50 คน ซึ่งเป็นราษฎรบ้านแสงอุดม ที่มีความสนใจด้านการจักสานมาตั้งแต่เด็ก และได้ฝึกจนชำนาญ ต่อมาผลิตภัณฑ์ที่จัดทำ

ขึ้นเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป มีผู้นำสินค้าตัวอย่างมาให้ทำ และก็สามารถทำได้เป็นที่พอใจของลูกค้าจนทำให้เป็นที่สนใจทั้งภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยใช้บ้านของตนเองเป็นที่ทำการกลุ่มฯ และรวบรวมผู้สูงอายุ ผู้มีความสนใจด้านการจักสานมารวมกันผลิตและนำไปจำหน่ายทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาด้านการจักสานให้กับเยาวชนเด็กนักเรียน และผู้ที่มีความสนใจโดยทั่วไป ปัจจุบันขยายเครือข่ายการจักสานออกไปยังหมู่บ้านอื่นได้แก่ บ้านแก้งยาง บ้านหนองบัว บ้านหนองกบ บ้านขอนแก่น บ้านเจริญชัย บ้านหนองเรือ ตำบลคอแลน บ้านหลักป่าย บ้านโนนหู่ บ้านป่าสน ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี โดยชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ ได้รับความรู้ด้านการจักสาน

นอกจากนี้ยังสามารถเป็นสินค้าออกประเภทจักสานที่เชิดหน้าชูตาได้ดี เป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) ของตำบลคอแลนและงานจักสานยังมีส่วนช่วยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม มีความสามัคคีและกิจกรรมร่วมกันในการแสดงศิลปวัฒนธรรม เช่น ในงานประเพณีของชาวอีสานจะมีการรำเซิ้งหวด กระติบรำเซิ้ง กระด้าง เป็นต้น

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มจากธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบไทยจากการสานหวด ตะกร้า กระติบข้าว กระด้าง เพื่อดำเนินชีวิตและใช้สอยประจำวัน กลุ่มฯ ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ สีเส้นและลวดลายต่างๆ ให้แปลกใหม่ สวยงาม ประณีตและคงทน แต่สิ่งที่อนุรักษ์โดดเด่นของผลิตภัณฑ์ คือ สี ที่ทำให้เกิดลายต่างๆ เป็นสีธรรมชาติ ที่เกิดจากการหมักควั่นของดอก ไม่มีสีอื่นเจือปนทำให้กลุ่มฯ ได้รับการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์สามารถคว้ารางวัลชนะเลิศการแข่งขันสานหวดหนึ่งข้าวเหนียวในงานวันเกษตรภาคอีสานประจำปี 2551 ณ มหาวิทยาลัย ขอนแก่นซึ่งมีลวดลายต่างๆ ให้เลือกถึง 3 แบบ แบบหยาบ แบบลวดลาย แบบละเอียดดอกเล็ก (หวดแดง)

ในส่วนของหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลคอแลนเอง ประชาชนได้มีการร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ หลายกลุ่มด้วยกันบางกลุ่มก็ประสบผลสำเร็จและบางกลุ่มก็ไม่ประสบผลสำเร็จ บางกลุ่มก็มีผลสำเร็จที่มากและบางกลุ่มก็มีผลสำเร็จที่น้อยบางกลุ่มมีการบริหารจัดการที่ดีเกิดความเข้มแข็งและบางกลุ่มก็มีปัญหาในการบริหารจัดการจนล้มเลิกไป สภาพเหล่านี้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาขึ้นมาว่าอาจเป็นเพราะการบริหารจัดการ

ของกลุ่มอาชีพต่างๆ เหล่านี้มีข้อแตกต่างกันในเรื่องของการดำเนินงานตามแผนและนโยบายของกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มแล้วกลุ่มอาชีพที่ประสบผลสำเร็จเกิดความเข้มแข็งมีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างไรจึงมีความเข้มแข็งและต่อเนื่องจนปัจจุบัน

ด้านการตลาด ผลผลิตภัณฑ์ที่นำไปขาย ปัจจุบันนี้มีตลาดรองรับอย่างกว้างขวางคือส่งไปขายต่างจังหวัดทั้งใกล้และไกล เช่น จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดยโสธร กรุงเทพมหานคร ซึ่งสมาชิกในกลุ่มหรือชาวบ้านใกล้เคียงจะนำหวดไปขายให้กับประธานกลุ่ม เพื่อที่รวบรวมไว้ให้กับพ่อค้าคนกลางที่ไปรับซื้อหวดถึงกลุ่มฯ มีบางคนบางครอบครัวที่นำหวดไปเร่ขายตามหมู่บ้านต่างๆ หรือนำหวดไปส่งตามร้านค้าในเมืองหรือตามชุมชนใหญ่ๆ หวดจะมีขายในตลาดทุกประเภท เช่น ขายตามร้านขายเครื่องจักสานมีขายตามตลาดสด หาบเร่ แผงลอย ตลาดนัด ฯลฯ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดำเนินงานของการส่งเสริมกลุ่มอาชีพสานหวด ปัญหาการส่งเสริมกลุ่มอาชีพสานหวด และศึกษาแนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพสานหวด เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในเขตเทศบาลตำบลคอแลน อำเภอบუნทรบุรี จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ คือ สมาชิกกลุ่มสานหวดบ้านแสงอุดม จำนวน 50 คน และการสนทนากลุ่ม ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลคอแลน ปลัดเทศบาล สมาชิกกลุ่มสานหวดบ้านแสงอุดม 7 คน รวม 9 คน

ผลการศึกษา

การศึกษาสภาพการส่งเสริมอาชีพของกลุ่มสานหวด ได้สำรวจความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม โดยใช้มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพสำหรับประชาชน พ.ศ. 2549 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549) ซึ่งประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้

1) การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ และส่งเสริมอาชีพประชาชนในท้องถิ่น จัดทำทะเบียนอาชีพ ทะเบียนวัตถุดิบ ทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน การสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) การฝึกอบรมฝึกรวมตามความต้องการของประชาชนกลุ่มอาชีพในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการผลิต การปลูก การสร้างผลผลิต ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนส่งเสริมอาชีพและสร้างโอกาสให้เกิดการทำงาน สร้างรายได้และประชาชนอยู่ในวัยทำงาน สตรีและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่รับผิดชอบท้องถิ่น

3) การส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมกลุ่มอาชีพในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วในพื้นที่รับผิดชอบของท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและมีการบริหารจัดการที่ดี

4) การส่งเสริม สนับสนุน งบประมาณวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพของประชาชน

5) การส่งเสริมสนับสนุน การวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพในท้องถิ่น เพื่อสร้างองค์ความรู้ ทักษะ การบริหารจัดการ การปรับปรุงและสร้างโอกาส การแข่งขันในระดับชุมชน ระดับประเทศ ต่างประเทศ

6) การส่งเสริม สนับสนุน ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจในการจัดทำแผนการส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรภาคประชาชน ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

7) การติดตามประเมินผลแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น และปรับปรุงแก้ไขพัฒนาสู่ความต้องการของประชาชนทุกระดับ

สภาพการส่งเสริมกลุ่มอาชีพจักษุสถานหอด มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพสำหรับประชาชนของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการศึกษาครั้งนี้รวบรวมข้อมูลตามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย จำแนกตามรายด้าน 6 ด้าน เท่านั้น เนื่องจากไม่มีการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการติดตามประเมินผลโครงการ

1) ด้านการจัดทำทะเบียน ส่วนใหญ่มีการจัดทำข้อบังคับ หรือระเบียบของกลุ่ม รองลงมา มีการจัดทำทะเบียนบัญชีรายรับ-รายจ่าย โดยจัดทำเป็นประจำทุกสัปดาห์ และทุกเดือน มีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

2) ด้านการฝึกอบรม มีการสนับสนุนด้านวิชาการและการฝึกอบรมจากส่วนราชการต่างๆ มีการจัดฝึกอบรมเพิ่มทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม บางครั้งได้รับการสนับสนุนด้านการวิชาการและการฝึกอบรมจากเทศบาล

3) ด้านการรวมกลุ่ม ส่วนใหญ่รับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกในการประชุมแต่ละครั้ง มีการสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำและร่วมแก้ปัญหา มีการแต่งตั้งกรรมการและแบ่งหน้าที่คอยรับผิดชอบ

4) ด้านการจัดทำงบประมาณ มีการระดมทุนหรือหุ้นจากสมาชิก รองลงมา มีการจัดทำแผนการตลาดและจัดทำข้อมูลทางการตลาดและมีกองทุนให้สมาชิกกู้ยืมเงิน

5) ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะ ส่วนใหญ่มีการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย ได้แก่ หวด กระติบข้าว หมวก โคมไฟ (ผลิตภัณฑ์ใหม่) รองลงมา มีการจัดประชุม แลกเปลี่ยนกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆ

6) ด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนใหญ่มีการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เผยแพร่ในงานแสดงสินค้า เช่น งานกาชาดจังหวัด,งาน OTOP งานรับเสด็จ และมีการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ทางเว็บไซต์ www.ubonotop.com

ปัญหาการส่งเสริมกลุ่มอาชีพจักสานหวด ตามความคิดเห็นของกลุ่ม จำแนกตามรายด้านทั้ง 6 ด้านดังนี้

1) ด้านการจัดทำทะเบียน ส่วนใหญ่ การจัดทำทะเบียนบัญชีรายรับ-รายจ่ายไม่เป็นปัจจุบัน รองลงมา การจัดทำทะเบียนเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ไม่ครบทุกรายการ

2) ด้านการฝึกอบรม ขาดการฝึกอบรม/ศึกษา ดูงานการส่งเสริมกลุ่มอาชีพจักสานหวดกับกลุ่มอื่นๆ

3) ด้านการรวมกลุ่ม ขาดการหาตลาดจำหน่ายสินค้าร่วมกันภายในเครือข่าย ขาดการสนับสนุนการเป็นเครือข่ายภายในตำบลและนอกตำบล

4) ด้านการจัดทำงบประมาณ ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ เทศบาล องค์กรเอกชนส่วนราชการอื่นๆ และขาดการจัดทำแผนการตลาดและจัดทำข้อมูลทางการตลาด

5) ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะขาดการจัดทะเบียนเครื่องหมายการค้า รองลงมาขาดการฝึกอบรมพัฒนาความรู้และทักษะการผลิตและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์เชิงการค้า

6) ด้านประชาสัมพันธ์ ขาดการเผยแพร่ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์สื่อวิทยุ โทรทัศน์ รองลงมา ขาดการเผยแพร่ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางแผ่นพับ ใบปลิว

แนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพสาขานวด ตามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย จำแนกตามรายด้าน ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการจัดทำทะเบียน ส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดทำทะเบียนบัญชีรายรับ-รายจ่าย ควรให้เป็นปัจจุบัน และมีคณะกรรมการตรวจสอบ ทุกไตรมาสหรือทุก 6 เดือน
- 2) ด้านการฝึกอบรม ควรมีการฝึกอบรม/ศึกษาดูงานการส่งเสริมอาชีพสาขานวดกับกลุ่มอื่นๆ เป็นที่ประจักษ์อย่างต่อเนื่องจะได้นำความรู้ประสบการณ์มาพัฒนาตนเอง สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักทั่วไป
- 3) ด้านการรวมกลุ่ม ควรจัดหาตลาดจำหน่ายสินค้าร่วมกันของเครือข่าย เช่น จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้/ศูนย์จำหน่ายสินค้า (OTOP) ณ เทศบาล อำเภอ จังหวัด ห้างสรรพสินค้าและควรเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์ของหน่วยงาน พร้อมทั้งต้องส่งเสริมให้กลุ่มรู้สึกอยากมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของรวมคิดร่วมเรียนรู้ ร่วมดำเนินการ และร่วมแก้ไขปัญหาของกลุ่ม
- 4) ด้านการจัดทำงบประมาณ ควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลในการดำเนินงาน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ควรเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกทอดอย่างแท้จริง
- 5) ด้านการพัฒนาความรู้และทักษะ ควรมีการจัดฝึกอบรมพัฒนาความรู้และทักษะการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น พัฒนาชุมชนอำเภอ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สारพัดช่างและเทศบาล ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลาย เช่น การคัดลายนวด เป็นลายต่าง ๆ ได้แก่ ลายดอกไม้ ลายแฉก ลาย1 ลาย 2 หรือประยุกต์ทำเป็นของที่ระลึก เช่น โคมไฟจากนวด เป็นต้น
- 6) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ตามสถานการณ์ ควรแต่งตั้งให้สมาชิกภายในกลุ่ม ที่มีประสบการณ์ถ่ายทอดความรู้แก่คนรุ่นหลัง โดยร่วมกับเทศบาล พัฒนาชุมชนอำเภอ จัดศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบล เก็บรวบรวมข้อมูลในเวบไซต์ จัดทำเป็นคู่มือ เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษา และเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

นอกจากนี้ ควรมีการติดตามประเมินผลแผนงาน/โครงการ และกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้สามารถปรับปรุงแก้ไข พัฒนาไปสู่ความต้องการของประชาชนทุกระดับ ตามมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพสำหรับประชาชนที่กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2549

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2549). **มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
เทศบาลตำบลคอแลน. (2554). **แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2554-2556): เทศบาลตำบลคอแลน อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี**.

การส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง
Supporting the Pandanus Mat Weavers' Group by the Koke Sawang Tambon
Administrative Organization

หทัยกาญจน์ วันแก้ว¹

พิชญ์ สมพอง²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มจำนวน 26 คน

ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง ประกอบด้วย การจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรมการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย การส่งเสริมทางวิชาการ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดให้มีการศึกษาดูงาน การส่งเสริมอาชีพกลุ่มทอเสื่อกับกลุ่มอื่นๆ และการฝึกอบรมจากส่วนราชการต่างๆ การส่งเสริมด้านเครือข่าย ควรมีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับตำบล อำเภอ และระดับประชาชน ด้านการบริหารจัดการ ควรมีการสร้างค่านิยม วัฒนธรรมการพัฒนาอาชีพของกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย ควรมีการจัดอบรมด้านหัตถกรรมทอเสื่อเตยเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ ความสามารถให้กลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยและประชาชนในตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการนำเครื่องมือและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมหัตถกรรมทอเสื่อเตย ด้านทุนทางสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสนับสนุน ช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน หรือองค์กรเอกชน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความเข้มแข็งสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

Abstract

This research had the objective of creating guidelines for supporting the Pandanus Mat Weavers Group by the Koke Sawang Tambon Administrative Organization (TAO). Data were collected from interviews and group discussions with 26 key informants.

This study found that TAO support for the Group includes assistance with planning, project development, and technical support. The TAO should arrange study tours to promote

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

exchange among similar groups, and support training from the government sector. There should be a network to support the Group at the Tambon and district levels. There should be attempts to restore values and appreciation of the culture of the handicrafts groups in society. There should be training to improve skills in mat weaving among Group members and the community. The TAO should support the use of modern equipment and technology in support of the mat weaving. The TAO should encourage local leaders or private businesses to support the Group in order to improve sustainability of the group.

คำสำคัญ: การส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย

Keyword: Supporting the Pandanus Mat Weavers' Group

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550–2554) ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศ ประการหนึ่งคือการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์ คุณค่า บริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน ในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่ชุมชนรวมทั้งสร้างระบบบำเพ็จวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาดและทักษะในการประกอบอาชีพ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและรับทราบถึงปัญหาความต้องการต่างๆ ของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี จึงมีบทบาทสำคัญ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับกฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมอาชีพ ตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดให้

กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมฝ่ายโอนภารกิจด้านการพัฒนาอาชีพ ให้แก่เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด เช่น งานส่งเสริมการพัฒนาอาชีพแก่กลุ่มอาชีพ การสนับสนุนทุนดำเนินการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร งานฝึกอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมไทย เป็นต้น โดยกำหนดประเภทของกลุ่มงานภารกิจฝ่ายโอนดังกล่าว เป็นหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกทำโดยอิสระ(กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550)

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง ได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาพำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสามปี โดยมีพันธกิจในการส่งเสริมประกอบอาชีพ สร้างรายได้เพิ่มให้ชุมชน สนับสนุนอาชีพหลัก รวมกลุ่มทางการเกษตร เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองจากพ่อค้าคนกลางโดยได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาในช่วงสามปี ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แนวทางการส่งเสริมและเพิ่มทักษะอาชีพของครัวเรือนและกลุ่มอาชีพ โครงการสนับสนุนเงินทุนสำหรับกลุ่มอาชีพ สนับสนุนการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และได้จัดทำโครงการส่งเสริมให้กับประชาชนโดยการสนับสนุนกลุ่มอาชีพทั้งหลายทั้งในด้านการฝึกอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงาน การสรรหาอุปกรณ์และด้านเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม การจัดซื้อ/จัดหาเครื่องมือ วัสดุ เพื่อสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหัตถกรรมและช่วยส่งเสริมหัตถกรรมให้เจริญยิ่งขึ้น ประกอบกับผู้บริหารท้องถิ่นมีนโยบายในการบริหารงานตามภารกิจหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการแก้ไขปัญหาความยากจนในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนในแต่ละชุมชนและประสานงานกับองค์กรเอกชน สถาบันและหน่วยงานทางราชการอื่น ในการกระจายสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรและสมาชิกกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนตลอดทั้งการรวมตัวของกลุ่มอาชีพและพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อส่งเสริมสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งของชุมชนด้านการเกษตร หัตถกรรม ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องสร้างอาชีพ สร้างรายได้และโอกาสให้กับประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้บริหารท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับภารกิจในด้านการส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร โดยส่งเสริมการฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณกลุ่มอาชีพ โดยเริ่มก่อตั้งขึ้นจากนโยบายโครงการเศรษฐกิจชุมชน (หมู่บ้านละ 100,000 บาท) เมื่อปี พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียน (กู้ยืม) มีระยะเวลาในการกู้ยืม 5 ปี ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 12 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านจัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยให้แต่ละกลุ่มรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสนอโครงการเพื่อรับการสนับสนุนทุนกู้ยืมจากองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่างจำนวน 12 หมู่บ้าน โดยแยกเป็นกลุ่มสตรีแม่บ้านจำนวน 5 กลุ่ม และกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยจำนวน 7 กลุ่ม รวม 12 กลุ่ม ซึ่งจากการจัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในกลุ่มรวมทั้งจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริม และมีรายได้เพิ่มขึ้น หลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว แต่ปรากฏว่าเงินงบประมาณที่อุดหนุนเพื่อสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ ไปแล้วนั้นบางกลุ่มก็ได้นำไปแบ่งกันใช้ภายในกลุ่มบางครั้งมีการตั้งกลุ่มหรือรวมกลุ่มขึ้น เพื่อต้องการรองรับเงินงบประมาณที่รอการจัดสรรอยู่ แต่ก็มีบางกลุ่มที่ได้นำเงินงบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนไปปฏิบัติจริง มีบางกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ แต่ส่วนใหญ่ไม่ประสบความสำเร็จ เกิดความล้มเหลวภายในกลุ่ม เนื่องจากปัญหามากมาย เช่น ไม่มีตลาดรองรับ หรือบางกลุ่มก็ไม่สามารถดำเนินการได้เลย เพราะขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการ จากสภาพปัญหาของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้สามารถแบ่งกลุ่มอาชีพตามการบริหารจัดการได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการบริหารจัดการที่ดี เช่น กลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยบ้านโคกสว่าง หมู่ที่ 3 กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านคุ้ม หมู่ที่ 4 เป็นต้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี และแนวทางการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการให้คำแนะนำ ส่งเสริมความรู้ทักษะอาชีพหรือพัฒนากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยได้ก็จะสามารถทำให้ลดการสูญเสียเงินงบประมาณที่อุดหนุนกลุ่มอาชีพไปโดยเปล่าประโยชน์

และชุมชนก็จะมีรายได้เสริมจากการทำกลุ่มอาชีพต่างๆ และเมื่อกลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็งแล้ว ชุมชนก็จะมีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ คณะผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบล คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มสตรีทอเสื้อเตยบ้านหนองอะलग หมู่ที่ 11 ตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี ประธานกลุ่มทอเสื้อเตยในพื้นที่ตำบล 6 กลุ่ม รวมทั้งหมดจำนวน 26 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษา

สภาพการส่งเสริมเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตยขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมมีการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตยโดยเฉพาะด้านการส่งเสริมด้านวิชาการซึ่งมีการดำเนินการมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านแผนงานโครงการและการบริหารจัดการ มีการจัดทำแผนงานโครงการ กิจกรรมการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตย มีหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตย มีการสำรวจและจัดทำทะเบียนวัตถุดิบ ทั้งนี้เนื่องจาก การที่กลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตยจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องมีการเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณซึ่งต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือของทางราชการ

2. ด้านการส่งเสริมด้านวิชาการผลการศึกษาพบว่าการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน การส่งเสริมอาชีพกลุ่มทอเสื้อเตยกับกลุ่มอื่นๆ มีการสนับสนุนด้านวิชาการและการฝึกอบรมจากส่วนราชการต่างๆ มีการให้ความร่วมมือด้านวิชาการในท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตยได้รับการฝึกอบรมจาก

หน่วยงานราชการต่างๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ วิทยาลัยสารพัดช่าง อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่างได้จัดให้มีการฝึกอบรมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย จัดให้มีการศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้และหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย

3. ด้านการส่งเสริมด้านเครือข่าย มีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับตำบลหรืออำเภอ มีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับประชาชนมีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มอาชีพหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนในพื้นที่

4. ด้านบริหารจัดการ มีการบริหารจัดการด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ มีการสำรวจข้อมูลกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยมีการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์และการตลาด และมีการสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย

5. ด้านการเรียนรู้ มีการจัดอบรมด้านหัตถกรรมทอเสื่อเตยเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ ความสามารถให้กลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยและประชาชนในตำบล มีการนำเครื่องมือและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมหัตถกรรมทอเสื่อเตยและมีการพัฒนา ปรับปรุงองค์กรให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยภายในตำบล ทั้งนี้ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการฝึกอบรมการใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลที่จะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิต ผลิตภัณฑ์มีการจัดเป็นศูนย์ฝึกให้ความรู้และศึกษาพร้อมทั้งเป็นการขยายตลาดในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยการแสดงสินค้าทางเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

6. ด้านทุนทางสังคม มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากผู้นำชุมชนหรือองค์กรเอกชนในการดำเนินงานหรือกิจกรรมของกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยภายในชุมชน มีการติดตามประเมินผลการพัฒนากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยขององค์การบริหารส่วนตำบลมีการรวมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยที่เข้มแข็งและดำเนินการอย่างต่อเนื่องในชุมชน

แนวทางการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย ความคิดเห็นของผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบล จากกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย โดยการสนทนากลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. ด้านแผนงานโครงการและการบริหารจัดการ กลุ่มควรมีการจัดทำแผนงานโครงการ กิจกรรมการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยอย่างเป็นรูปธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลมีหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยควรดำเนินการตามแผนที่กำหนด และกลุ่มควรมีการสำรวจและจัดทำทะเบียนวัตถุดิบ

2. ด้านการส่งเสริมด้านวิชาการ องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจัดฝึกอบรมศึกษาดูงาน องค์การประชาชนหรือกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องซึ่งประสบความสำเร็จเป็นแบบอย่าง องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสนับสนุนด้านวิชาการและการฝึกอบรมจากส่วนราชการต่างๆ เช่น การอบรมระยะสั้นกับหน่วยงานกลางของภาครัฐที่จัดขึ้นเพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน กิจกรรมของกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการให้ความรู้ทักษะการพัฒนากลุ่มอย่างเป็นระบบ เนื่องจากถ้ากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยได้รับการเพิ่มพูนความรู้อย่างสม่ำเสมอจะทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ เมื่อปรับตัวได้ก็ทำให้สามารถดำเนินงานกลุ่มต่อไปได้และทำให้เกิดความยั่งยืนตามมา

3. ด้านการส่งเสริมด้านเครือข่าย องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับตำบลและอำเภอและนอกเขตพื้นที่ เช่น เครือข่ายกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ควรมีเครือข่ายสนับสนุนทุน เช่น สถาบันการเงินเพราะทุนเป็นสิ่งที่จำเป็นมีทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนา อาจะมาจากกระดมทุนระหว่างหมู่บ้าน ระดมทุนภายในหมู่บ้าน ระดมทุนจากสมาชิก ควรมีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับประชาชนและควรมีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มอาชีพหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อช่วยในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีการกระจายสินค้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอย่างยั่งยืน

4. ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มควรมีการบริหารจัดการที่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน เช่น มีการบริหารจัดการด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ มีการบริหารงานด้านการกำหนด

กิจกรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาด้านตลาด การบริหารจัดการด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ของกลุ่ม มีการบริหารจัดการด้านงบประมาณ ควรมีการสำรวจข้อมูลกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย

5. ด้านการเรียนรู้ องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจัดอบรมด้านหัตถกรรมทอเสื่อเตยเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ ความสามารถให้กับกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยและประชาชนในตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการนำเครื่องมือและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมหัตถกรรมทอเสื่อเตย เช่น มีการสร้างเว็บไซต์ของกลุ่มเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าและการตลาด ควรมีการจัดกิจกรรมและโครงการด้านการส่งเสริมหัตถกรรมทอเสื่อเตยภายในตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการพัฒนาปรับปรุงองค์กรให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยภายในตำบล เช่น เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รักษาความเป็นธรรมชาติ ลักษณะเฉพาะตัว และเป็นการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

6. ด้านทุนทางสังคมควรมีการสนับสนุน ช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน หรือองค์กรเอกชนในการดำเนินงานหรือกิจกรรมของกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยภายในชุมชนองค์กรเอกชนเช่น ร้านค้า กลุ่มมีการนำสินค้าฝากขายที่ร้านค้า หรือตามห้างสรรพสินค้า องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการติดตามประเมินผลการพัฒนากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย และควรมีการรวมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยที่เข้มแข็งและดำเนินการอย่างต่อเนื่องในชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

ด้านแผนงาน โครงการและการบริหารจัดการ การสำรวจและจัดทำทะเบียนวัตถุดิบและไม่มีปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เช่น ไม่มีการจัดทำบัญชีควบคุมวัสดุที่ใช้ในการทอเสื่อเตย เช่น เส้นเตย ด้าย ผ้า ส่วนใหญ่เมื่อใช้หมดแล้วจึงค่อยหาเพิ่มทำ

ให้การผลิตไม่ต่อเนื่อง ดังนั้น ควรทำการสำรวจและจัดทำทะเบียนวัตถุดิบให้เป็นปัจจุบันพร้อมที่จะใช้งานได้เสมอ

ด้านการส่งเสริมด้านวิชาการเนื่องจาก การให้ความร่วมมือด้านวิชาการในท้องถิ่นและสถาบันการศึกษายังมีน้อย ดังนั้นจึงควรจัดทำโครงการร่วมมือด้านวิชาการเกี่ยวกับหัตถกรรมทอเสื่อเดียวกับสถาบันการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถด้านการส่งเสริมหัตถกรรมทอเสื่อเตย มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดหาวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวจากหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการส่งเสริมหัตถกรรมทอเสื่อเตยให้กับกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการในทุกด้าน ให้กับกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย

ด้านการส่งเสริมด้านเครือข่าย การสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยในระดับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนยังมีน้อย ดังนั้นจึงควรมีการสร้างเครือข่ายของการส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยเพื่อช่วยในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มีการกระจายสินค้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยให้เป็นอย่างยั่งยืน

ด้านการบริหารจัดการการสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่ส่งเสริม และพัฒนากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตยยังมีน้อย ดังนั้นจึงควรสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อเตย มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์กรต่างๆ ทั้งด้านงบประมาณ ด้านการฝึกอบรมทางวิชาการ ด้านการจัดหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า เช่น สถานศึกษา หรือส่วนราชการต่างๆ มีการนำกลุ่มอาชีพไปจำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในงานแสดงสินค้า OTOP ซึ่งจัดโดยกรมการพัฒนาชุมชนจังหวัด งานกาชาดประจำปีหรืองานแสดงสินค้าที่กระทรวงพาณิชย์จัดขึ้น เป็นต้น

ด้านการเรียนรู้ การพัฒนา ปรับปรุงองค์กรให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมหัตถกรรมทอเสื่อเตยภายในตำบล ยังมีน้อย ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงองค์กรให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ เช่นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รักษาความเป็นธรรมชาติ ลักษณะเฉพาะตัว และเป็นการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการเผยแพร่ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มลงในสื่ออินเทอร์เน็ตตำบล

ด้านทุนทางสังคม การรวมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตยที่เข้มแข็งและดำเนินการอย่างต่อเนื่องยังมีน้อย เพราะจากที่ผ่านมา มีการสนับสนุนหรือส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตยแบบเดิมๆ ไม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในกลุ่มให้ดีขึ้น การสนับสนุนส่วนมากเป็นการช่วยเหลือกลุ่มให้พออยู่ได้เท่านั้น ขาดการส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มไม่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ในการประกอบอาชีพที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมกลุ่ม จึงเป็นสาเหตุของการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและไม่มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มหัตถกรรมทอเสื้อเตยที่เข้มแข็งเพื่อให้มีการดำเนินการที่ต่อเนื่องและเป็นกลุ่มอาชีพที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2550. มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพ. [ม.ป.ท.]

กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัยผลิตภัณฑ์บ้านขวางจำกัด

Conserving Traditional Wisdom of Building Teak Cabinets Using the Ancient Sukothai Style and Designs

ดิเรก จงแจ่มฟ้า¹

ประพันธ์ศักดิ์ นวีราช²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ช่างทำตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัยและผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการทำตู้จะเป็นแบบการบอกเล่า ฝึกจากคนในครอบครัว จากรุ่นถึงรุ่น คือจากปู่สอนบิดา บิดาสอนลูก เมื่อว่างจากการทำนาก็มาช่วยกันทำตู้ ช่วยขัดกระดาษทราย ใสไม้ที่จะนำมาทำโครงตู้สอนการเขียนลาย การฉลุลวดลายประดับตู้บ้างโดยใช้การบอกเล่าและสาธิตเป็นตัวอย่าง เป็นการจัดการความรู้และถ่ายทอดแบบจดจำไม่ได้มีการจดบันทึก ปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนไป เยาวชนส่วนใหญ่หันไปศึกษาในสาขาวิชาต่างๆแล้วไปทำงานที่กรุงเทพฯ หรือต่างถิ่น คนรุ่นใหม่ ไม่สนใจที่จะสืบสานอาชีพช่างไม้ ช่างทำตู้ ช่างแกะสลัก ทำให้อาชีพช่างทำตู้ในตำบลบ้านกล้วยใกล้จะหมดไป ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมอาชีพช่างทำตู้ไม้สักและลวดลายแบบโบราณ จากผู้เชี่ยวชาญมาอบรมฝึกฝีมือให้ประณีต ให้สามารถผลิตตู้ได้มาตรฐานส่งออกไปต่างประเทศได้รายได้ดีขึ้นมีความปลอดภัยในการทำงาน หน่วยงานราชการ เช่น เทศบาลตำบลบ้านกล้วย ควรมีการประสานงานกับการศึกษา นอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย และวิทยาลัยสารพัดช่างสุโขทัย ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นระยะสั้นการทำตู้ไม้สักและการเขียนลายไทย การแกะสลักลายประดับตู้โบราณ ส่งเสริมให้มีการประกวดออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ ปลุกฝังบุตรหลานหรือเยาวชนรุ่นหลังให้สืบสานอาชีพช่างทำตู้ไม้สักลายโบราณต่อไป

Abstract

This research had the objective of creating guidelines for preserving and spreading traditional wisdom in the art of making teak cabinets using the Sukothai traditional design in Ban Kluay Village. This study found that transmitting the techniques and methods of cabinetmaking has

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์; ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

mostly been in the form of interpersonal communication, demonstrations and training within certain families through the generations. The information and skills had to be committed to memory. There has been no printed handbook which describes the cabinetmaking process. However, at present, the economy and society are changing. Youth travel to Bangkok to study and seek jobs, and are not interested in the art. Thus, this traditional art form is at risk of going extinct. One approach to preserving the tradition and making it more profitable is to have cabinetmaking experts provide training to produce more delicate and higher quality products that can be exported. For example, the Ban Kluay Tambon Municipality should coordinate with the Non-Formal Education Schools in Muang District of Sukothai Province and the Vocational College to create short courses in cabinetmaking. The Municipality could sponsor contests to produce the most beautiful cabinets. There also needs to be effort to encourage the new generation to see the value of this art form so that more are interested in pursuing it as an occupation.

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตตู้ไม้สักลายโบราณ

Keyword: Conserving Traditional Wisdom of Building Teak Cabinets Using

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานหัตถกรรมไม้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม งานหัตถกรรมไม่มีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แฝงกับภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่เป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจหลักของชาติควบคู่กันไป จากการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า การผลิตงานหัตถกรรมไม้แกะสลัก ได้พัฒนาการมาเป็นการผลิตเพื่อสนองตอบทางการค้ามากขึ้น ปัจจุบันพบว่าสภาพการผลิตอุตสาหกรรมไม้แกะสลัก มีการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏเด่นชัด โดยการผลิตแบบใหม่คือกระบวนการผลิตแบบแยกส่วนทำให้เกิดการลดทักษะของคนงานลง จากที่เคยมีทักษะ ความรู้แบบองค์รวมกลายเป็นการรับรู้เพียงบางส่วน เป็นการผลิตในรูปแบบตามงานที่ลูกค้าต้องการ (อุษณีย์ ปัญจมาตย์, 2549)

ผู้เป็นครุภัณฑ์ใช้ในการเก็บรักษาสีของ ไม้ปรากฏว่ามีกำเนิดมาอย่างไร จากการค้นคว้าที่มีการผลิตตู้ เพื่อเก็บคัมภีร์ มาตั้งแต่สมัยโบราณ ต่อมามนุษย์มีการพัฒนา ด้านสังคม เศรษฐกิจมากขึ้น มีความจำเป็นต้องใช้ในการเก็บรักษาสีของ เครื่องใช้

ของมีค่า และสินค้า เพื่อป้องกันการสูญหาย ฝุ่นละอองความชื้นและสัตว์ต่างๆ (www.woods3d.plazathai.com/) ผู้อาจจะเปลี่ยนลักษณะการใช้งานไป เช่นใช้โชว์เฉยๆ ไม่ได้ใส่ของ ตู้บางอย่างเดิมใส่อย่างหนึ่ง ก็อาจจะเปลี่ยนมาใส่สิ่งของเช่นตู้กับข้าว โบราณเป็นไม้สวยๆ นำมาขัดลงสีใหม่ ก็เอามาเป็นตู้โชว์ บางคนดัดแปลงมาทำตู้ใส่ทีวี ตู้เสื้อผ้าจะหายาก เพราะขนาดของตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย จะไม่ใหญ่มาก เอามาดัดแปลงใช้ก็ไม่ได้เต็มที่อีกอย่างพวกเสื้อผ้าโบราณก็ใช้พับเก็บกันเป็นส่วนใหญ่นะไม่ได้แขวนเหมือนปัจจุบัน

เฟอร์นิเจอร์ไม้สักทองเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลบ้านกล้วย เดิมราษฎรในท้องที่ตำบลบ้านกล้วยประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก แต่ก็มีฝีมือทางด้านการช่างไม้ เมื่อเสร็จฤดูทำนาก็หันมาประกอบอาชีพซ่อมตกแต่งตู้โบราณเป็นงานเสริม ต่อมาเมื่อลูกค้าจำนวนมากขึ้นจากหลายจังหวัดใกล้เคียงและจากกรุงเทพมหานคร การทำตู้โบราณจึงเกิดขึ้นโดยช่างไม้ผู้มีฝีมือดีจัดหาไม้สักทองมาประกอบทำตู้โบราณขึ้นมาใหม่ โดยยึดรูปทรงตู้โบราณของเก่าไว้ ประชาชนในหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น จึงหันมาประกอบอาชีพทำตู้โบราณมากขึ้น ต่อมาทางจังหวัดสุโขทัยได้เข้าไปช่วยแนะนำให้ราษฎรรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2538 โดยใช้ชื่อว่า "สหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวาง จำกัด" ปัจจุบันมีโรงงานแปรรูปไม้และโรงค้าสิ่งประดิษฐ์รวม 7 โรงงานไม้สักทองที่นำมาทำตู้โบราณนั้น เป็นไม้ถูกต้องตามกฎหมาย สมาชิกที่ประจำอยู่แต่ละโรงงานจะผลิตสินค้าตามที่ลูกค้าสั่งทำ ในการทำตู้โบราณแต่ละชิ้นจะมีองค์ประกอบหลายอย่าง ต้องผสมผสานช่างศิลป์ด้านต่าง ๆ แล้วนำมารวมกัน เช่น ช่างทำตู้โบราณ ช่างทำลวดลาย ช่างกลึงไม้ ช่างแกะลาย ช่างทาสี ช่างกระฉก ผลิตภัณฑ์ตู้โบราณหนึ่งชิ้นจึงทำรายได้ให้หลายครอบครัวมีงานทำ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมศิลปหัตถกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักทองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัดสุโขทัยอีกด้วย (www.info.ru.ac.th/province/sukhothai/wfur.htm) จากผลการจัดอันดับผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับจังหวัดสุโขทัย ของสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสุโขทัย ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการคัดสรรเป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ของจังหวัดสุโขทัยระดับ 5 ดาว ประเภทเครื่องใช้และเครื่องประดับ ลำดับที่ 1 ได้แก่ ตู้ไม้สักลายโบราณ หมู่ 4 ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

จากเอกลักษณ์และเสน่ห์เฉพาะตัวของลายของตู้โบราณจังหวัดสุโขทัย ประกอบกับรางวัลผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับ 5 ดาว ระดับจังหวัดสุโขทัย ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย และวิวัฒนาการของลายตู้โบราณสุโขทัย ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัยให้สืบต่อไปได้

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ช่างไม้ผู้ผลิตตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย ของสหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวาง จำกัด ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 10 คน

ผลการศึกษา

การทำตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย ของสหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวาง จำกัด ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย มีความเป็นมาคือ ปัญหาในการประกอบอาชีพ ขาดน้ำในฤดูแล้งและน้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้ประชาชนหลายหมู่บ้านไม่สามารถประกอบอาชีพได้หรือประสบกับภาวะการขาดทุนจากการประกอบอาชีพทำนา ซึ่งช่วงนั้นราษฎรทำนาได้เพียงปีละ 1 ครั้ง จึงทำให้ราษฎรในหลายหมู่บ้านไม่มีงานทำในฤดูแล้งและต่างพยายามหางานทำ เพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการใช้จ่ายในครอบครัว และเมื่อไม่มีงานในพื้นที่ที่จะสามารถนำรายได้เพียงพอกับการดำรงชีพ คนวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่จึงมุ่งหน้าไปหางานทำต่างจังหวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งอพยพแรงงานไปที่กรุงเทพมหานคร ส่วนคนที่มีอายุในวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ไปทำงานต่างถิ่นเพราะไม่มีตลาดแรงงานรองรับ ประกอบกับต้องอยู่เฝ้าบ้านดูแลลูกหลานแต่คนเหล่านี้ก็มีมือด้านช่างไม้ ปลูกสร้างบ้านเรือนและทำเครื่องใช้ในครัวเรือนที่สืบทอดกันมาอยู่บ้าง จึงหันมาประกอบอาชีพเสริมโดยรับจ้างพ่อค้าแม่ค้าในหมู่บ้านที่มีแผงขายของที่สวนจตุจักรกรุงเทพมหานคร ที่นำตู้โบราณเก่าที่ถูกทิ้งให้เปล่าประโยชน์ตามบ้านเรือนในที่ต่างๆ มาให้ซ่อมแซมแล้วนำไปจำหน่ายที่สวนจตุจักร ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากผู้นิยมของเก่า มีลูกค้าและสั่งจองเป็นจำนวนมาก และในที่สุดตู้โบราณของเก่าก็มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ราษฎรในตำบล

บ้านกล้วยจึงนำไม้ที่เหลือจากการก่อสร้างที่อยู่อาศัย และ โดยเฉพาะไม้สักมาทำตู้โบราณ ขึ้นใหม่ โดยยึดรูปแบบและลายประดับแบบเดิมแล้วส่งไปจำหน่าย ปรากฏว่าจำหน่ายได้ดี และมีการสั่งจองเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากตู้โบราณที่ผลิตขึ้นมาใหม่มีฝีมือประณีตมากขึ้น ลวดลายโบราณได้มีการปรับปรุงพัฒนาให้มีความอ่อนช้อยสวยงามเพิ่มขึ้น จึงทำให้ราษฎรสะสมเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำตู้และประกอบอาชีพทำตู้ไม้โบราณกันเพราะรายได้ดี และการทำตู้โบราณนี้ยังช่วยให้คนในครอบครัวมีงานทำโดยการแบ่งงานกันทำ ตั้งแต่ปู่ย่าตายาย บิดา มารดา ลูกหลานสามารถทำได้หมด และที่สำคัญครอบครัวได้อยู่กันอย่างพร้อมหน้า และมีความอบอุ่นเพิ่มมากขึ้นจากการที่เคยทำกันเป็นอาชีพเสริมก็ กลายเป็นอาชีพหลัก เมื่อมีราษฎรหันมาทำผลิตภัณฑ์ตู้ไม้สักลายโบราณกันมากขึ้น

เนื่องจากในยุคแรก ๆ ของการพัฒนาจากการซ่อมแซมตู้โบราณ มาเป็นการผลิต ตู้ไม้สักลายโบราณของชาวบ้านเป็นการลักลอบทำกันไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นการทำให้เรียกว่า “ตู้ป่า” หรือ “ตู้เถื่อน” จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย เช่น วัตถุดิบคือไม้สักเริ่มหายากขึ้น โดยต้องนำมาจากนอกหมู่บ้าน ปัญหาด้านการปกครอง ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ทางภาครัฐไม่ว่าจะเป็นฝ่ายปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เข้าตรวจ จับกุมชาวบ้านก็ต้องหลบซ่อนทำกันในเวลากลางคืน ในห้องแคบๆ ทำให้ต้องอาศัย ยาเสพติด เพื่อให้สามารถนอนในเวลากลางคืน และชาวบ้านบางส่วนเริ่มมีอาการเจ็บป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจ จนกระทั่งภาครัฐต้องจัดประชุมประชาคมชาวบ้าน ร่วมมือกับส่วนราชการต่างๆ นำโดยนายประพันธ์ ชลวิรวงศ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย ในขณะนั้น และนายจำเริญ จิตรธร นายอำเภอเมืองสุโขทัย เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยตั้งคณะทำงานร่วมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ ซึ่งต่อมามีคณะทำงานได้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกับผู้ที่มีอาชีพทำตู้ไม้สักลายโบราณ จำนวน 153 คน เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2539 ศาลาวัดบ้านขวาง โดยที่นายอำเภอเมืองสุโขทัย สหกรณ์อำเภอเมืองสุโขทัย และป่าไม้อำเภอเมืองสุโขทัย ช่วยกันให้ความรู้ในเรื่องการดำเนินการต่างๆ จนเป็นที่เข้าใจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งขึ้นมาชุดหนึ่ง จำนวน 15 คน และคณะกรรมการได้ดำเนินการขอใบอนุญาตต่างๆ ตามขั้นตอน จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 โดยใช้ชื่อว่า “สหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวางจำกัด” และได้รับใบอนุญาตโรงงานแปรรูปไม้เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2539

ใบอนุญาตโรงค้าสิ่งประดิษฐ์ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2539 และใบอนุญาตโรงค้าไม้แปรรูปเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2540

โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ ดังนี้ คือ 1) เพื่อลดปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า 2) เพื่อลดปัญหาการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้า และ 3) เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพในชุมชนตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

กลุ่มสหกรณ์ฯ จึงวางแผนการดำเนินงาน เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาวัตถุดิบ โดยเฉพาะไม้สัก ตลอดจนกระบวนการผลิต รูปแบบและราคาขายของผลิตภัณฑ์คือจัดทำแผนการดำเนินการ โดยจัดประชุมประจำกลุ่ม เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น และจัดประชุมประจำเดือนเพื่อรายงานผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเพื่อให้ทางสมาชิกของสหกรณ์ฯ พิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาให้ครอบคลุมทั้งด้านวัตถุดิบ โดยเฉพาะไม้สัก กระบวนการผลิตรูปแบบและราคาขายของผลิตภัณฑ์และมอบหมายหน้าที่ให้คณะกรรมการแต่ละฝ่ายรับผิดชอบ ซึ่งจากการประชุมคณะกรรมการได้รับการตอบรับจากประชาชนเป็นส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ เพราะสหกรณ์หมายถึงการร่วมมือในการทำงานกันทุกด้าน ระดมทั้งประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ งานถึงจะประสบผลสำเร็จ เพราะชาวบ้านต้องการสร้างงานสร้างอาชีพและเลิกใช้ยาเสพติดในการทำงาน และกลุ่มก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ พร้อมทั้งแบ่งการดำเนินงานของสหกรณ์ฯ เป็น 2 ด้าน คือ 1.ด้านการบริหารงานทั่วไป 2.ด้านการบริหารการเงินและธุรกิจ ประกอบด้วย ฝ่ายธุรกิจสินเชื่อ ฝ่ายธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ฝ่ายธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

ในช่วงแรกก็จะมีกำรโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยใช้แผ่นพับที่ระบุชนิดและภาพของตู้ไม้สักลายโบราณ และมีการออกร้านแสดงสินค้าตามงานต่างๆ โดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุโขทัยเป็นผู้แนะนำ จากผลการออกร้านแสดงสินค้า ทำให้ตู้ไม้สักลายโบราณเป็นที่รู้จักแพร่หลายไปตามท้องที่ต่างๆ หลายจังหวัด สหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวาง จำกัด ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยจึงมีลูกค้าเพิ่มขึ้นทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานราชการคือ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุโขทัย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้จังหวัด

ลำปางและจังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อจัดหาวัสดุในการทำตู้ไม้สักลายโบราณในภาพรวมของการทำงานสมาชิกมีความพึงพอใจในการดำเนินงาน และการพัฒนารูปแบบของกลุ่มสหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวาง จำกัด ผลการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์ฯ บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มสหกรณ์เป็นอย่างดี คือ 1. ลดการลักลอบนำไม้เถื่อนมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ 2. ลดปัญหาการใช้ยาเสพติดในการทำงาน การใช้ยาบ้า 3. สร้างงานสร้างรายได้สร้างอาชีพช่างทำตู้โบราณ หรือผลิตภัณฑ์ไม้สัก เฟอร์นิเจอร์ ให้กับประชาชนตำบลบ้านกล้วย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และข้อมูลจำนวนสมาชิก เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2551 มีจำนวน 401 คน ลดลงระหว่างปี 32 คน คงเหลือสมาชิก 369 คน

การทำผลิตภัณฑ์ตู้ไม้สักลายโบราณทั้งที่เป็นรูปแบบของสหกรณ์บริการหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้บ้านขวางจำกัด ที่มีโรงงานเล็กๆตั้งอยู่ภายในสหกรณ์ จำนวน 7 โรงงาน ที่ชาวบ้านขออนุญาตตั้งโรงงานเองมีสมาชิกประจำแต่ละโรงงาน ได้ผลิตสินค้าตามที่ถูกคำสั่งทำเป็นตู้ไม้สักลายโบราณหลายรูปแบบทั้งรูปแบบของโรงงานที่มีรูปภาพให้ดู อาจจะเสริมหรือตัดทอนบางส่วนออกให้สวยงาม แต่ให้ยังคงลวดลายโบราณอันเป็นเอกลักษณ์ของตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัยไว้ การทำตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัยแต่ละหลังมีหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีช่างแต่ละประเภท เช่น ช่างไม้ ช่างทำสี ช่างกลึง ช่างกระจก จะมีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด ปัจจุบันช่างไม้ในโรงงานจะทำเฉพาะตัวตู้คือ การคัดเลือกไม้ การตัดแต่ง ไล่ไม้ การทำเดือย บากไม้ การเข้าไม้ทำเป็นโครงตู้ ประกอบชิ้นส่วนเป็นตู้ไม้สัก ส่งขายให้สหกรณ์หรือร้านค้าปลีกประจักษ์จันทองถิ่น นำไปตกแต่งลาย ทำสี ประกอบชิ้นส่วนต่างๆจึงสามารถสร้างงาน สร้างรายได้แก่ประชาชนให้มีงานทำในแต่ละขั้นตอนนี้ และการทำตู้โบราณแต่ละหลังจะใช้เวลาไม่เท่ากัน แตกต่างกันตามความยากง่าย และขนาดของตู้ ทำให้การผลิตในแต่ละขั้นตอนมีองค์ความรู้เกิดขึ้นมากมาย สมควรที่จะมีแผนการจัดการความรู้ เพื่อให้องค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์ไม้สักลายโบราณยังคงอยู่กับจังหวัดสุโขทัย พร้อมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพิ่มขึ้น จากกระบวนการ ขั้นตอนการทำตู้โบราณมีบางกระบวนการผลิตที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อสิ่งแวดล้อม จากฝุ่นละออง ควั่นจากการเผาไม้เลื้อย ปัญหาสินค้าที่ผลิตได้มาตรฐาน ในประเทศไทย แต่ยังไม่ได้มาตรฐานในระดับที่จะส่งออกไปต่างประเทศได้ ปัญหาราคาสินค้า ขั้นตอนการทำตู้ไม้สักลายโบราณ และการประจักษ์จันทองถิ่นระดับตู้ไม้

สั้กลายโโบราณสุโขทัยของช่วงแต่ละคนมีขั้นตอนการทำที่แตกต่างกันตามรูปแบบรูปลักษณะที่ถูกค้าต้องการ ผู้ผลิตจะทำงานกันคนละขั้นตอนและบางคนก็ทำหลายขั้นตอน ตามใบสั่งจากลูกค้าเป็นสำคัญ

รูปแบบตู้โบราณดั้งเดิม มีทั้งหมด 17 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

แบบที่ 1 ตู้ไทยโบราณแบบดั้งเดิมที่อำเภอศรีสัชนาลัยเป็นตู้สี่เหลี่ยม 2 ชั้น 8 บาน 8 ลื่นชัก สามารถยกออกจากกันได้ (เพื่อสะดวกแก่การขนส่ง) ประดับ ลายเขียนด้านบน ลายย่อ ทั้ง 8 บาน ลายกลึงแบบปล้องอ้อยมีแจกัน

แบบที่ 2 ตู้ไทยโบราณแบบดั้งเดิมที่อำเภอศรีสัชนาลัยเป็นตู้สี่เหลี่ยม 2 ชั้น บานทึบ 4 บาน บานกระจัก 4 บาน 4 ลื่นชักบน สามารถยกออกจากกันได้ ประดับไม่มีลายเขียนด้านบน ลายย่อ 4 บาน ลายกลึงแบบเม็ดมะขม (มะขาม)

แบบที่ 3 ตู้ไทยโบราณแบบดั้งเดิมที่อำเภอศรีสัชนาลัยเป็นตู้สี่เหลี่ยม 2 ชั้น บานทึบ 4 บาน บานกระจัก 4 บาน 4 ลื่นล่าง สามารถยกออกจากกันได้ ไม่มีลายเขียนด้านบน ลายย่อเป็นแผ่นไม้ไค้ 4 บาน ลายกลึงเม็ดมะขาม มีแจกัน

แบบที่ 4 ตู้ไทยโบราณแบบดั้งเดิมที่อำเภอศรีสัชนาลัยเป็นตู้สี่เหลี่ยมชั้นเดียว บานกระจัก 2 บาน บานทึบแกะลาย 2 บาน 2 ลื่นชักกลาง ประดับ ลายเขียนด้านบน ลายย่อแบบไม้ไค้แกะลาย 2 บาน ลายกลึงปล้องอ้อย

แบบที่ 5 ตู้ไทยโบราณแบบดั้งเดิมที่อำเภอศรีสัชนาลัยตู้สี่เหลี่ยมชั้นเดียว บานกระจัก 2 บาน 4 ลื่นชักล่าง ประดับ ลายเขียนด้านบน ลายย่อแบบไม้ฉลุลาย 4 บาน ลายกลึงแบบปล้องอ้อย มีแจกันประดับ

แบบที่ 6 ตู้ไทยโบราณแบบดั้งเดิมที่อำเภอศรีสัชนาลัยเป็นตู้สี่เหลี่ยมชั้นเดียว บานกระจัก 4 บาน บานทึบแกะลาย 4 บาน 4 ลื่นชักกลาง ประดับ ลายเขียนด้านบน ลายย่อแบบไม้ฉลุลาย 2 บาน ลายกลึงปล้องอ้อย

แบบที่ 7 ตู้ไทยโบราณแบบดั้งเดิมที่อำเภอศรีสัชนาลัยตู้สี่เหลี่ยมชั้นเดียว บานกระจัก 2 บาน ไม่มีบานทึบ 2 ลื่นชักล่างประดับ ลายเขียนด้านบน ลายย่อแบบไม้ไค้แกะลาย 2 บาน ลายกลึงปล้องอ้อย

แบบที่ 8 ตู้โบราณดั้งเดิมชั้นเดียว บานล่างทึบ 2 บาน รุ่นเก่า อำเภอศรีสัชนาลัย สั้กลาย 2 ลื่นชักล่างมีลายเขียน และลายย่อแบบโบราณ

แบบที่ 9 ตู้โบราณดั้งเดิม 3 ลั่นชัก บานกระจก 2 บานมีลายเขียน ลายข้อย
แบบโบราณ รุ่นถัดมา

แบบที่ 10 ตู้ชั้นเดียวไม่มีลั่นชัก ด้านหน้าข้างล่างมีบานทึบ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น
กระจก)ประดับลายเม็คมะขามขนาดยาวกว่าตู้อื่น

แบบที่ 11 ตู้ขนาดใหญ่มากรุ่นหลังๆ 2 ชั้น ๆ ละ 4 บาน คงไว้ใส่เครื่องนอน
หมอน หรือใส่สินค้าไว้จำหน่ายในร้านค้า ประดับลายแจกัน ลายเขียนแบบจักรรอง เพราะ
มีความยาวมาก

แบบที่ 12 ตู้ชั้นเดียวทรงสูง 2 บาน ส่วนล่างแบ่งบานทึบเป็น 4 ส่วน ลั่นชัก
ล่างสุด 2 ลั่นชัก (เปลี่ยนมือจับเป็นโลหะ) สมัยใหม่

แบบที่ 13 ตู้ชั้นเดียวทรงสูง 2 บาน แยกใส่ลั่นชักกกลางส่วนล่างเป็นบานทึบ
แบ่ง 4 บาท สลักลายคาดว่าลายข้อยอาจจะสูญหายหรือไม่

แบบที่ 14 ตู้ขนาดใหญ่วัดสุวรรณคาราม อำเภอสุวรรณคโลก 4 บาน ส่วนล่างเป็น
บานทึบ ลายข้อยทำเป็นแผ่นไม้เขียนแบบสมัยแรกไม่มีลายเขียน

แบบที่ 15 ตู้ขนาดใหญ่ วัดสุวรรณคาราม อำเภอสุวรรณคโลกบานกระจก 4 บาท
4 ลั่นชัก ล่างประดับลายข้อย ลายเขียน ลายกลึงเป็นเกลียวเชือก

แบบที่ 16 ตู้ขนาดเล็ก ทรงสูง วัดสุวรรณคาราม อำเภอสุวรรณคโลกลั่นชักกกลาง
ส่วนล่างเป็นบานทึบขนาดใหญ่

แบบที่ 17 ตู้ขนาดเล็ก ทรงสูง 2 ชั้น วัดสุวรรณคาราม อำเภอสุวรรณคโลก ลายเขียน
2 แห่ง โดยจักรรองเป็นลูกฟูก ลายข้อยเป็นไม้ลบเหลี่ยม

ตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย สมัยใหม่เมื่อ 15-20 ปีที่ผ่านมา มีการพัฒนา
รูปแบบใหม่จากตู้รูปสี่เหลี่ยมธรรมดามาจัดโครงสร้างแบบหักมุมทั้งสองข้างให้ดู
สวยงาม และมีมุมมองให้เห็นวัตถุในตู้หลายมุมขึ้น ประดับลายข้อย ลายเขียนเช่นเดิม ลาย
กลึงประดับเสาไม้แจกันเช่นเดิม แต่เพิ่มจาก 2 เป็น 4 เสา

แปลนตู้โบราณดั้งเดิม

แปลนตู้หักมุม

ตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย
แบบห้าเหลี่ยมเข้ามุม

ตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย
แบบหกเหลี่ยมตั้งกลางห้อง

ตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย
แบบโค้งบน มีลายบน
มีลายข้อย ลายเขียนแบบโค้ง

รูปแบบของตู้โบราณดั้งเดิม เป็นต้นแบบของตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัย ของ สหกรณ์หัตถกรรมไม้บ้านขวางจำกัด ตำบลบ้านกล้วย จังหวัดสุโขทัย ทั้ง 22 แบบ ส่วนใหญ่เป็นตู้สี่เหลี่ยม มีลิ้นชักเพื่อเก็บของมีบานไว้ปิดเปิดทั้งที่เป็นบานกระຈก และแบบบานทึบ ส่วนบานกระຈกจะตกแต่งด้วยลวดลายที่สวยงามด้วยลายข้อย ลายกลิ้งแบบปล้องอ้อย ลายกลิ้งแบบเม็ดมะขามหรือเม็ดมะยม ลายแจกัน ซึ่งมีลักษณะของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์มีความสวยงามแตกต่างกันไปตามลาย และตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ ที่ยังสนใจสะสมศิลปหัตถกรรมตู้ไม้สักลายโบราณสุโขทัยไว้ในครอบครอง

การจัดการความรู้และการถ่ายทอดความรู้

การจัดการความรู้และการถ่ายทอดความรู้ของตู้ไม้สักลายโบราณเริ่มจากการที่มีพ่อค้าในท้องถิ่นนำตู้โบราณที่เคยมีใช้อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ของจังหวัดสุโขทัยมาจ้างชาวบ้านขวางทำการซ่อมแซม เนื่องจากครั้งก่อนหน้านั้น มีการคมนาคมทางน้ำในฤดูน้ำหลาก พ่อค้านำสินค้าบรรทุกเรือมาขายยังเมืองธานี(สุโขทัย) คลองตาล (อำเภอศรี

ตำโโรง) วังไม้ขอน(สุวรรณคโลก) และศรีสัตตนาลัย รวมทั้งตู้โบราณที่มีราคาแพงแก่คฤหบดี
ข้าราชการที่มีฐานะดีไว้ใช้สอย เก็บเสื้อผ้า ของมีค่าต่างๆตามลำนำยม ต่อมารุ่นลูกหลาน
ไปเรียนต่อและทำงานในกรุงเทพฯ จึงทิ้งบ้านเรือน ตู้โบราณไว้ให้ชำรุด ทรุดโทรม จึง
จำหน่ายเป็นของเก่ามีผู้ซื้อเอาไว้และนำมาจ้างให้ชาวบ้านขางทำการซ่อมแซม การ
ซ่อมแซม ตู้โบราณสมัยแรกๆ ผู้ฝีมือทางช่างไม้ จะทำการซ่อมแซมตู้ เพียงให้มันคง
แข็งแรง ส่วนใหญ่ตู้สี่เหลี่ยม ขนาดใหญ่ แยกเป็น 2 ชั้นสามารถยกออกจากกันได้เพื่อ
สะดวกแก่การขนย้าย มีบานกระจก 8 บานประดับลายย่อยแบบโบราณมีลื่นชักชั้นละ
4 ลื่นชัก ด้านบนจะมีลายเขียนระหว่างบัวหงายกับคิ้วตู้ลายกลึงประดับเสาแบบเม็ด
มะขามหรือลายเกลียวเชือก มีปล้องอ้อยบ้าง บานกรุด้วยกระจก ทำให้สามารถมองเห็น
ด้านในได้ รูปแบบตู้สี่เหลี่ยม 2 ชั้นบานทึบ 4 บานด้านล่าง บานกระจก 4 บานด้านบน
4 ลื่นชักบน สามารถยกออกจากกันได้ ลักษณะลวดลายด้านบนอาจไม่มีลายเขียนประดับ
แต่มีลายย่อยประดับทั้ง 4 บาน ลายกลึงแบบเม็ดมะขาม (มะขาม) มีการรับซ่อมแซม
ตู้ชั้นเดียว ที่มีบานกระจก 2 บาน ไม่มีบานทึบ 2 ลื่นชักล่าง ประดับลายเขียนด้านบน
ลายย่อยแบบไม้โค้งแกะลาย 2 บาน ลายกลึงปล้องอ้อย การทำงานเหล่านี้จะทำใน
ครอบครัว บุตรหลานทำงานขัด ตกแต่ง ทาเชลแล็ก ช่วยบิดาทำงานมีความชำนาญ ต่อมา
เมื่อไม่มีตู้ให้ซ่อมแซม ก็สามารถทำตู้ใหม่เลียนแบบเดิมทั้งหลัง ตู้ที่ผลิตจะมีลักษณะเป็น
ตู้โซว บางหลังใช้โทรทัศน์ ข้างล่างใส่หนังสือบ้าง ใส่ของเล็กๆ น้อยๆ บ้าง ตู้สมัย
ปัจจุบันรูปแบบบางตู้ทำส่วนบนโค้งมีลายเขียน ลายย่อย ประดับลายกลึงเป็นเม็ดกลม มี
ชั้นวางสิ่งของภายใน 2 ชั้น ติดบานกระจก

การถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการทำตู้จะเป็นแบบการบอกเล่า ฝึกจากคนใน
ครอบครัว จากรุ่นถึงรุ่น คือจากปู่สอนบิดา บิดาสอนลูก เมื่อว่างจากการทำนา ก็มา
ช่วยกันทำตู้ ช่วยขัดกระดาษทราย ใสไม้ที่จะนำมาทำโครงตู้สอนการเขียนลาย การฉล
ลวดลายประดับตู้บ้างโดยใช้การบอกเล่าและสาธิตเป็นตัวอย่าง เป็นการจัดการความรู้และ
ถ่ายทอดแบบจดจำไม่ได้มีการจดบันทึก ปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนไป
เยาวชนส่วนใหญ่หันไปศึกษาในสาขาวิชาต่างๆแล้วไปทำงานที่กรุงเทพฯ หรือต่างถิ่น
คนรุ่นใหม่ ไม่สนใจที่จะสืบสานอาชีพช่างไม้ ช่างทำตู้ ช่างแกะสลัก ทำให้อาชีพช่างทำตู้
ในตำบลบ้านกล้วยใกล้จะหมดไป

จึงควรมหาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการส่งเสริมอาชีพช่างทำตุ้มไม้สักและลวดลายแบบโบราณ จากผู้เชี่ยวชาญมาอบรมฝึกฝีมือให้ประณีต ให้สามารถผลิตตุ้มได้มาตรฐานส่งออกไปต่างประเทศได้รายได้ดีขึ้นมีความปลอดภัยในการทำงาน หน่วยงานราชการ เช่น เทศบาลตำบลบ้านกล้วย ควรมีการประสานงานกับการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย และวิทยาลัยสารพัดช่างสุโขทัย ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นระยะสั้นการทำตุ้มไม้สักและการเขียนลายไทย การแกะสลักลายประดับตู้โบราณ ส่งเสริมให้มีการประกวดออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ ปลุกฝังบุตรหลานหรือเยาวชนรุ่นหลังให้สืบสานอาชีพช่างทำตุ้มไม้สักลายโบราณต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากกระบวนการจัดการองค์ความรู้ การทำผลิตภัณฑ์ตุ้มไม้สักลายโบราณ สามารถนำมากำหนดแผนการจัดการความรู้ได้ดังนี้

1. แผนงานเสาะหาและบันทึกภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเทศบาลตำบลบ้านกล้วยควรจะมีการจัดทำโครงการและแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อสืบหาบุคคลที่ทราบความเป็นมาของตุ้มไม้สักลายโบราณว่าเริ่มต้นมาอย่างไร มีการถ่ายทอดมาถึงปัจจุบันได้อย่างไร เพื่อมาประมวลความรู้หรือภูมิปัญญาที่ได้ สรุปแล้วบันทึกไว้เป็นองค์ความรู้ต่อไปในอนาคต

2. แผนงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน โดยเทศบาลตำบลบ้านกล้วยควรจะทำโครงการฝึกอบรม ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ในแต่ละด้านให้กลุ่มคนในชุมชนมีความรู้ มีประสบการณ์และความสนใจร่วมกันมีความรู้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและนิภาคปฏิบัติเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

3. แผนงานจัดตั้งหลักสูตรท้องถิ่นแห่งองค์ความรู้ โดยเทศบาลตำบลบ้านกล้วยควรร่วมมือกับการศึกษานอกโรงเรียน จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นการทำตุ้มไม้สักลายโบราณสุโขทัย เพื่อใช้ถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุ เยาวชน และผู้สนใจในชุมชน ตลอดจนเรียนรู้ภาคปฏิบัติจากช่างสาขาต่างๆ ในการทำผลิตภัณฑ์ตุ้มไม้สักลายโบราณ เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ความรู้ทุกด้านคงอยู่ และมีการพัฒนาสืบไป

เอกสารอ้างอิง

ภูมิปัญญาสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2554 เข้าถึงได้จาก: www.info.ru.ac.th/province/sukhothai2wfur.htm

การแกะสลักไม้ [ออนไลน์]. เมื่อ 5 ตุลาคม 2553 เข้าถึงได้จาก www.woods3d.plazathai.com

อุษณีย์ ปัญจมาตย์. (2549). การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ของผู้ประกอบการในตำบลหนองหวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อุษณีย์ ปัญจมาตย์. (2549). การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ของผู้ประกอบการในตำบลหนองหวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

"

}

การจัดการความรู้ กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ ตำบลท่าหลวง

Knowledge Management: Case Study of a Bamboo Hammock Weavers' Group in Tambon Tha Luang

จันทร์ฉาย รุ่งวิสัย¹

สุวลีย์ เปี่ยมปิติ²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงการจัดการความรู้กลุ่มอาชีพเพื่อการอนุรักษ์กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ ตำบลท่าหลวง เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษา พบว่า ด้านการจัดการความรู้พบว่ากลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ นิยมนำไม้ไผ่สีสุกมาจักสานเปลไม้ไผ่มากที่สุด กลุ่มได้พยายามแสวงหาและพัฒนาพัฒนาฝีมืออยู่เสมอได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตเปลไม้ไผ่จากปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญ จากอดีตสู่ปัจจุบันการสร้างและถ่ายทอดความรู้การจักสานเปลไม้ไผ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัว บุตร หลานและบุคคลที่นับถือถ่ายทอดสืบทอดกันมา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ส่วนมากจะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มสมาชิก กลุ่มมีการพัฒนารูปแบบให้มีความทันสมัยและเป็นธรรมชาติอยู่เสมอและมีให้เลือกหลายขนาด ด้านปัญหาอุปสรรคของการจัดการความรู้ กลุ่มมีปัญหาด้านการบริหารจัดการ บุคลากรขาดความรู้ในการบริหารมีการจัดเก็บความรู้ที่กระจัดกระจาย ไม่มีการจัดเก็บความรู้เป็นหมวดหมู่ ถ่ายทอดความรู้ไม่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นคำบอกเล่ามากเกินไป ทำให้ผู้ฟังไม่สามารถนำไปพัฒนางานของตนเองได้ และไม่กล้าประยุกต์งานใหม่ๆ ไม่มั่นใจกลัวขายไม่ได้ ดังนั้น อปท.ควรเข้ามาให้การสนับสนุนมีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนาด้านบุคลากร การจัดทำเอกสารการนำระบบสารสนเทศเข้ามาเพื่อจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ทั้งยังเป็นแหล่งรวบรวมความรู้เพื่อการเรียนรู้และการอนุรักษ์สืบทอดไป

Abstract

This research had the objective of developing guidelines for knowledge management of the activities of the Bamboo Hammock Weavers Group in order to preserve the tradition in Tambon Tha Luang. Data were collected by in-depth interviews. This study found that the Group members

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

are constantly striving to improve their knowledge and skills, and receive important guidance from village elders who have the traditional wisdom of the art. The practice has been passed down within families for generations. Knowledge is transferred by word-of-mouth, hands-on training and demonstration. The Group members have modernized the designs and they make different sizes of hammocks, but continue to use only natural materials. Nevertheless, the Group members lack skills in managing the information. The key knowledge is scattered among different individuals. There is no central repository of the traditional wisdom. The knowledge exchange is more in the form of a lecture rather than sharing of ideas. This makes it difficult for the learner to develop their skills and motivation independently. This reduces the creativity and originality of designs and reduces confidence in the marketability of product. Thus, the local administrative organizations should play a more active role to support the Group and further human capacity development. They should help the Group document the methods in print and disseminate this information for wider learning and sustaining the handicraft.

คำสำคัญ: กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่

Keyword: Bamboo Hammock Weavers' Group

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พัฒนาต่อเนื่องมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ ฉบับที่ 9 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศ และเป็นแผนปฏิรูป ความคิดและคุณค่าของสังคมและมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมาย มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และสร้างค่านิยมร่วมให้ คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและปรับเปลี่ยนกระบวนกรคิด ทักษะคิดและ กระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทย บนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนด สภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็ง สังคมแห่งภูมิปัญญาและ

การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถส่งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของอัตลักษณ์ไทยสังคมที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงามมีความเอื้ออาทรรักและภูมิใจในความเป็นชาติและท้องถิ่นไทย มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

การพัฒนาอาชีพตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ตัวอย่าง เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ บ้านสนุ่น หมู่ที่ 6 ต.ท่าหลวง การจัดตั้งกลุ่มครั้งแรกเกิดขึ้น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2541 ชาวบ้านที่ไปรับจ้างทำงานในกรุงเทพฯ ต่างทยอยเดินทางกันกลับบ้าน เนื่องจากการเลิกจ้างงานหลังจากนั้นในหมู่บ้านก็มีชาวบ้านว่างงานมากขึ้น จึงได้จับกลุ่มพูดคุยและปรึกษากันประมาณ 7-8 คน ทุกคนล้วนว่างงานและต้องการมีงานทำเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มทำแปดไม้ไผ่ขาย หลังจากนั้นนายวุฒม์ซึ่งได้เป็นหนึ่งในสมาชิกกลุ่มได้ตัดสินใจและไปขอให้ปู่กริด หวานนา สอนการทำแปดไม้ไผ่ ซึ่งปู่กริดเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการสานแปดเรือและการจักสานเครื่องใช้ต่างๆจากไม้ไผ่ทุกชนิด ปู่กริด เริ่มหัดจักสานไม้ไผ่มาตั้งแต่เป็นหนุ่มจนถึงปัจจุบันขณะนี้ปู่กริดอายุ 83 ปี

ปลายปีงบประมาณ 2545 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง ได้แจ้งให้ทางกลุ่มจัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณตำบลละ 1 ล้านบาท ซึ่งทางกลุ่มก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณมาจำนวนหนึ่งเพื่อนำมาเป็นทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หลังจากนั้นผลิตภัณฑ์แปดไม้ไผ่ก็กลายเป็นสินค้า OTOP ของตำบลท่าหลวง ปัจจุบันกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานแปดไม้ไผ่ตั้งอยู่ที่บ้านสนุ่น หมู่ที่ 6 ตำบลท่าหลวง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานแปดไม้ไผ่ บ้านสนุ่น หมู่ที่ 6 ต.ท่าหลวง เริ่มจัดการความรู้ในการผลิตแปดไม้ไผ่ เป็นความรู้ที่ผูกพันอยู่กับงานผลิตภัณฑ์แปดไม้ไผ่ เป็นความรู้ที่ใช้งานและสร้างขึ้นโดยผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเอง โดยอาจสร้างขึ้นจากการเลือกเอาความรู้เชิงทฤษฎีหรือความรู้จากภายนอกมาปรับแต่ง เพื่อการใช้งานหรือสร้างขึ้น

โดยตรงจากประสบการณ์ในการทำงาน ความรู้เหล่านี้ มีลักษณะบูรณาการ และมีความจำเพาะต่อบริบทของงาน กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน หน่วยงาน และองค์กรนั้นๆ โดยการจัดการความรู้มีเป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1.การพัฒนางาน ให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น 2.การพัฒนาคน คือ พัฒนาผู้ปฏิบัติงาน 3.การพัฒนา "ฐานความรู้" ขององค์กรหรือหน่วยงาน เป็นการเพิ่มพูนทุนความรู้ หรือทุนปัญญาขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมีศักยภาพในการพัฒนา ความยากลำบากหรือความไม่แน่นอนในอนาคตได้ดีขึ้น

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะทำการศึกษาการจัดการความรู้กลุ่มอาชีพ ภูมิศึกษา กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ บ้านสนุ่น หมู่ที่ 6 ต.ท่าหลวง อ.พิมาย จ.นครราชสีมา มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ในกลุ่มสมาชิกที่ทำผลิตภัณฑ์จักสานจากเปลไม้ไผ่ ทำอย่างไร กลุ่มจึงประสบผลสำเร็จในผลิตเปลไม้ไผ่ในการส่งขายและสามารถรวมกลุ่มกันผลิตอยู่มาจนถึงปัจจุบันและเป็นสินค้า OTOP ของตำบลท่าหลวง

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่บ้านสนุ่น หมู่ที่ 6 ต.ท่าหลวง อ.พิมาย จ.นครราชสีมา จำนวนสมาชิก 15 คน

ผลการศึกษา

1. การจัดการความรู้กลุ่มอาชีพ:ผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ ตำบลท่าหลวง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) หมายถึงกระบวนการในการจัดการความรู้ที่มีอยู่ในสังคมไม่ให้สูญหายไป โดยการดึงเอาความรู้ที่กระจัดกระจายที่ฝังอยู่ในตัวชุมชนและท้องถิ่นออกมารวบรวมและแบ่งกลุ่มจัดเก็บให้เป็นองค์ความรู้รวมของชุมชนท้องถิ่น อย่างเป็นระบบ มีการแบ่งปัน ถ่ายทอดและรักษาองค์ความรู้นั้นไว้ได้ โดยวิธีการ/กระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการเก็บรักษาและการถ่ายทอดความรู้ (วิจารณ์ พานิชย์, 2546)

1.1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ (Define) จากการศึกษาการจัดการความรู้ของกลุ่มอาชีพ ด้านการกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปเล่ไม้ไผ่ พบว่า ไม้ไผ่ที่กลุ่มจักสานผลิตภัณฑ์เปเล่ไม้ไผ่นิยมนำมาผลิตเปเล่มากที่สุด ก็คือ ไม้ไผ่สีสุก เท่านั้น เหตุที่กลุ่มจักสานผลิตภัณฑ์เปเล่ไม้ไผ่ นิยมนำมาผลิตเนื่องจากเป็น ไม้ไผ่ที่มีเนื้อหนา ลำต้นหนา มีความเหนียวแข็งแรง ทนทาน มีแรงสปริงตัวและมีความ ยืดหยุ่นดี ลำต้นใหญ่สีเขียวสดดูสวย และมีความเป็นมันวาว มีอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ไม้ไผ่สีสุกสามารถปลูกได้ในทุกพื้นที่ของประเทศไทยและที่สำคัญคือ ไม้ไผ่สีสุกมีความ เหมาะสมในการใช้งาน เป็นไม้ที่มีความแข็งแรงมีหลายขนาดให้เลือก เหมาะแก่การ นำมาขึ้นโครงของผลิตภัณฑ์ ด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมหลายประการอย่างนี้ ไม้ไผ่สีสุก จึงถูกนำมาอยู่ในขั้นตอนการผลิตของกลุ่ม

1.2. การแสวงหาและการจัดเก็บความรู้ (Capture) ด้านการแสวงหา และการจัดเก็บความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปเล่ไม้ไผ่ พบว่ามีการหาความรู้ เพื่อพัฒนาฝีมืออย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สวยงามและไม่ล้าสมัย คงความ เป็นธรรมชาติ โดยเรียนรู้จากหลายทาง เช่น การพบเห็นจากที่ต่างๆ การไปดูงานตาม สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งได้รับความรู้ในการเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ในการจักสานเปเล่ไม้ไผ่ จากปราชญ์ชาวบ้าน และศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จังหวัด อีกทั้งยังมีการส่งเสริมความรู้ใน กลุ่มโดยการส่งเสริม การใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่ ส่วนด้านการกระจายสินค้าออกสู่ตลาด จะเป็นการทำตามที่ถูกคำสั่ง ทางกลุ่มจะเป็นคนนำไปส่งให้แก่ลูกค้าเอง รวมถึงวิธีการหา ลูกค้าจะเป็นการบอกต่อๆ กันไปและจำหน่ายสินค้าภายในชุมชนหมู่บ้าน ขายส่งพ่อค้า ตลาด ผลิตตามสั่งซื้อจากพ่อค้าต่างอำเภอ ต่างจังหวัดและการออกร้านในงานต่างๆของ อำเภอ จังหวัด หน่วยงาน

1.3. การสร้างและถ่ายโอนความรู้ (Create) ด้านการสร้างและถ่ายโอน ความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปเล่ไม้ไผ่ พบว่า ในอดีตการเรียนรู้และการ ถ่ายทอดการจักสานเปเล่ไม้ไผ่ เริ่มจากครอบครัว ญาติพี่น้องและบุคคลที่นับถือได้รับการ ถ่ายทอดจากบุคคลดังกล่าว ตั้งแต่เด็กเริ่มต้นจักสานเรื่อยมา ส่วนมากเป็นของใช้ใน คราวเรือนเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันเมื่อจักสานได้มากขึ้นหลายๆ ชนิด ก็มีคนสนใจที่จะซื้อ หรือมีคนสนใจที่จะมาขอเรียนรู้ ก็ได้รับการถ่ายทอดให้โดยไม่คิดค่าสอนแต่อย่างใด

หรือมีการลอกเลียนแบบกันบ้างจึงทำให้เกิดมีกลุ่มอาชีพขึ้นมา ซึ่งกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่นี้มีลักษณะการถ่ายทอดการทำหัตถกรรมจักสานเปลไม้ไผ่ให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มเป็นสมาชิกต่อๆ กันไปและมีการเรียนรู้จากการถ่ายทอดวิชาให้อย่างเต็มที่ โดยขอเรียนจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส ผู้รู้ การเรียนการสอนมีทั้งการเลียนแบบกันบอกเล่ากันตัวต่อตัว เรียนรู้เป็นกลุ่มด้วยความผูกพัน

1.4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ พบว่าการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะพูดคุยหรือเล่าเรื่องสู่กันฟังบอกข่าวสารต่างๆ กันเองในกลุ่มสมาชิก นอกจากนี้มีการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการสร้างผลิตภัณฑ์กับเครือข่ายอื่นภายในชุมชนเองมีการแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น ชุมชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาดูงานบ้างเช่นเดียวกัน จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

1.5. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Use) ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ พบว่าในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เห็นได้ชัดเจน คือ การพัฒนารูปแบบให้มีความทันสมัยและคงความเป็นธรรมชาติ มีความแข็งแรงคงทนเหมาะแก่การใช้งาน มีรูปแบบและขนาดที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้เป็นที่นิยมมากขึ้น ส่งผล ให้ออศขายขององค์กรเพิ่มขึ้น รวมทั้งทำให้สินค้ามีการพัฒนาประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ ในการสานเปลไม้ไผ่นั้นแต่เดิมขอบของเปลนั้น ปล่อยว่างทำให้เกิดอันตรายต่อผู้นั่งหรือนอนเพราะขอบเปลที่เป็นไม้ไผ่จะขีดข่วนร่างกายหรือเสื้อผ้าและทำให้สินค้าไม่มีความแน่นอนคงทน เพราะไม่มีตัวยึดขอบเปลไว้และทำให้ดูไม่สวยงาม ต่อมากลุ่มจึงใช้วิธีการนำขอบยางมาเย็บแต่ดูไม่สวยไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร กลุ่มก็เลยมหาแนวทางพัฒนาด้วยการใช้ด้ายในลอนเย็บเก็บขอบเปลให้มีความปลอดภัยและเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ยึดติดกันแน่นหนาคงทนสวยงามยิ่งขึ้น การเรียนรู้เรื่องการตัดโครงเปลไม้ไผ่ กลุ่มได้ค้นพบการตัดโครงเปลไม้ไผ่ด้วยการนำโครงของเปลไม้ไผ่มาลนไฟเพื่อให้เกิดการยืดหยุ่นและง่ายต่อการตัดโครงทำให้ได้รูปทรงเปลที่สวยงามและป้องกันมอดกัดเจาะ แต่เดิมเปลไม้ไผ่ไม่มีการตกแต่งสีต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นด้วยการใช้แล็คเกอร์มาทาเพื่อให้เกิดความสวยงาม และเป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งกลุ่มจะดำเนินการพัฒนาต่อไป การประยุกต์ใช้ความรู้ส่งผลและส่งเสริม ให้ออศขายขององค์กรเพิ่มขึ้น

2. ปัญหาอุปสรรคของการจัดการความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลม้าไผ่

ปัญหาอุปสรรคในการกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลม้าไผ่ พบว่า ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากไม่มีการวางแผนการบริหารจัดการที่ชัดเจน ไม่มีเป้าหมายระยะสั้นระยะยาว ทำให้ ไม่เกิดการตื่นตัวในการทำงานขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ ประสบปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน บางครั้งสมาชิกในกลุ่มมีความคิดเห็นต่างกันอย่าง แต่เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อยเท่านั้น

ทางด้านในการแสวงหา และการจัดเก็บความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลม้าไผ่ พบปัญหาว่ามีการจัดเก็บความรู้ที่กระจัดกระจาย ไม่มีการรวบรวมความรู้ที่จะสามารถนำมาใช้ได้ง่าย และยังไม่มีการรวบรวมความรู้ไว้เป็นหมวดหมู่ ขาดการแสวงหาความรู้ทักษะการผลิตที่มีมาตรฐาน การผลิตจากมือยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร

ในการสร้างและถ่ายทอดโอนความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลม้าไผ่ พบว่าปัญหาเกิดจากการถ่ายทอดไม่เป็นบางคนมีทักษะ ความสามารถในการงาน แต่ไม่มีความสามารถในการถ่ายทอดนอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มขาดการสร้างความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมา ยังเป็นความรู้เดิมๆ ที่มีอยู่แล้ว

ทางด้านในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลม้าไผ่ พบปัญหาว่า การแลกเปลี่ยนเป็นคำบอกเล่ามากเกินไป และบางคนมีความสามารถในการคุยอย่างดีมีความชำนาญในงานหัตถกรรมจักสานม้าไผ่ แต่แลกเปลี่ยนความรู้กันได้ไม่ดี ไม่มีการจัดลำดับความคิดให้เป็นขั้นตอนจึงทำให้ผู้ฟังซึ่งไม่มีความชำนาญเท่าผู้พูด เกิดความไม่เข้าใจและไม่สามารถนำไปพัฒนางานของตนเองได้ ได้แต่ฟังอย่างเดียว รวมถึงบางทีการแลกเปลี่ยนความรู้จะเป็นการสารพัด ซึ่งเหมาะกับผู้ที่ไม่มีพื้นฐาน แต่จะไม่สามารถให้ผู้เริ่มต้นทำมาคุได้ เพราะยังไม่เคยลองทำงานจริง

ในการประยุกต์ใช้ความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลม้าไผ่พบว่า เรื่องนี้เป็นปัญหามาก เพราะสมาชิกไม่กล้าเปลี่ยนแปลงผลงาน ปัญหาจะอยู่ในส่วนของบุคลากรที่ไม่กล้าประยุกต์ผลงานใหม่ๆ เพราะไม่กล้าเปลี่ยนแปลง เกิดความกลัว

ไม่มั่นใจในตัวสินค้าที่ประยุกต์ขึ้น สมาชิกในกลุ่มมีความกลัวการเปลี่ยนแปลง กลัวจะขาดทุน กลัวไม่มีที่ขาย ทำให้การประยุกต์งานใหม่ๆ ยังทำได้ไม่เต็มที่

3. แนวทางการปรับปรุงการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์กลุ่มอาชีพ: ผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่

แนวทางการปรับปรุงการจัดการความรู้ของกลุ่มอาชีพเพื่อการอนุรักษ์ในด้านการกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ พบว่า อปท.ควรเข้ามาให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านความสามารถในการบริหารจัดการของบุคลากร รวมถึงการตั้งเป้าหมายของกลุ่มให้ชัดเจน และจากผลการศึกษาในครั้งนี้ได้ข้อสรุปว่า กลุ่มควรมีจุดมุ่งหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรมากำหนดความรู้ ที่ต้องการใช้ เพื่อให้มีการจัดการความรู้ มีจุดเน้นที่ชัดเจน

ในด้านการแสวงหาและการจัดเก็บความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ พบว่า อปท.ควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ชุมชน และควรจัดเก็บและรวบรวมความรู้อย่างเป็นระบบระเบียบมากขึ้น เช่น การจัดเก็บเป็นเอกสาร วิดีโอ วีซีดี หนังสือผลงาน หรือนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ เพื่อเป็นการจัดการความรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย และจากผลการศึกษาในครั้งนี้ได้ข้อสรุปว่า ควรมีบุคลากรที่ทำหน้าที่จัดเก็บและรวบรวมความรู้อย่างชัดเจน เพื่อการนำมาใช้ง่ายและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มและผู้สนใจเรียนรู้มากที่สุด

ในด้านการสร้างและถ่ายโอนความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ พบว่า อปท.ควรให้การสนับสนุนกลุ่มด้วยการจัดหาวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาถ่ายทอดความรู้ รวมถึงถ่ายทอดแนวความคิดใหม่ๆ อีกทั้งควรจัดทำเป็นเอกสาร วิดีโอ วีซีดีให้แก่สมาชิกใหม่ๆ ได้อ่านและได้ศึกษาเพิ่มเติมหรือประชาชนในชุมชนได้ศึกษา ค้นคว้า รวมทั้งควรนำปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่มีความชำนาญ มาถ่ายทอดความรู้ แนวคิดให้แก่สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ พบว่า อปท.ควรให้การสนับสนุนให้มีการจัดอบรมสมาชิกในกลุ่ม ให้มีการพัฒนาทักษะในการจัดลำดับขั้นตอนการแลกเปลี่ยนความรู้ให้ดีขึ้น พร้อมทั้งให้สมาชิกกล้าที่จะพูด

ความคิดของตน ให้แลกเปลี่ยนแนวคิดระหว่างกันและจากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ควรมีการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารให้มากขึ้น เพื่อให้การแลกเปลี่ยนความรู้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิก

ในด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ พบว่า มีปัญหาค่อนข้างมาก การปรับปรุงควรมีการส่งเสริมการประยุกต์งานในรูปแบบใหม่มากขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่สมาชิกและเพิ่มความมั่นใจให้แก่สมาชิก เพราะสมาชิกในกลุ่มไม่ค่อยกล้าเปลี่ยนแปลงและจากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า อปท.ควรเข้ามาส่งเสริมผู้ที่มีความคิดใหม่ๆ แปลกๆ ให้กล้าลองกล้าเปลี่ยนแปลงผลงานให้ดีขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกใหม่และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิก

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัญหาด้านการสร้างและถ่ายทอดความรู้เป็นปัญหาที่สำคัญของกลุ่มอาชีพ กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานเปลไม้ไผ่ ซึ่งหากกลุ่มยังไม่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลัง คนที่มีทักษะหรือมีความสามารถในการนวัตกรรมการจักสานเปลไม้ไผ่ ความรู้และภูมิปัญญาเหล่านี้ก็จะสูญหายไป และในการศึกษาในครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดทำเอกสาร วีดีโอ วีซีดี หรือนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ เพื่อให้สมาชิกหรือประชาชนในชุมชนหรือบุคคลที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าและควรรณรงค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เหล่านี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกสำหรับคนรุ่นใหม่ให้รู้ถึงวิถีชีวิตชุมชนของปู่ย่าตายายและบรรพบุรุษของตน และเพื่อเป็นการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามเอาไว้ อีกทั้งควรให้การยกย่องและเชิดชูเกียรติปราชญ์ชาวบ้านผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ ในการดำเนินการเรื่องนี้ต้องได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง ประสานความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพิมาย และสำนักงานการเกษตรอำเภอพิมาย

เอกสารอ้างอิง

วิจารณ์ พานิช.2546. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. วารสารสงขลานครินทร์

ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2553

ขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์

Customs and traditions the Chak Phra for the Koke Pho Tambon Municipality

วิภารัตน์ อ่อนแก้ว¹

พรพันธ์ เขมคุณาศัย²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลภายในหน่วยงานและผู้ให้ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงานรวมทั้งสิ้น 20 คน ผลการศึกษาพบว่า

ปัจจุบันผู้ร่วมในประเพณีชักพระจะมีเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนและผู้สูงอายุเท่านั้น จึงควรส่งเสริมให้เด็กเยาวชนและคนหนุ่มสาวในชุมชนเข้าไปศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีชักพระ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมกับประเพณีชักพระ เพื่อจะได้เป็นกลุ่มคนในชุมชนที่จะสืบทอดประเพณีต่อไป รวมไปถึงสถานศึกษาควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีชักพระเพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ และเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูได้เข้าร่วมพิธีการชักได้เกิดการเรียนรู้ในประวัติศาสตร์จากประสบการณ์โดยตรงเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

เทศบาลตำบลโคกโพธิ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม จัดทำแผนวัฒนธรรมท้องถิ่น และให้มีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านประเพณี วัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ ให้คนในชุมชนได้รับทราบเป็นระยะๆ โดยการมีผู้รู้ในชุมชนเป็นที่ปรึกษา ทั้งนี้ หน่วยงานที่เป็นแกนนำทำหน้าที่ในการชักชวนให้คนในชุมชนทั้งผู้รู้ ผู้อาวุโส ประชาชนในชุมชนและเยาวชนได้รวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของชุมชนอย่างแท้จริง โดยจัดทำโครงการอย่างต่อเนื่องร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน เช่น อาจจะจัดทำคู่มือเกี่ยวกับประเพณีชักพระ หรืออาจจะจัดทำพิพิธภัณฑ์ภายในชุมชนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีชักพระ ซึ่งจะส่งผลให้การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นดำรงอยู่สืบไป

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยทักษิณ

Abstract

This research had the objective of defining guidelines for conserving and disseminating the Chak Phra custom by the Koke Pho Tambon Municipality. Data were collected by interview and group discussion with 20 key informants within and outside the organization. At present, the only people still participating in the Chak Phra custom are the middle-aged and elderly residents of the community. There is an urgent need to involve young adults and adolescents so that they can pass on the tradition. The schools should collaborate with related agencies to prepare a teaching curriculum about the custom for use in the schools in the Municipality. Students and teachers should participate in the festival as part of the history studies and through direct experience to instill a sense of pride in their home community. The Municipality and related agencies should establish a policy on religious customs and culture, with a cultural development plan for the locality. They should disseminate information about the Chak Phra custom periodically. The community leaders should encourage participation from all generations in the community in order to preserve the customs in their original form. There can be small projects with relevant organizations and full participation of the community, such as producing a booklet describing the Chak Phra festival or establishing a museum in the community featuring the Chak Phra customs in order to help preserve and propagate the festival practices.

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ประเพณีชักพระ

Keyword: Conservation of the Chak Phra Custom

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลเป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 289 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่า ด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น สำหรับเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ได้มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญมีอยู่หลายประเพณีประกอบด้วย ประเพณีชักพระ ประเพณีวันเมาลิด ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ซึ่งประเพณี

แต่ละอย่างจะมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนความสัมพันธ์กันของผู้คนภายในชุมชน

ประเพณีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้คนในสังคม โดยประเพณีแต่ละอย่างจะมีความแตกต่างของประเพณีแต่ละท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องไปกับบริบทของชุมชนนั้นๆ เช่น ความแตกต่างกันในเรื่องอาชีพก็ทำให้มีประเพณีปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับภูมิประเทศที่ตั้งของชุมชนด้วย ส่วนความสำคัญของประเพณีแต่ละอย่างจะมีความสำคัญในตัวของผู้คนเหมือนกัน คือในการเป็นแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้นใช้ร่วมกันในหมู่สมาชิก ประเพณีจึงเป็นเครื่องหมายบอกความเป็นพวกเดียวกันของพวกที่ยึดถือในประเพณีเดียวกันซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้คนในสังคมมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเครื่องฝึกจิตใจให้รู้จักเป็นผู้เสียสละ จะเห็นได้จากงานบุญต่างๆ มักเกิดจากการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกัน เช่น พิธีชนทรายเข้าวัด การก่อพระเจดีย์ทราย ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่สังคมนั้น จึงนำไปสู่ความเจริญและส่งผลให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองด้วย และประเพณียังจัดว่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติหรือเป็นเอกลักษณ์ของสังคมแสดงให้เห็นว่าสังคมนั้นมีความเจริญมาตั้งแต่อดีตหรือมีลักษณะเฉพาะของตนมาเป็นเวลานาน ประเพณียังเป็นความเชื่อในเรื่องของความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและยังแสดงถึงความนอบน้อม อ่อนโยน ความมีมารยาทแบบไทย ช่วยทำให้คนไทยอยู่ในกรอบที่ดีงามซึ่งถือว่าเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมได้อย่างหนึ่ง ดังนั้นการมีประเพณีเป็นของตนเองจึงนับเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง อีกทั้งประเพณียังนำมาซึ่งการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและประทับใจแก่ชาติอื่นนับเป็นมรดกอันล้ำค่าที่คนไทยควรอนุรักษ์และสืบสานประเพณีให้ยิ่งใหญ่ตลอดไป

จากการดำเนินงานของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับประเพณีชักพระเนื่องจากเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาและยังเป็นการทำบุญในวันออกพรรษาซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อประชาชนในเขตเทศบาล เป็นการแสดงถึงความผูกพันที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างคนกับศาสนา และชี้ให้เห็นว่าประชาชนได้ให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมทั้งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา อีกทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งภายในชุมชนเทศบาลและผู้คนญาติมิตรในที่ต่างๆ เนื่องจากประเพณีชักพระนี้แสดงออกถึงการ

ทำงานเป็นทีมของประชาชนในเขตเทศบาลอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่เริ่มต้นในการช่วยกันประดิษฐ์ตกแต่งเรือพระเพื่อใช้ในวันชักลากเรือพระออกจากวัดและชักลากเรือพระของตนกลับวัด ซึ่งในอดีตเกือบทุกครอบครัวจะเล็งเห็นความสำคัญของประเพณีชักพระมีความร่วมมือร่วมแรงใจกันจัดทำเรือพระเพื่อใช้ ชักลากเมื่อถึงวันออกพรรษา แต่ในปัจจุบันประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ยังคงผูกพันกับประเพณีชักพระ และให้ความสนใจแต่เฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้นที่ยังให้ความสำคัญของประเพณีชักพระ หากไม่ได้รับการอนุรักษ์และสืบสานอาจจะทำให้ประเพณีชักพระสูญหายไปได้อีกทั้งเด็กและเยาวชนรุ่นหลังหรือผู้ใหญ่บางกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ยังไม่รู้จักประวัติความเป็นมาและกระบวนการเกี่ยวกับพิธีกรรมในการจัดการชักลากเรือพระ ดังนั้นเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ประชาชนนับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 49 ของประชากรทั้งหมดมีวัดในเขตเทศบาลจำนวน 1 วัด คือ วัดศรีมหาโพธิ์ และในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นและยังเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด อีกทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ในการบำรุงศิลปะ จาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 จึงจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระให้คงอยู่ตลอดไป

ผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ เนื่องจากเห็นว่า การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อประชาชนในเขตเทศบาล หากได้มีการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระจะทำให้ประเพณีนี้อยู่กับชาวโคกโพธิ์ตลอดไปและยังนำมาซึ่งการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักประทับใจของคนโดยทั่วไปส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งนับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ควรมีการอนุรักษ์และสืบสานให้ยิ่งใหญ่ตลอดไป โดยผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการในการจัดการองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบและดำเนินการหาแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีดังกล่าวให้คงอยู่ในพื้นที่ตำบลโคกโพธิ์ให้คงอยู่ชั่วลูกหลานต่อไป

วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายในหน่วยงานจำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงานจำนวน 14 คน 1 รูปรวมทั้งสิ้น 19 คน 1 รูป แยกได้ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายในหน่วยงานรวมจำนวน 5 คน ประกอบด้วยนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี กลุ่มผู้บริหารที่เป็นข้าราชการ ประกอบด้วยปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองการศึกษา ผู้รับผิดชอบสังกัดกองการศึกษา ประกอบด้วยเจ้าพนักงานธุรการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงาน รวมจำนวน 4 คน 1 รูป กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา (เจ้าอาวาส) กลุ่มทำเรือพระได้แก่ช่างทำเรือพระหรือประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับ การทำเรือพระ

ผลการศึกษา

1. ความเป็นมาและวิวัฒนาการขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

1.1 ยุคเริ่มต้นก่อนปี พ.ศ. 2490 ประเพณีชักพระของชาวตำบลโคกโพธิ์มีมาเป็นเวลาประมาณร้อยปีมาแล้ว การเกิดประเพณีชักพระครั้งแรกก่อนปี พ.ศ. 2490 คนเฒ่าคนแก่ได้เล่าต่อกันมาว่า ประเพณีชักพระเริ่มต้นมาจากการที่ชาวบ้านในหมู่บ้านช่วยกันทำพนมหามออกรับผลไม้มากถวายพระในวันออกพรรษา ต่อมาผลไม้มิมีจำนวนมากจนเกินหามจึงเปลี่ยนมาใช้การลาก มีการต่อเติมขดพนม ตกแต่งด้วยดอกไม้ ไม้ไผ่ท้องถิ่น (ใบสีเหลือง) แล้วเรียกชื่อเรือที่ลากไปบนพื้นดินนั้นว่า พนมเรือพระเป็นสัญลักษณ์ในการจำลองเหตุการณ์วันคืนสู่โลกมนุษย์ของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งพุทธกาล หลังจากพระพุทธองค์ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ปราบเดียรถีย์ ณ ป่ามะม่วงกรุงสาวัตถี แล้วได้เสด็จไปจำพรรษา ณ ดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดา ซึ่งขณะนั้นทรงจุติเป็นนพมาथाเทพ สถิตอยู่ ณ คูสัตเทพพิภพตลอดพรรษา พระพุทธองค์ทรงประกาศพระคุณของมารดาแก่เทวสมาคมและแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดา

7 คัมภีร์ จนพระมหายาเทพและเทพดา ในเทวสมาคมบรรลุมโศดาบันหมดถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นวันสุดท้ายของพรรษา พระพุทธองค์ได้เสด็จกลับมนุษยโลกทางบันไดทิพย์ที่พระอินทร์นิมิตถวาย บันไดนี้ทอดจากภูเขาสีเนนราที่ที่ตั้งสวรรค์ชั้นดุสิตมายังประตูนครสังกัสสะ ประกอบด้วยบันไดทองบันไดเงินและบันไดแก้ว บันไดทองนั้นสำหรับเทพดามาส่งเสด็จอยู่เบื้องขวาของพระพุทธองค์ บันไดเงินสำหรับพรหมมาส่งเสด็จอยู่เบื้องซ้ายของพระพุทธองค์และบันไดแก้วสำหรับพระพุทธองค์อยู่ตรงกลาง เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาถึงประตูนครสังกัสสะ ตอนเช้าตรู่ของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษานั้น พุทธศาสนิกชนที่ทราบกำหนดการเสด็จกลับของพระพุทธองค์จากพระโมคคัลลานได้มารอรับเสด็จ อย่างเนืองแน่นพร้อมกับเตรียมภัตตาหารไปถวายด้วย แต่เนื่องจากพุทธศาสนิกชนที่มารอรับเสด็จมีเป็นจำนวนมากจึงไม่สามารถจะเข้าไปถวายภัตตาหารถึงพระพุทธองค์ได้ทั่วทุกคน จึงจำเป็นต้องเอาภัตตาหารห่อใบไม้ส่งต่อๆ กันเข้าไปถวายส่วนคนที่อยู่ไกลออกไปมากๆ จะส่งต่อๆ กันก็ไม่ทันใจ จึงใช้วิธีห่อภัตตาหารด้วยใบไม้โยนไปบ้าง ปาบ้าง เข้าไปถวายเป็นที่ไกลหลด โดยถือว่าเป็นการถวายที่ตั้งใจด้วยความบริสุทธิ์ด้วยแรงอธิษฐานและอุทิศถวายแด่พระพุทธองค์ ภัตตาหารเหล่านั้นไปตกในบาตรของพระพุทธองค์ทั้งสิ้น เพื่อเป็นการแสดงถึงความปีติยินดีที่พระพุทธองค์เสด็จกลับจากดาวดึงส์ พุทธศาสนิกชนได้อัญเชิญพระพุทธองค์ขึ้นประทับบนบุษบกที่เตรียมไว้แล้วแห่แหนกันไปยังที่ประทับของพระพุทธองค์

ครั้นเลขพุทธกาลมาแล้วและเมื่อมีพระพุทธรูปขึ้น พุทธศาสนิกชนจึงนำเอาพระพุทธรูปยกแห่แหนสมมติแทนพระพุทธองค์ และในยุคนี้มีการห่อภัตตาหารด้วยใบไม้ตามพุทธตำนาน กลายมาเป็นขนมต้มสามมุม ที่ชาวโคกโพธิ์เรียกว่า ต้ม ทำด้วยข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อแล้วเอามาแขวนไว้ที่เรือพระและนำไปถวายพระในวันออกพรรษา นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อดั้งเดิมของประเพณีชักพระว่าในเดือน 11 เป็นช่วงที่เริ่มต้นเข้าฤดูฝนชาวบ้านส่วนมากประกอบอาชีพการเกษตร ดังนั้นสิ่งที่ปรารถนาที่ต้องการได้แก่การขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล คติความเชื่อนี้จึงได้พูดกันว่า “เมื่อพระหลบหลังฝนจะตกหนัก” ถือเป็นความเชื่อที่ว่าในช่วงเวลาการชักพระกลับวัดฝนมักจะตก จนมีคำพูดติดปากว่าพระให้หลังฝนตก

1.2 ยุคปี พ.ศ. 2490 จนถึงปัจจุบัน ในยุคนี้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มีการจัดงานประเพณีชักพระ ซึ่งมีเรือพระแต่ละหมู่บ้านได้มาชุมชนร่วมกัน ณ หน้าที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ เป็นครั้งแรก ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เพื่อประกวดความสวยงามของเรือพระ ซึ่งในยุคนี้จึงเกิดวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของประเพณีชักพระ ดังนี้

1.2.1 พิธีกรรมของประเพณีชักพระ ก่อนจะถึงวันชักลากเรือพระ ชาวบ้านต้องจัดเตรียมการหุ้มกลองตะโพนเพื่อใช้ในวันชักลากเรือพระ และมีการคุมโพน (ประโคมล่วงหน้า) ก่อนถึงวันชักพระ 7 หรือ 3 วัน เพื่อให้ชาวบ้านรู้ว่าในปีนีทางวัดจะมีการชักลากเรือพระ โพนที่นำมาตีประโคมมี 2 ใบ เป็นเสียงแหลม (ตั้ง) 1 ใบ เสียงทุ้ม (ที่อม) 1 ใบ และชาวบ้านมีความเชื่อว่าผู้ได้ร่วมคุมโพนจะได้บุญกุศลอีกด้วย เมื่อถึงวันชักพระหลังจากทำบุญตักบาตรตอนเช้าและพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้าแล้วเจ้าอาวาสเข้าไปในโบสถ์อาราธนา พระพุทธรูป (พระพุทธรูป ที่นำมาประดิษฐานประจำเรือพระ ชาวบ้านเรียกว่า พระลาก) มาประดิษฐานบนบุษบก (ห้องพระ) พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนบุษบกจะใช้พระประจำวันจันทร์หรือชาวบ้านเรียกว่า พระปางห้ามมาร ซึ่งการอาราธนาพระพุทธรูปมาประดิษฐานบนบุษบกเป็นพิธีการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องฤกษ์ยามด้วยเหมือนกัน ซึ่งตามความเชื่อของชาวบ้านว่า ต้องจุดเทียนส่องคูหน้าพระพุทธรูปก่อน ถ้าน้ำพระพุทธรูปยังยกมาไม่ได้ต้องคอยจนกว่าจะเห็นยี่ม่อเียบจึงปลงลงมา โดยมีการตีฆ้องประโคมมาด้วย และเมื่อประดิษฐานบนบุษบกต้องวางองค์พระให้พอดี หน้าพระต้องพอดีกับหัวเชือกที่ใช้ชักลากเรือพระ ถ้าตั้งไม่ถูกเรือไม่เดินหน้าพระก้มต่ำเกินไปเรือจะลากไม่แล่น แต่ถ้าเงยมากไปเรือจะเร็วจนแล่นทับคนที่ชักลากเรือพระความเชื่อนี้ชาวบ้านได้ยึดถือปฏิบัติมาเพื่อให้เกิดความสบายใจในการชักลากเรือพระก่อนจะมีการชักลากเรือพระออกจากวัดชาวบ้านได้ทำพิธีไหว้ครู สำหรับเครื่องบูชาในพิธีไหว้ครู ประกอบด้วย ข้าว 12 ที่ หมากพลู ดอกไม้ รูปเทียน เหล้าขาว และขันนํ้ามนต์ และให้ชาวบ้านที่มาเรือลากเรือเข้ามาร่วมพิธีไหว้ครูเมื่อชาวบ้านมาพร้อมหน้ากันก็เริ่มพิธี สวดมนต์ เชื้อเชิญครูบาอาจารย์รับเครื่องเซ่นไหว้ กรวดน้ำเป็นอันเสร็จพิธีแล้วเจ้าอาวาสใช้นํ้ามนต์ พรหมให้ชาวบ้านที่มาลากเรือพระให้ทุกคน และมีการนิมนต์พระภิกษุขึ้นประจำบนบุษบกด้วยขนมต้มเป็นขนมที่อยู่คู่กับประเพณีชักพระมา

นาน โดยที่ชาวบ้านได้เตรียมทำขนมต้มหรือห่อต้มและการทำปัด เพื่อนำไปถวาย
ภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ในวันชักลากเรือพระ และนำไปแขวนบูชาที่หน้าพระลากตาม
ความเชื่อที่ว่า เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ครั้งนั้นมีประชาชน
มากมายมาเฝ้าแห่แหนพระพุทธเจ้าไปด้วยราชยานที่มีบุษบก บ้างก็ถวายภัตตาหารต่างๆ
แต่เนื่องจากมีคนมาถวายภัตตาหารกันอย่างมากมายบางคนจึงเข้าไปไม่ถึงบุษบก ดังนั้น
บางคนจึงใช้วิธีถวายภัตตาหารด้วยการนำเอาอาหารมาห่อด้วยใบไม้ แล้วขว้างให้อาหาร
ลงไปในบุษบก ซึ่งถือว่าเป็นการถวายด้วยความบริสุทธิ์อีกวิธีหนึ่ง ในปัจจุบันที่หน้าเรือ
พระจะมีการตั้งหีบหรือบาตรพระ เพื่อรับเงินอนุโมทนาจากผู้ที่มาชักลากเรือพระหรือ
ผู้ที่มาชมดูเรือพระ

1.2.2 ลักษณะรูปแบบและลวดลายของเรือพระ การทำเรือพระ
ของชาวโคกโพธิ์ คือ การนำล้อเลื่อนมาประดับตกแต่งเป็นรูปเรือและมีการอัญเชิญ
พระพุทธรูปขึ้นบนล้อเลื่อนที่ประดับตกแต่งเป็นรูปเรือ แล้วประชาชนได้ร่วมกันชักลาก
แห่ออกจากวัดไปบำเพ็ญกุศลตามจุดนัดหมาย ลักษณะรูปแบบของเรือพระมี
ส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ฐานของเรือพระ ส่วนที่สอง บุษบกหรือ
ห้องพระ และส่วนที่สามยอดบุษบกหรือยอดเรือ ซึ่งแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

ส่วนที่หนึ่งฐานของเรือพระมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมทำเป็นฐานหรือ
ปลูกเป็นร้านสูงราว 1.5 เมตร ยาวประมาณ 3-5 เมตร กว้างประมาณ 1-2 เมตร และ
อยู่ส่วนกลางของไม้สองท่อนรองรับฐาน ไม้สองท่อนนี้ทางด้านหัวและท้ายทำเป็นงอน
แล้วตกแต่งลวดลายเป็นรูปตัวพญานาค 2 หัว อยู่ข้างหน้าหัวพญานาคด้านขวาของเรือพระ
จะเป็นตัวผู้ และด้านซ้ายจะเป็นตัวเมีย ส่วนข้างหลังเกาะไม้เป็นหางนาค ฐานของเรือจะ
ติดกับล้อเลื่อนเพื่อใช้ชักลาก เชือกที่ชักลากเรือพระมีขนาดใหญ่พอการรอบยาวประมาณ
20-30 เมตร ใช้คาดท้ายเรือขนานผ่านหัวนาคทั้งสองไปทางหัวเรือผูกอยู่ข้างละเส้น เชือก
นี้ใช้สำหรับชักลากเรือพระและที่หัวนาคทั้งสองชาวบ้านจะนำขนมต้มมาแขวนบูชา
พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่บนบุษบก และมีการใช้กระดาษสีเกาะเป็นลวดลายกนกปิดที่
ฐานของเรือ บนฐานของเรือจะประดับด้วยฉัตร

ส่วนที่สองบุษบกหรือห้องพระ ซึ่งเป็นที่สำหรับประดิษฐาน
พระพุทธรูปหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า พระลาก บุษบกจะติดกับฐานของเรือพระ ลักษณะ

ของนุชบกมีประตูด้านหน้า ด้านข้างและด้านหลังมีหน้าต่าง ด้านบนเป็นรูปจั่ว ส่วนภายในนุชบกทำด้วยโครงไม้ ภายนอกทำเป็นเสานุชบกมีการประดับตกแต่งเสานุชบกและแกะสลักด้วยนกกลายไทยด้วยการสอดสี (นำกระดาษสีมาสอดกับกระดาษทองแดงที่ชุบเป็นลวดลายนก) สำหรับหลังคาของนุชบกทำเป็นแบบจัตุรมุขหรือจัตุรมุขซ้อน รูปทรงชะลูด ตกแต่งด้วยลวดลายนกด้วยการสอดสี เช่น ลายกระจิง ลายบัวหงาย ลายบัวคว่ำ ลายบัวปลายเสา เป็นต้น

ส่วนที่สาม ยอดนุชบกหรือยอดเรือ ทรงฉิมพลีจะเป็นรูปสี่เหลี่ยม เรียวชะลูด มีความสูงหลายเมตร ลักษณะของยอดนุชบกจะมียอดใหญ่อยู่บนสุด และมียอดล้อมสี่มุมเป็นยอดเล็กชั้นละ 4 ยอด จะทำกี่ชั้นก็ได้ แต่ปัจจุบันนิยมทำยอดนุชบก 9 ยอด และใช้กระดาษเงินกระดาษทองแกะเป็นนกกลายไทยปิดประดับ ยอดนุชบกจะฝังลูกแก้วไว้ เมื่อต้องแสงแดดจะทอแสงงามระยับ และปลายยอดนุชบกแต่ละยอดจะประดับด้วยธงชาติผืนเล็กและธงพระธรรมจักร (ธงศาสนาพุทธ) สำหรับลวดลายของเรือพระนั้น จะใช้ลายไทยในศิลปะ เช่น ลายนก จะเป็รูปรูปดอกบัวหงาย รูปดอกบัวคว่ำ ลายกระจิง ลายหน้ากระดาน โดยใช้เทคนิควิธีการทำด้วยการสอดสี คือ การนำกระดาษสีมาสอดกระดาษทองแดงที่ชุบเป็นลวดลาย แล้วนำไปติดกับส่วนต่างๆของเรือพระ โดยเฉพาะเรื่องสี จะนิยมใช้สีที่ตัดกันอย่างรุนแรง เช่น สีแดง สีส้ม สีแสด สีเขียว สีเหลือง สีทอง และสีที่เน้นความสว่างไสว ร้อนแรงมีพลัง ซึ่งทำให้เรือพระมีความโดดเด่นเป็นสง่า การเขียนลวดลายส่วนใหญ่จะเป็นลวดลายที่ใช้ประกอบประดับตามประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรมและศิลปะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยออกรูปแบบจากหนังสือ เอกสารต่างๆ และบางส่วนช่างทำเรือพระก็คิดขึ้นเองจากความทรงจำ

1.2.3 กิจกรรมหรือการเล่นของประเพณีชักพระ การเล่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชักพระของชาวโคกโพธิ์ จะมีการ “คุมโพน” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แข่งโพน” สำหรับการแข่งโพน จะเริ่มเมื่อเรือพระทุกวัดได้มารวมกันตามจุดนัดหมายสำหรับพื้นที่โคกโพธิ์จะนัดหมายกันหน้าที่ ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ การแข่งโพนจะจัดการแข่งขันแบบแข่งขันเสียง คือ ผู้ตีประตองเสียงต้องใช้เทคนิคและศิลปะหลอกล่อคู่ต่อสู้โดยให้เสียงโพนของตัวเองล่อเสียงโพนของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยคณะกรรมการที่ตัดสินการแข่งขัน แบ่งออกเป็น 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการแข่งขันและคอย

ควบคุมผู้ที่ไม่ให้เปลี่ยนคน อีกชุดหนึ่งเป็นกรรมการฟังเสียงและตัดสินจำนวน 3-5 คน เพื่อชี้ขาดว่าโพนวัดไหนเสียงดังกว่ากัน โดยใช้เขียนใส่กระดาษ รวบรวมคะแนนว่า เสียงใหญ่ (ทุ้ม) หรือ เสียงเล็ก (แหลม) ดังกว่า แล้วนำมารวบรวมคะแนนตามเสียงข้างมากของกรรมการ

2. แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ อำเภอกอโกกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ประเพณีชักพระแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเริ่มตั้งแต่การร่วมกันจัดทำเรือพระและชักลากเรือพระออกจากวัด ซึ่งลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นทีม ความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคี และก่อให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จึงมีแนวทางต่างๆ โดยความร่วมมือกันระหว่าง เทศบาลตำบลโคกโพธิ์ ประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระให้คงอยู่คู่กับชาวโคกโพธิ์ตลอดไป

2.1 เทศบาลตำบลโคกโพธิ์มีแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ ดังนี้

1) จัดทำเวทีประชาคมเพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีชักพระ จัดตั้งชมรมอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ

2) จัดการทำนุ บำรุง รักษา พื้นฟู ประเพณีชักพระ โดยดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ดั้งเดิมประวัติศาสตร์ ประเพณีชักพระ และภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเพณี ชักพระ ผลิตภัณฑ์ การเรียนการสอนเกี่ยวกับประเพณีชักพระไว้เป็นหลักฐาน

3) พัฒนาระบบการให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเพณีชักพระผ่านระบบและนอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึง สนับสนุนส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว ชุมชนจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปลูกจิตสำนึกในความเป็นไทย โดยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในสถานที่ต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อเป็นแหล่ง

ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่การดำเนินงานวัฒนธรรมทุกรูปแบบในสื่อทุกชนิดอย่างต่อเนื่อง กว้างขวางและทั่วถึง

4) การผลิตและพัฒนาบุคลากรทางศิลปะและประเพณีท้องถิ่น ดำเนินการให้บุคลากรได้รับการเพิ่มพูนความรู้ ทั้งด้านวิชาการและเทคนิค ให้สามารถ สืบทอดสร้างสรรค์งานด้านประเพณีท้องถิ่น โดยมีการฝึกอบรมเพื่อการเพิ่มวิสัยทัศน์ใน การสร้างสรรค์งานด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

5) จัดให้มีระบบเครือข่ายด้านสารสนเทศทางประเพณีและ วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานให้ประชาชนเข้าใจ

6) จัดให้มีการประกาศยกย่องเกียรติคุณแก่ผู้ที่มีผลงานอนุรักษ์ เกี่ยวกับประเพณี เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

2.2 ประชาชนในพื้นที่มีแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี ชักพระ ดังนี้

1) ประชาชนในชุมชนควรมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ ประเพณีชักพระให้คนรุ่นหลังได้รับรู้

2) จัดเวทีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสของ ประชาชนในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสร้างช่องทาง ในการเข้าถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย

3) การจัดตั้งโครงการ การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ ในท้องถิ่นของตำบลโคกโพธิ์ โดยให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน สามารถสมัครเข้าไป ในโครงการเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น

4) การกำหนดมาตรการจูงใจให้บริจาคเพื่อส่งเสริมประเพณี ชักพระ และประชาชนให้การสนับสนุนเพื่องานประเพณีชักพระของท้องถิ่น รวมทั้งการ สนับสนุนหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรเข้ามามีส่วนในการระดมทรัพยากรเพื่อการ ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

2.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี ชักพระ ดังนี้

1) การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ รวมทั้งดำเนินการพัฒนากิจกรรมและผลงานด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้มียุทธภาพสูงขึ้น

2) การพัฒนาสถานภาพของผู้ทำงานหรือปราชญ์ชาวบ้าน ควรจัดระบบสวัสดิการของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางประเพณีชักพระ

3) การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และสืบสาน โดยการจัดตั้งปราชญ์ภูมิปัญญาขึ้นเพื่อเป็นแหล่งรวบรวม ศึกษาค้นคว้า วิถีชีวิต ประเพณีท้องถิ่น

4) การส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานด้านประเพณีของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมศักยภาพของประเพณีของท้องถิ่น เนื่องจากประเพณีของท้องถิ่นมีความได้เปรียบด้านจำนวนและการครอบคลุมพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นสภาพวัฒนธรรมจังหวัด สภาพวัฒนธรรมอำเภอ สภาพวัฒนธรรมตำบล หากได้รับการส่งเสริมร่วมกับหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ย่อมสามารถขับเคลื่อนการใช้ศักยภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ ให้ปรากฏออกมาได้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้พบว่า ปัจจุบันผู้ร่วมในประเพณีชักพระจะมีเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนและผู้สูงอายุเท่านั้น จึงควรส่งเสริมให้เด็กเยาวชนและคนหนุ่มสาวในชุมชนเข้าไปศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีชักพระ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมกับประเพณีชักพระ เพื่อจะได้เป็นกลุ่มคนในชุมชนที่จะสืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

สถานศึกษาควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีชักพระเพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ และเมื่อมีการเริ่มดำเนินการเกี่ยวกับประเพณีชักพระ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูได้เข้าร่วมพิธีการ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ในประวัติศาสตร์และความเป็นมาของตนเองจากประสบการณ์โดยตรง ซึ่งจะทำให้ได้รับรู้เกี่ยวกับการจัดทำเรือพระและลักษณะพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

ควรมีหน่วยงานที่เป็นแกนนำในการชักชวนให้คนในชุมชนทั้งผู้รู้ ผู้อาวุโส ประชาชนในชุมชนและเยาวชนได้รวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และสืบสาน ประเพณีชักพระของชุมชนอย่างแท้จริง โดยจัดทำโครงการอย่างต่อเนื่องร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงใน ทุกขั้นตอน เช่น อาจจะจัดทำคู่มือเกี่ยวกับประเพณีชักพระ หรืออาจจะจัดทำพิพิธภัณฑ์ ภายในชุมชนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีชักพระ

ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ เพื่อ เผยแพร่ให้คนในชุมชนได้รับทราบเป็นระยะๆ โดยอาจจะให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการดำเนินการผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชนหรือในสถานศึกษา เช่น เสาธงตาม สายของชุมชน วิทยุชุมชน หรืออาจจะให้เยาวชนเป็นผู้ค้นคว้าข้อมูลจากผู้อาวุโสหรือ ผู้รู้แล้วเผยแพร่ผ่านสื่อที่ได้กล่าวไปแล้วในรูปแบบของข่าว โดยควรมีผู้รู้ในชุมชนเป็นที่ ปรึกษา ทั้งนี้ อาจจะขอความร่วมมือในการฝึกอบรมเยาวชนในการจัดทำสื่อดังกล่าวจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เทศบาลตำบลโคกโพธิ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายด้าน ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม จัดทำแผนวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลให้การอนุรักษ์ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นดำรงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

เทศบาลตำบลโคกโพธิ์. (2553). แผนพัฒนาเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ พ.ศ. 2554 – 2556.

สำนักปลัดเทศบาล: สำนักงาน. (เอกสารอัดสำเนา).

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลยะลา

Transmitting Traditional Wisdom in Therapeutic Massage by

the Yala Tambon Administrative Organization

สมศักดิ์ หัดชะเง¹

เอี่ยมพร ทองกระจา²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้านในองค์การบริหารส่วนตำบลยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยการสัมภาษณ์ผู้รับการถ่ายทอด จำนวน 18 คน

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้านของหมอนวดพื้นบ้านในองค์การบริหารส่วนตำบลยะลา ได้มีการถ่ายทอดโดยการสาธิตและฝึกปฏิบัติให้ผู้สนใจทดลองปฏิบัติในระยะเริ่มต้นเพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมหมอนวดพื้นบ้านได้เรียนรู้และสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น และนำไปสู่การประกอบเป็นอาชีพเสริม โดยเฉพาะผู้ที่ว่างงานทำให้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ต่อตนเอง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ได้ช่วยผ่อนคลายความเครียดให้กับตนเองและคนในบ้านใกล้เรือนเคียง ผลจากการจัดอบรมครั้งนี้ทำให้ผู้รับการอบรมสามารถสืบทอดสู่คนรุ่นหลังโดยจัดทำเป็น “หลักสูตรท้องถิ่น” ในองค์การบริหารส่วนตำบลยะลาเพื่อให้บุคคลที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

Abstract

This research had the objective of studying the transmission of traditional wisdom about therapeutic massage by the Yala Tambon Administrative Organization (TAO) in Muang District of Yala Province. Data were collected from 18 key informants who were recipients of the traditional wisdom.

This study found that knowledge and traditional wisdom about massage is being transmitted through demonstration and training of interested persons. The practitioners acquire knowledge and can treat certain kinds of physical ailments. They can practice therapeutic massage

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

as an alternative occupation. This is an attractive option for those who are out of work and helps them generate supplemental income. The practice also promotes community solidarity. Massage helps to reduce stress for the practitioner and the client and their neighbors. This training in massage can be passed on to members of the younger generation through a community curriculum with support from the TAO.

คำสำคัญ: การนวดพื้นบ้าน

Keyword: Therapeutic Massage

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบพัญญิติ ของพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการสร้างหลักประกันสุขภาพให้กับประชาชนทุกคนในพื้นที่ โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น จึงกำหนดหลักเกณฑ์ให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตในท้องถิ่น การบริหารระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่น โดยกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ได้สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบลเฉลี่ย 37.50 บาทต่อคนในพื้นที่ทั้งหมด ตามทะเบียนบ้านในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น (กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น, 2550) ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ในการดำเนินงานสร้างสุขภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์และแผนชุมชนของตำบล ได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาพและบำบัดสุขภาพโดยการนวดแผนไทยกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งหวังให้มีการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความสามารถในการสืบทอดการนวดพื้นบ้าน ตามสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ทำให้มีความสุขกาย สบายใจมีสังคมที่อบอุ่นในชุมชน อันจะส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ สร้าง

กลไกเพื่อเสริมพลังการพัฒนาสุขภาพที่เข้มแข็ง ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณค่าใช้ในการการขับเคลื่อนโครงการ และประสานงานกับชุมชนให้เกิดระบบการบริหารจัดการในโครงการ โดยจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นตัวกลางที่คอยเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนโครงการต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของโครงการ

การนวดพื้นบ้านได้รับการสืบทอดกันมานาน ซึ่งถือเป็นศาสตร์แนวหนึ่งในการดูแลสุขภาพของคนไทย แม้ว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ปัจจุบัน จะมีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพของคนที่ยังแสวงหาทางเลือกอื่นในการดูแลสุขภาพของตนเอง ซึ่งการแพทย์แผนไทยเป็นทางเลือกหนึ่ง สำหรับการดูแลสุขภาพและได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลละลามีครูภูมิปัญญาด้านการนวดพื้นบ้าน ซึ่งมีอายุมากและยังไม่มีผู้สืบทอด ครูภูมิปัญญาเหล่านี้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษ หากไม่มีการส่งเสริมอนุรักษ์เพื่อสืบสานภูมิปัญญาการนวดพื้นบ้าน ในพื้นที่ตำบลละลาจะขาดผู้สืบทอด การนวดพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์ของตำบลละลา ก็จะสูญหายไป ในที่สุด

การนวดพื้นบ้านนับเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าที่ สืบทอดกันมาช้านานการนวดหรือหัตถเวช เป็นการรักษาโรควิธีหนึ่งซึ่งมีผลทางการรักษา โรคบางโรคได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะโรคที่ไม่สามารถบำบัดรักษาได้ด้วยการฉีดยาหรือกินยา การนวดจึงมีบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งในการรักษาโรค การนวดแผนไทยหรือนวดแผนโบราณเป็นศาสตร์บำบัดและรักษาโรคแขนงหนึ่งของการแพทย์แผนไทย โดยจะเน้นในลักษณะการยืดเส้นและการกดจุด ซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อ "นวดแผนโบราณ" โดยมีหลักฐานว่านวดแผนไทยนั้นมีประวัติมาจากประเทศอินเดียและมีการนำเข้ามาในประเทศไทย จากนั้นได้ถูกพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากันกับวัฒนธรรมของสังคมไทย จนเป็นรูปแบบแผนที่เป็นมาตรฐานของไทยและส่งทอดมาจนถึงปัจจุบัน การนวดแผนไทยแบ่งเป็น 2 สาย คือ สายราชสำนักและสายเขลยศักดิ์

การนวดแบบราชสำนัก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของการนวดนี้ คือ เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ผู้มียศถาบรรดาศักดิ์ที่อยู่ในวังในวังฉะนั้นการนวดจึงถูกออกแบบที่เน้นการใช้

นิ้วมือและมือเท่านั้น และท่วงท่าที่ใช้ในการนวดมีความสุภาพเรียบร้อยมีข้อกำหนดในการเรียนมากมาย ผู้ที่เชี่ยวชาญทางวิชาชีพด้านนี้ จะได้ทำงานอยู่ในร้านในวังเป็นหมอหลวงมีเงินเดือนมียศมีตำแหน่ง การนวดแบบเชลยศักดิ์ เป็นการนวดที่ใช้ในระดับชาวบ้านด้วยท่าทางทั่วไป ไม่มีแบบแผนหรือพิธีรีตองในการนวดมากนัก อีกทั้งยังสามารถใช้วิธีอื่นๆ เช่น เข่า สอก เท้า เพื่อช่วยทุ่นแรงในการนวดได้ ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากการนวดแบบราชสำนักที่เน้นการใช้มือเพียงอย่างเดียว (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2551)

ปัจจุบันการรักษาสุขภาพ โดยการนวดด้วยครุภูมิปัญญานับวันจะเริ่มสูญหายไปกับกาลเวลา ตำบลละลำนับว่ายังโชคดีที่ยังมีครุภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในการรักษาโดยการนวด ครุภูมิปัญญาที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลละลำนำมาถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้าน โดยการจัดฝึกอบรมตามโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากครุภูมิปัญญาในองค์การบริหารส่วนตำบลละลำน อำเภอเมือง จังหวัดยะลานั้น ซึ่งประวัติของครุภูมิปัญญาท่านนี้ คือ หมอรอนิง เจะเลาะ อายุ 55 ปี นับถือศาสนาอิสลามเป็นบุตรของนายวอเซะ เจะเลาะ ซึ่งเป็นหมอนวดพื้นบ้าน ท่านแรกที่มีการรักษาแบบการใช้คาถาก่อนการนวดในตำบลละลำน หมอรอนิงได้รับการศึกษาทั้งสายศาสนาและสายสามัญ สายศาสนาจากปอเนาะ(โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม) ส่วนสายสามัญจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันทำอาชีพหมอฟันบ้านด้านการนวดและจับเส้นเป็นอาชีพหลัก แต่ก่อนที่จะมาเป็นหมอฟันบ้าน ได้ทำอาชีพรับจ้างทั่วไปจนเมื่อตัวเองได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดแผนพื้นบ้านจากบิดา โดยได้รับการถ่ายทอดเริ่มแรกก่อนที่จะทำการนวดนั้นจะต้องมีการอ่านคาถาก่อนทำการจับเส้นเพื่อทำการนวด ซึ่งจะต้องมีการจ่ายค่าครูก่อนที่จะทำการนวด (ค่าก็อรัส) ซึ่งมีมูลค่า 12 บาท เมื่อได้รับการถ่ายทอดจากบิดาแล้ว หมอรอนิงได้ทำอาชีพเป็นหมอนวดพื้นบ้านอย่างเต็มตัว ซึ่งรายได้เฉลี่ยในการรักษาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้รับบริการในแต่ละเดือนและความศรัทธาที่ผู้ป่วยยินยอมจ่ายค่ารักษาให้แก่หมอ ก่อนทำการรักษาทุกครั้งหมอรอนิงจะตรวจวัดความดันโดยวิธีโบราณ โดยใช้มือจับชีพจรผู้ป่วยว่ามีความดันสูงมากน้อยเพียงใดและก่อนการทาน้ำมันนวด หมอรอนิงจะอ่านคาถาประจำตัวที่ได้รับการ

สืบทอดมาจากบิดา ก่อนที่จะทำการรักษานั้นผู้ที่เข้ารับการรักษจะต้องมีการจ่ายค่าครู 12 บาทพร้อมหมากพลู หมอรอนิง ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 18/2 หมู่ที่ 3 ตำบลยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีประสบการณ์การเป็นหมอพื้นบ้านตั้งแต่อายุประมาณ 19 ปี ปัจจุบันรวมประสบการณ์ด้านการนวดประมาณ 36 ปี เคยได้รับการอบรมเพิ่มเติมจาก สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

การศึกษานี้มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการถ่ายทอดการนวดพื้นบ้านของ หมอรอนิง ทั้งนี้เพื่อทำการรวบรวมไว้เป็นองค์ความรู้ และนำองค์ความรู้มาพัฒนาด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนวดพื้นบ้านของประชาชนในตำบลยะลา การแพทย์พื้นบ้านเป็นวิธีการรักษาโรคแบบประสพ การณ์ของชุมชนที่ได้รับการสั่งสม สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีความหลากหลายในแต่ละภูมิภาค วัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ มีบทบาทในการดูแลสุขภาพของชุมชนมาเป็นเวลานาน มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของ ชุมชนรูปแบบและวิธีการรักษาไม่ยุ่งยากเข้าใจง่าย การรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้าน เสียค่าใช้จ่ายน้อย จึงควรมีการกระตุ้นให้ประชาชน รักหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่นใน การนวดแผนไทยให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษารั้งนี้รวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการวัฒนธรรมไทยสายใย ชุมชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากครูภูมิปัญญา ในองค์การบริหารส่วนตำบล ยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 18 คน โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสาธิต การฝึกปฏิบัติในภาคสนาม การสัมภาษณ์ ใช้รูปแบบการสนทนา พูดคุย ชักถามอย่างมี เป้าหมายไม่เป็นทางการในประเด็นต่างๆ

ผลการศึกษา

การจัดฝึกอบรมตามโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กิจกรรมการถ่ายทอด องค์ความรู้จากครูภูมิปัญญา เพื่อการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการนวดพื้นบ้าน

ใช้การถ่ายทอดความรู้จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง มี 4 ขั้นตอน โดยเรียงจากบทบาทของผู้รับการถ่ายทอดความรู้ จากการรับความรู้ในเชิงรับ แล้วค่อยๆ เข้าสู่การรับความรู้ในเชิงรุก ดังนี้

ขั้นที่ 1 คือการรับการถ่ายทอดโดยการบรรยายหรือชี้แนะ โดยมีเอกสารประกอบคำบรรยาย เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสังสมประสบการณ์มานานนับสิบปีที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากการฝึกอบรมตามโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากกรณีปัญหา ได้ใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยายให้เนื้อหาเกี่ยวกับระบบต่าง ๆ ในร่างกาย ที่มีผลต่อการนวด เพื่อให้เข้าใจโดยการบรรยายในช่วงแรกจะอธิบายเนื้อหาาระบบต่างๆ ของร่างกาย เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการนวดทุกคน เข้าใจก่อนเป็นพื้นฐานในการอบรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเรียนรู้การนวดพื้นฐานได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจง่าย ถูกต้องแม่นยำตรงจุด ประกอบด้วยรายละเอียดเนื้อหาสาระของระบบต่างๆ ในการฝึกอบรมดังนี้

1. ระบบผิวหนัง การนวดมีผลทำให้เลือดที่ผิวหนังไหลเวียนได้ดีขึ้นทำให้อุณหภูมิที่ผิวหนังเพิ่มขึ้น มีผลกระตุ้นการขับเหงื่อและไขมัน ทำให้ผิวหนังเต่งตึงกว่าเดิมและทำความสะอาดง่าย ขณะเดียวกันถ้าผู้ป่วยเป็นโรคติดต่อทางผิวหนังก็อาจติดต่อยังผู้อื่นได้

2. ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ระบบนี้ประกอบด้วยกระดูกข้อต่อกล้ามเนื้อ เอ็น และกระดูกอ่อนหน้าที่สำคัญของระบบนี้คือ ทำให้มีรูปร่างทำให้เกิดการเคลื่อนไหวหรือหยุดการเคลื่อนไหว ป้องกันอวัยวะภายในสร้างเม็ดเลือดและเป็นแหล่งสะสมแร่ธาตุแคลเซียมงานของหมอนวดพื้นฐาน จะเกี่ยวข้องกับระบบนี้มากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การนวดและดึงดัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การนวดมีผลทำให้กล้ามเนื้อคลายตัวเคลื่อนไหวได้สะดวกขึ้น

3. ทำให้การไหลเวียนเลือดดีขึ้น เส้นเลือดฝอยขยายตัวและขับถ่ายของเสียจากเซลล์สู่ระบบเลือดดำและปัสสาวะได้เพิ่มขึ้น ทำให้บรรเทาอาการปวดอันเนื่องมาจากการคั่งค้างของสารเคมีที่เป็นของเสียจากการทำงานของเซลล์ นอกจากนี้การนวดทั้งตัวอาจมีผลทำให้ความดันโลหิตสูงลดลงได้เล็กน้อยระบบไหลเวียนน้ำเหลืองมีหน้าที่สำคัญคือช่วยเสริมการไหลของเลือดดำโดยการลำเลียงน้ำเหลืองเข้าสู่ระบบการไหลเวียนเลือดเข้า

ทางเส้นเลือดดำ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ต่อสู้กับเชื้อโรคในร่างกายไม่ให้แพร่กระจาย โดยการกรองไปไว้ที่ต่อมน้ำเหลืองและสร้างระบบภูมิคุ้มกัน โดยปล่อยไปตามกระแสเลือด ระบบนี้ประกอบด้วยต่อมน้ำเหลือง ต่อมน้ำเหลือง และน้ำเหลือง

4. ระบบหายใจ การนวดไม่ค่อยมีผลโดยตรงกับระบบนี้ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าหลังการนวดทั้งตัว เมื่อผู้ป่วยผ่อนคลายทำให้อัตราการหายใจลดลง

5. ระบบประสาท การนวดมีผลทำให้รู้สึกผ่อนคลายทั้งระบบประสาทและกล้ามเนื้อ การกดนวดตามแนวเส้นต่างๆ ไม่มีผลเสียต่อเส้นประสาท เนื่องจากมีไขมันกล้ามเนื้อและเอ็นรองรับอยู่

6. ระบบย่อยอาหาร การนวดมีผลกระตุ้นการเคลื่อนไหวของลำไส้ทำให้ย่อยอาหารและขับถ่ายกากอาหารได้ดีขึ้น ดังนั้นการนวดจึงมีผลลดอาการท้องผูกและช่วยให้มีความอยากรับประทานอาหารควรนวดในระหว่างที่ผู้ป่วยเพิ่งจะรับประทานอาหารเสร็จใหม่ๆ เพราะอาจทำให้ขย้อนอาหารออกมาได้ ควรรอให้อาหารย่อยพอสมควร ประมาณ 30 นาทีหลังจากรับประทานอาหาร แล้วจึงนวดได้

เนื้อหาสาระของระบบต่างๆ ของร่างกาย ที่หมอนวดพื้นบ้านได้บรรยายไปนั้น ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ความเข้าใจการนวดพื้นบ้านขั้นพื้นฐานทุกคน และพร้อมที่จะฝึกปฏิบัติต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยาย และในระหว่างการบรรยายวิทยากรได้จัดทำเป็นหนังสือตำราการนวดพื้นบ้าน ถ่ายทอดออกมาเป็นแนวทาง ประโยชน์มีคำบรรยายพร้อมรูปภาพประกอบการนวดแต่ละท่าไว้ชัดเจนมอบให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมทุกคน “หลักสูตรการนวดพื้นบ้านขั้นพื้นฐาน” ไว้เป็นคู่มือสำหรับการเรียนรู้และทบทวนบทเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งบรรยายรายละเอียดให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกปฏิบัติตามทฤษฎี เป็นการถ่ายทอดความรู้ผ่านสูตรสำเร็จที่ผู้สอนรวบรวมประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้มาถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ขั้นที่ 2 คือ การถ่ายทอดผ่านสูตรสำเร็จ ภายใต้แนวทางนี้ผู้สอนหรือหมอนวดพื้นบ้าน จะรวบรวมประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้มา แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นวิธีการดำเนินการที่ถ่ายทอดต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งสำหรับการฝึกอบรมในครั้งนี้นี้ สามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังได้จากการจัดการโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กิจกรรม

การถ่ายทอดองค์ความรู้จากกรณีปัญหา ขององค์การบริหารส่วนตำบลยะลา ซึ่งหมอนวดพื้นบ้าน ได้สั่งสมประสบการณ์แล้วจัดการถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทั้งทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติจริงจากการถ่ายทอดโดยการอธิบายและสาธิตวิธีการนวดให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติตาม

ขั้นที่ 3 คือ การถ่ายทอดผ่านทางการตั้งคำถาม ซึ่งเป็นแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ที่มีมานานตั้งแต่สมัยปราชญ์โบราณ การตั้งคำถามนั้นจะทำให้ผู้ฟังได้มีการทบทวนในประโยคคำถามเหล่านั้นได้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งทำให้ผู้ฟังได้ย้อนกลับมาคิดและทำทายถึงความเชื่อแต่เดิมของตนเอง จากการจัดการฝึกอบรม โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากกรณีปัญหา ขององค์การบริหารส่วนตำบลยะลา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการนวด ได้ตั้งคำถามต่างๆ ในระหว่างการฝึกอบรมซึ่งเป็นคำถามที่เกี่ยวกับการนวดพื้นบ้านใน 10ท่านวดจากผู้ถูกนวดซึ่งหมอนวดพื้นบ้านได้ใช้ความรู้ที่สะสมมาอธิบายเหตุและผลของการนวดแต่ละท่าจนผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจถึงวิธีการและผลการนวด ที่รักษาอาการปวดตามร่างกายเบื้องต้น เป็นเหตุให้การถ่ายทอดความรู้ในครั้งนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการนวด

ขั้นที่ 4 คือการถ่ายทอดความรู้โดยผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีผู้มีประสบการณ์คอยให้คำแนะนำเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่สุด จากการจัดการฝึกอบรมโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากกรณีปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลยะลา ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เข้าอบรมได้ฝึกปฏิบัติวิธีการนวดในแบบต่างๆ การนวดกดจุด เพื่อคลายเส้นอาการการเจ็บปวดจนเกิดการเรียนรู้โดยการให้คำแนะนำจากหมอนวดพื้นบ้าน เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่สุดของการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดขององค์การบริหารส่วนตำบลยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ผลของการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลยะลา

จากการจัดการฝึกอบรมตามโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากกรณีปัญหา ผลปรากฏว่ามีผู้เข้ารับการฝึกอบรมการนวด ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรจำนวน 18 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

การศึกษาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้าน ของหมอนวดพื้นบ้านในองค์การบริหารส่วนตำบลยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ประสบความสำเร็จพอสมควร ประชาชนให้การตอบรับเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่จะทราบว่าในชุมชนมีครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากทุกท่านที่ได้เข้าร่วมอบรมได้ผ่านการรักษาอาการปวดเส้น ปวดข้อ จากหมอรอนิงและบางท่านก็ได้ทราบจากคำบอกกล่าวของคนในครอบครัวที่ได้เข้ารับการรักษาจากหมอรอนิง และจากการเข้ารับการฝึกอบรมสามารถถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดให้แก่บุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่มีความสนใจ โดยการสาธิตและฝึกปฏิบัติให้ผู้สนใจทดลองปฏิบัติในระยะเริ่มต้นและมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ โดยให้ความรู้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมหมอนวดพื้นบ้าน เพื่อได้เรียนรู้และสามารถปฏิบัติในการนวดเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ซึ่งโครงการนี้องค์การบริหารส่วนตำบลยะลา ได้จัดการฝึกอบรมนี้เป็นครั้งแรก ซึ่งครั้งแรกองค์การบริหารส่วนตำบลยะลาได้จัดอบรมไปแล้ว โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และในครั้งที่สองนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลยะลาได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดยะลาให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการนี้ สำหรับการส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่ และการดำเนินงานสร้างสุขภาพโดยให้ความรู้แก่ประชาชนที่สนใจในเรื่องการนวด ทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการได้รับความรู้และวิธีการการนวดพื้นบ้าน ที่ถูกวิธีและสามารถนวดเพื่อแก้อาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ทำให้มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ ประชาชนมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้ ประชาชนสนใจในเรื่องสุขภาพของตัวเองและคนในครอบครัว ซึ่งถึงแม้หมอนวดพื้นบ้านในชุมชนมีจำนวนน้อย แต่สามารถถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวด เพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้ และยังสามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลา ประกอบกับการรักษาโรคด้วยด้วยการนวดทำให้ประชาชนลดค่าใช้จ่ายในการรักษาโรค และสามารถช่วยเหลือผู้ป่วยในชุมชนได้ เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการนวดพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ชุมชนตำบลยะลาได้ ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไปได้

ข้อเสนอแนะจากการจัดโครงการโครงการพัฒนชนชาวไทยชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากกรณีปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล

1. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ผ่านการฝึกอบรม เพื่อทราบถึงการดำเนินงานว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อหาทางแก้ไขปัญหให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมนวดพื้นบ้าน ที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว

2. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจะจัดอบรมทบทวนหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ผ่านหลักสูตรหลงลืมวิธีการและท่าต่างๆ ในการนวด

3. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดฝึกอบรมโครงการพัฒนชนชาวไทยชน กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากกรณีปัญหาในรูปแบบของการประยุกต์ใช้พืชสมุนไพรลูกประคบ เพื่อให้หมอนวดพื้นบ้านทุกคนมีความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรลูกประคบให้หลากหลาย และเป็นการแก้ไขปัญหาด้านการรักษาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่ง

4. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการนวดพื้นบ้าน โดยร่วมมือระหว่างสถานศึกษา และชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง โดยจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและให้มีการจัดการความรู้ของด้านการนวดพื้นบ้านเพื่อเผยแพร่แก่ผู้สนใจ

เอกสารอ้างอิง

กองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น. (2550). ระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2551). กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. มาตรฐานงานบริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ พุทธศักราช 2551. กระทรวงสาธารณสุข, กลุ่มงานส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. หน้า 6.

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลควนโสในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุง

Role of the Khuan So Tambon Administrative Organization in Conserving Knowledge about Nang Talung Image Production

ศุภมาส พรหมเดช¹
พีรสิทธิ์ คำวนศิลป์²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลควนโส ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุง โดยใช้ข้อมูลในการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ คือกลุ่มนายหนังตะลุงกลุ่มผู้แกะรูปหนังตะลุงและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควนโส

ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควนโส ได้เข้ามามีบทบาทในด้านนโยบาย โดยให้ความสำคัญในเรื่อง การอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุง ด้วยการฝึกอบรมให้ความรู้กับเยาวชนผู้สนใจในพื้นที่ ส่วนในทางปฏิบัติแนวทางในการเผยแพร่ความรู้ด้านการแกะสลัก รูปหนังตะลุงขององค์การบริหารส่วนตำบลควนโสพบว่าในตำบลมีผู้รู้อยู่มากมาย จึงสมควรจะเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและเข้าถึงความรู้ได้ง่าย และควรที่จะต้องดำเนินการพัฒนารูปแบบของรูปหนังตะลุงให้มีความหลากหลาย เพื่อให้ได้รับความนิยมและมีประโยชน์ใช้สอยเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากนำรูปหนังตะลุงใช้แสดงอย่างเดียว

Abstract

The objective of this research was to study the role of the Khuan So Tambon Administrative Organization (TAO) in the preservation and dissemination of the practice of carving and crafting the images used in the Nang Talung puppet theater. Data were collected from existing documentation and interviews with key informants including Nang Talung managers and craftsmen and TAO administrators.

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

This study found that the TAO is playing a strong role in formulating a policy that supports the preservation and dissemination of the craft of Nang Talung image carving, and supports training and knowledge sharing for interested youth in the locality. There are many members of the Tambon who are knowledgeable in Nang Talung, thus it is appropriate to extract information and expertise from this local source of traditional wisdom. This knowledge can be assembled and documented so that others can learn about the arts and crafts of Nang Talung. The TAO should support the development of a greater variety of Nang Talung images to increase popularity, and explore additional uses of the images in addition to being props in the Nang Talung performances..

คำสำคัญ: การแกะสลักรูปหนังตะลุง

Keyword: Nang Talung Image Production

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบรรดาศิลปะการแสดงพื้นบ้านในภาคใต้ หากจะนับเป็นประเภทแล้วนั้นถือว่ามีหลากหลาย สามารถพูดได้ว่ามีงานศิลปะการแสดงสื่อพื้นบ้านให้ชมกันได้ตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นงานวัด งานบ้านหรืองานนิทรรศการ สื่อพื้นบ้านในภาคใต้ที่มีความนิยมและสามารถหาชมกันได้ ได้แก่ หนังตะลุง มโนราห์ ร้องเงี้ยว ลีเกตุ ลีเกโป เพลงขอลีละและมะโย่ง แต่จากสื่อพื้นบ้านที่กล่าวมาทั้งหมดก็มีสื่อที่ได้รับความนิยมมาตลอดนั่นก็คือ หนังตะลุง จนถือเป็นรูปแบบศิลปะที่เลอเลิศและได้รับความนิยม (ปรีดา นัคร, 2549) มีความเชื่อกันว่าหนังตะลุงของไทยได้แบบอย่างการแสดงมาจากชาว (ประเทศอินโดนีเซีย) ชาวชาวเองเรียกว่า “วังวายอ” ต่อมาได้มีการแพร่หลายขึ้นมาทางประเทศมาเลเซีย มีการแสดงกันมากที่เมืองยะโฮร์ เรียกว่า “วายังกูเลต” และเผยแพร่มาถึงภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งเรียกว่า “หนังตะลุง” (โรงเรียนหนังตะลุง, 2541)

การเล่นหนังตะลุงในสมัยแรกๆ น่าจะเป็นหุ่น รูปหุ่น เห็นได้ทุกๆ ด้านเมื่อมาสู่หน้าจอ มีไฟส่องสว่าง เห็นสีสันทันได้อย่างชัดเจน ต่อมาได้มีการพัฒนาจากการเล่นหุ่นมาเป็นการเล่นเงา ต้องให้แสงสว่างผ่านทะลุถึงจะเห็นเงาชัดเจน มิฉะนั้นจะเป็นรูปทึบมองไม่ออกว่าเป็นรูปอะไร จึงมีการฉลุวดลายขึ้นตามศิลปะในท้องถิ่นหรือประเทศนั้นๆ ทำให้เกิดสีสันสวยงามขึ้นเมื่อมีแสงไฟลอดผ่านความจริงนี้ สามารถสังเกตได้จากรูปหนังสมัยก่อนใช้หนังหนาแสงลอดผ่านไม่ได้ แสงขับสีสันทันออกมาไม่ได้มองเห็นเป็นรูปทึบจึง

เหมาะสมที่จะใช้เล่นกลางวันอย่างเช่น หนังสือและการเล่นหนังสือใหญ่ของไทย ต่อมาได้มีการพัฒนาการฟอกหนัง เพื่อให้หนังบางเมื่อนำมาแกะสลักเป็นรูปหนัง แสงไฟก็จะขับสีสันทออกมาได้อย่างสวยงามยิ่งขึ้น ตามที่ปรากฏในรูปหนังตะลุงในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2550)

การแกะสลักรูปหนังเป็นงานหัตถกรรมที่มีสืบทอดมาแต่อดีต ควบคู่กับการเล่นหนังตะลุง มีการเล่าขานต่อๆ กันมาว่าการแกะสลักหนังตะลุงมีวิวัฒนาการมาจากการแกะสลักใบไม้นำไปเล่นเงากับแสงแดดและต่อมาแกะเตาหมาก (กาบหมาก) มาตัดแกะเป็นรูป ครั้นเห็นว่าเตาหมากไม่คงทนจึงนำหนังสัตว์มาแกะแทน โดยใช้ส่วสลักก่อนที่จะเปลี่ยนมาแกะสลักด้วยเหล็กขุดและมุกมาใช้เป็นเครื่องมือในการแกะสลัก บางตำนานก็อ้างว่านำแบบอย่างมาจากอินโดนีเซียหรือนำแบบอย่างมาจากรูปหนังใหญ่ทางภาคกลาง แต่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาเป็นแหล่งที่มีการประกอบ การหัตถกรรมประเภทนี้มากที่สุด บางท้องถิ่นมีการประกอบการเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน

แต่เดิมการแกะรูปหนังจะทำเฉพาะรูปสำหรับเชิดในการเล่นหนังตะลุงเท่านั้น ช่างแกะรูปหนังจึงมีไม่มากนัก ทำกันในวงแคบและทำด้วยใจรักหนังตะลุงเป็นหลัก แต่ในระยะหลังการแสดงหนังตะลุงลดความนิยมลง บรรดานายหนังตะลุงและลูกคู่ที่มีฝีมือในการวาดและการแกะหนังตะลุงได้นำความรู้ที่มีอยู่ด้านหนังตะลุงมาเป็นช่างแกะสลักหนังตะลุงเป็นอาชีพ เพื่อออกจำหน่ายทั้งใช้ในการแสดงหนังตะลุงและเป็นเครื่องตกแต่งอาคารบ้านเรือน (โครงการสารแกะหนังตะลุงต่อยอดสายใยรักกระบวนการถ่ายทอดการแกะหนังตะลุงเพื่อพัฒนาจริยธรรมเยาวชน, 2549)

ปัจจุบันในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลควนโศ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลามีนายหนังตะลุงและช่างแกะหนังตะลุงอยู่เป็นจำนวนมากที่มีความรู้ ความชำนาญในการแกะรูปหนังตะลุงซึ่งอาศัยการจัดกระจายและเริ่มที่จะล้มหายตายจากโดยไม่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวให้คนรุ่นหลัง เพื่อได้รู้จักศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและให้ได้สืบทอดคงอยู่ต่อไปโดยมิให้สูญหาย ประกอบกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลควนโศได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว โดยได้มีการกำหนดพันธกิจหลักในการพัฒนา เรื่อง การส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ของภาคประชาชน การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ

วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของตำบลควนโศ ในเรื่องการส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพและมีรายได้ที่เพียงพอ ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ตามแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนาส่งเสริมความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน (องค์การบริหารส่วนตำบลควนโศ, 2553)

จากเหตุผลนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้การแกะสลักรูปหนังตะลุงจากนายหนังตะลุง ช่างแกะรูปหนัง รวมถึงผู้ที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว และแหล่งความรู้อื่นๆ มารวบรวมเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้รู้จักศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังสามารถนำองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวทำให้เกิดในหลายๆ ด้าน เช่น เกิดช่องทางในการประกอบอาชีพ เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นทำให้เกิดการพัฒนาในท้องถิ่น ลดปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อีกทั้งยังทำให้เกิดความสุขในสังคมและชุมชน นอกจากนี้การแกะสลักรูปหนังตะลุงยังทำให้เกิดกลุ่มเครือข่ายและมิตรภาพของคนอาชีพเดียวกันจึงเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เป็นที่พบปะของคนหลากหลายวัยยังเป็นการนำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป เป็นต้น

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้รวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มนายหนังตะลุง กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับแกะหนังตะลุง ผู้บริหารท้องถิ่น

ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของหนังตะลุง

หนังตะลุง ศิลปะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของทางภาคใต้ นับตั้งแต่จังหวัดชุมพร นคร ศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พัทลุง ตรัง ตลอดจนสองฝั่งคาบสมุทรภาคใต้ ล้วนถือว่าหนังตะลุง เป็นมหรสพประจำท้องถิ่นที่มีแสดงให้เห็นกันอยู่เป็นประจำตามงานเฉลิมฉลอง งานสมโภชหรืองานวัดต่างๆ หนังตะลุงเข้าสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อใด ยังหาข้อสรุปที่แน่ชัดไม่ได้ ตามคำบอกเล่าซึ่งนาย หนังตะลุงรุ่นเก่าถ่ายทอดไว้เป็นบทไหว้

ครูหนังต่างกล่าวว่าคงไม่เกินพุทธศตวรรษที่ 17 เพราะหนังมีมาตั้งแต่ สมัยศรีวิชัย รูปแบบการเล่นที่เล่าต่อๆ กันมาปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ว่า เดิมหนัง เล่นบนพื้นดิน ที่ลานเตียนโล่งแจ้ง ไม่ยกโรงจึงจ่ออย่างปัจจุบัน เล่นทั้งกลางวันและกลางคืน หนังที่เล่น กลางคืนจะใช้วิธีสุ่มไฟหรือใช้ไฟขนาดใหญ่เรียกว่า "ได้หน้าช้าง" เพื่อให้ แสงสว่าง รูป หนังจะแกะด้วยหนังวัว หนังควาย ขนาดรูปใหญ่สูงแค่ออกใช้เชือกร้อยตรงส่วนหัวของตัว หนังไว้สำหรับจับถือ

ต่อมาหนังแขก (หนังชวา) เข้ามาเล่นในภาคใต้และเลยขึ้นไปถึงกรุงเทพฯ หนัง แขกเป็นหนังตัวเล็ก เล่นบนโรงไม้ลำบากยุ่งยากอย่างที่เคยเล่นกันมา จึงมีผู้คิดประยุกต์ ให้เข้ากับหนังแบบเดิม โดยปลูกโรงยกพื้นสูง ใช้เสา 4 เสา ใช้ผ้าขาวเป็นจอสำหรับเชิด รูป ดูเพียงเงาของรูปซึ่งเกิดจากไฟส่องด้านหลังและฟังคำพากย์ ไม่ต้องดูลีลาท่าทางของผู้ เชิดตามตำนานระบุว่าผู้ที่เป็นต้นคิดหนังแบบนี้คือ นายนุ้ย เป็นชาวบ้านควนมะพร้าว อำเภอเมืองพัทลุง หรืออาจเป็นชาวบ้านดอนควน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง หนังที่ คิดขึ้นจึงได้ชื่อว่า "หนังควน" ตามถิ่นกำเนิด หรืออาจเรียกตามสถานที่เล่นโดยต้องเลือกที่ เนินซึ่งภาคใต้เรียกว่า "ควน" หนังจากภาคใต้เข้าสู่กรุงเทพฯ เป็นครั้งแรกในสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระยาพัทลุง (เผือก) นำไปเล่นแถวนางเลิ้ง หนังที่เข้าไปครั้งนั้นไปจากจังหวัดพัทลุง คนกรุงเทพฯ จึงเรียก "หนังพัทลุง" แล้วเสียง เปลี่ยนเป็น "หนังตะลุง" นอกจากนี้คำว่า "หนังตะลุง" ยังมีที่มาจากเสียงดึกดองหนังดัง "ตะลุง ตะลุง ดุงดุง" เพราะแต่เดิมเป็นธรรมเนียมของพวกเล่นหนังเมื่อเดินทางไปถึงบ้าน คนรับงาน จะเข้าไปในรั้วบ้านก่อน เจ้าของบ้านออกมาต้อนรับไม่ได้ จึงต้องดึกดองเรียก เจ้าของบ้านออกมา (หนังตะลุง รูปหนัง, 2551)

นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่า มหรสพการแสดงเงาจำพวกหนังตะลุงนี้ เป็น วัฒนธรรมเก่าแก่ของมนุษยชาติ เคยปรากฏแพร่หลายมาทั้งในแถบประเทศยุโรปและ เอเชีย โดยอ้างว่ามีหลักฐานปรากฏอยู่ว่า เมื่อครั้งพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชมีชัยชนะ เหนืออียิปต์ ได้จัดให้มีการแสดงหนัง(หรือการละเล่นที่คล้ายกัน)เพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะ และประกาศเกียรติคุณของพระองค์ และเชื่อว่า มหรสพการแสดงเงานี้มีแพร่หลายใน ประเทศอียิปต์มาแต่ก่อนพุทธกาลในประเทศอินเดีย พวกพราหมณ์แสดงหนังที่เรียกกัน ว่า ฉายานาฏกะ เรื่องมหากาพย์รามายณะ เพื่อบูชาเทพเจ้าและสฤติวีรบุรุษ ส่วนใน

ประเทศจีน มีการแสดงหนังสดดีคุณธรรมความดีของสนมเอกแห่งจักรพรรดิยวนตี้ (พ.ศ. 411 - 495) เมื่อพระนางวายุชนม์

ในสมัยต่อมาการแสดงหนังได้แพร่หลายเข้าสู่ในเอเชียอาคเนย์ เขมร พม่า ชาวมาเลเซีย และประเทศไทยคาดกันว่าหนังใหญ่คงเกิดขึ้นก่อนหนังตะลุง และประเทศแถบนี้คงจะได้แบบมาจากอินเดียเพราะยังมีอิทธิพลของพราหมณ์หลงเหลืออยู่มากเรายังเคารพนับถือฤาษี พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม ยิ่งเรื่องรามเกียรติ์ ยิ่งถือว่าเป็นเรื่องขลังและศักดิ์สิทธิ์หนังใหญ่จึงแสดงเฉพาะเรื่องรามเกียรติ์ เริ่มแรกคงไม่มีจอ คนเชิดหนังใหญ่จึงแสดงท่าทางประกอบการเชิด ไปด้วย

เชื่อกันว่าหนังใหญ่มีอยู่ก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะมีหลักฐานอ้างอิงว่ามีนักปราชญ์ผู้หนึ่งเป็นชาวเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นผู้เชี่ยวชาญทางโหราศาสตร์และทางกวี สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงเรียกตัวเข้ากรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้เป็นพระอาจารย์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้รับการแต่งตั้งเป็นพระมหาราชครูหรือพระโหราธิบดี และมีรับสั่งให้พระมหาราชครูฟื้นฟูการเล่นหนัง(หนังใหญ่) อันเป็นของเก่าแก่ขึ้นใหม่

หนังใหญ่แต่เดิมเรียกว่า "หนัง" นิยมเล่นกันแพร่หลายในแถบภาคกลาง ส่วนหนังตะลุง แต่เดิมคนในท้องถิ่นภาคใต้ก็เรียกสั้นๆว่า "หนัง" เช่นกัน ดังคำกล่าวที่ได้ยินกันบ่อยว่า "ไปแล หนังโนรา" จึงสันนิษฐานว่าคำว่า "หนังตะลุง" คงจะเริ่มใช้เมื่อมีการนำหนังจากภาคใต้ไปแสดงให้เป็นที่รู้จักในภาคกลางจึงได้เกิดคำ "หนังตะลุง" และ "หนังใหญ่" ขึ้นมาเพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน เชื่อกันว่าหนังตะลุงเลียนแบบมาจากหนังใหญ่ โดยย่อรูปหนังให้เล็กลงในยุคแรกๆ คงแสดงเรื่องรามเกียรติ์เหมือนกัน แต่เปลี่ยนบทบาทเข้ามาเป็นภาษาท้องถิ่น เปลี่ยนเครื่องดนตรีจาก พิณพาทย์ ตะโพน มาเป็นทับ กลอง ฉิ่ง โหม่ง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีอยู่เดิมในภาคใต้

ต่อมา หนังภาคใต้หรือหนังตะลุงรับอิทธิพลของหนังชาวเข้ามาผสมผสาน จึงทำให้เกิดวิวัฒนาการใน "รูปหนัง" ขึ้นมา รูปหนังใหญ่จะเป็นแผ่นเดียวกันทั้งตัว เคลื่อนไหวอวัยวะไม่ได้ แต่รูปหนังชาวเคลื่อนไหวมือและปากได้ ส่วนใหญ่รูปหนังจะเคลื่อนไหวมือได้เพียงข้างเดียว ยกเว้นรูปกาก หรือตัวตลกและรูปนางบางตัว ที่สามารถขยับมือได้ทั้งสองข้าง รูปหนังชาวมิไบหน้าที่ผิดไปจากคนจริง และหนังตะลุงก็รับแนวคิดนี้มาปรับใช้

กับรูปตัวตลก เช่น แกะรูปหนูให้หน้าคล้ายวัว เท่งหน้าคล้ายนกกระฮัง เป็นต้น หนังสือตระกูลเกิดขึ้นเมื่อใดนั้น ยังไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัด นักวิชาการสันนิษฐานว่าคงเป็นช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะกลอนหนังสือตระกูลนิยมแต่งเป็นกลอนแปด ซึ่งในสมัยอยุธยา กลอนแปดไม่ได้เป็นที่นิยมแพร่หลาย ยิ่งในภาคใต้ วรรณกรรมพื้นบ้านรุ่นเก่าแก่ล้วนแต่งเป็นกาพย์ทั้งสิ้น กลอนแปดเพิ่งมาเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางก็เมื่อหลังสุนทรภู่แต่งเรื่องพระอภัยมณีออกเผยแพร่นี้เอง หนังสือตระกูลขึ้นในภาคใต้ครั้งแรกที่จังหวัดภูเก็ต ยังไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัด (โครงการคลังปัญญาไทย, 2549)

การแกะสลักรูปหนังสือตระกูล

การแกะสลักรูปหนังสือตระกูลเป็นงานหัตถกรรมที่มีสืบทอดมาแต่อดีต ควบคู่กับการเล่นหนังสือเล่มต่อๆ กันมาว่าการแกะสลักรูปหนังสือตระกูลมีวิวัฒนาการมาจากการแกะสลักใบไม้ นำไปเล่นกับเงาและแสงแดด และต่อมานำเตาหมาก (กาบหมาก) มาตัดแกะเป็นรูปครั้นเห็นว่าเตาหมากไม่คงทน จึงนำหนังสือตัวมาแกะแทนโดยใช้สิ่วสกัดก่อนที่จะเปลี่ยนมาแกะสลักด้วยเหล็กชุดและมุก บางตำนานก็อ้างว่านำแบบอย่างมาจากรูปหนังใหญ่ของทางภาคกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาเป็นแหล่งที่มีการประกอบหัตถกรรมประเภทนี้มากที่สุด บางท้องถิ่นมีการประกอบการเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนหลายครัวเรือน โดยมีวิธีการทำหนังสือตระกูล ดังนี้

ขั้นแรก คือ ขั้นตอนการเตรียมหนัง โดยนิยมการใช้หนังสัตว์มาแกะ โดยเฉพาะหนังวัวหรือหนังควายเพราะหนังมีความหนาพอเหมาะเหนียวทนทาน โดยที่ช่างแกะจะแช่หนังที่ตากแห้งแล้วในน้ำส้มสายชูซึ่งผสมน้ำให้พอมีรสเปรี้ยวแช่ไว้ชั่วโหมงเศษๆ หนังก็จะคืนตัวนิ่มอย่างหนึ่งสดๆ จากนั้นจึงนำไปชุดขนออก การชุดขนต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพราะมีดอาจเฉือนหนัง ทำให้เกิดรอยตำหนิได้หรือไม่ก็ทำให้หนังหนาบางไม่เท่ากัน เวลาชุดหนังช่างอาจชุดบนแผ่นไม้หรืออาจใช้ไม้กลมรองแล้วชุดได้ เมื่อชุดหนังเรียบร้อยแล้วทั้งผืนจะล้างหนังด้วยน้ำสะอาดแล้วเอาอิงกับ กรอบไม้สี่เหลี่ยมอีกครั้งหนึ่งเพื่อผึ่งลมหรือแดดอ่อนๆ ให้หนังค่อยๆ แห้งลงอย่างช้าๆ เมื่อหนังแห้งสนิทจึงแกะออกจากกรอบ ตัดหนังรอบนอกซึ่งมีรอยตำหนิทิ้งก็จะได้หนังที่จะใช้แกะสลักตามต้องการ

ขั้นที่สอง คือ ขั้นการร่างภาพ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการแกะหนังตะลุง งานร่างภาพเป็นงานที่ประณีตต้องมีความสามารถในการออกแบบซึ่งต้องใช้ทั้งความรู้จินตนาการฝีมือและทักษะประกอบกันนิยมใช้เหล็กปลายแหลมที่เรียกว่า "เหล็กจาร" ร่างภาพลงไปในแผ่นหนังเลื่อยทีเดียว ที่ทำได้เช่นนี้เพราะรอยเหล็กจารที่ปรากฏบนแผ่นหนังสามารถลบได้ง่าย โดยใช้นิ้วมือแคะน้ำหรือน้ำลายลูบเพียงเบาๆ แต่สำหรับภาพที่ซับซ้อนช่างจะร่างภาพลงในกระดาษก่อน

ขั้นที่สาม คือ ขั้นการแกะฉลุ ขั้นนี้ต้องใช้ความชำนาญและต้องพิถีพิถันมากเพื่อให้ได้ ดอกลายอ่อนงาม ช่วงจังหวะของดอกลายหรือกนกแต่ละตัวพอเหมาะพอดี ในการแกะฉลุ

ขั้นที่สี่ คือ ขั้นการลงสี ช่างแกะส่วนใหญ่จะนิยมใช้สีที่โปร่งแสงและหลากหลายสีสันทันดูฉูดฉาด เช่น หมึกสี หรือที่ช่างแกะหนังเรียกว่า "สีซอง" หรือ "สีเยอรมัน" สีประเภทนี้เวลาใช้จะผสมด้วยสุรา น้ำร้อนหรือน้ำมะนาว คุณสมบัติของสีชนิดนี้สามารถซึมติดอยู่ในเนื้อหนังและไม่ลอกง่ายๆ

ขั้นสุดท้าย คือ ขั้นการลงน้ำมันชักเงา เมื่อลงสีรูปหนังเสร็จก็ถือว่ารูปหนังเสร็จสมบูรณ์แล้วจะมีการลงน้ำมันชักเงาหรือไม่ก็ได้ แต่โดยทั่วไปถ้าเป็นรูปหนังเซียมชักเงา น้ำมันชักเงาด้วย ทั้งนี้เพราะน้ำมันชักเงาช่วยขับให้ตัวหนังเป็นมันงามเมื่อออกจอกผ้าขาวจะดูสวยยิ่งขึ้น การลงน้ำมันชักเงาทำได้ง่ายเพียงแค่เอารูปหนังวางราบบนกระดาษที่สะอาดใช้ฟูกันแบนชุบน้ำมันชักเงาทาตามตัวหนังด้านละ 3-4 ครั้ง แล้ววางไว้ให้แห้งก็เสร็จ

สำหรับอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการแกะรูปหนังได้แก่ เหล็กขีด เหล็กไซ เหล็กจารเป็นเหล็กปลายแหลม ใช้สำหรับขั้นตอนร่างภาพเหล็กขุดใช้ฉลุแกะลวดลายกนกและเส้นรอบนอก มุก (ตุ้ดตุ้) ใช้สำหรับตอกลวดลายต่างๆ ทำจากเหล็กเจาะรูปกลมๆ ค้อนใช้ตอกลวดลายใช้คู่กับมุก เขียงตอกใช้สำหรับการตอกลวดลายโดยมุก เขียงขุดใช้สำหรับขุดตัดรูป สีนิยมใช้สีหมึกสีผสมอาหารสีข้อมผ้า หรือสีเมจิก เพราะมีความโปร่งแสงหลักการระบายสีแบบโบราณสีที่จำเป็นคือ สีแดง สีเขียว สีดำ เป็นหลัก กระดาษทรายใช้สำหรับการขัดตกแต่งรูปก่อนระบายสี

แต่เดิมการแกะรูปหนังตะลุงจะทำเฉพาะรูปสำหรับเชิดในการเล่นหนังตะลุงเท่านั้นช่างแกะรูปหนังตะลุงจึงมีไม่มากนักทำกันเฉพาะวงแคบ และด้วยในรักหนังตะลุงเป็นหลัก แต่ระยะหลังคือ ประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาได้มีผู้นำเอากระดาษปูนซีเมนต์มาแกะระบายสีเป็นรูปหนัง ตะลุงออกจำหน่ายตามตลาดนัดและงานเทศกาลต่างๆ ครั้นช่างแกะหนังตะลุงเห็นว่าขายดีจึงหันมาแกะรูปหนังตะลุงด้วยหนังจริงออกจำหน่ายเป็นเชิงพาณิชย์ ด้านรูปแบบก็ค่อยๆ พัฒนาว้างออก คือ แทนที่จะแกะรูปหนังตะลุงเชิดเพียงอย่างเดียวก็คิดแกะเป็นรูปหนังใหญ่ เพื่อใช้เป็นเครื่องตกแต่งอาคารบ้านเรือน โดยเฉพาะในช่วงระยะหลังประมาณ พ.ศ. 2510 รูปหนังสำหรับตกแต่งเป็นที่ต้องการของชาวต่างชาติอย่างกว้างขวาง จึงมีผู้หันมาประกอบหัตถกรรม แกะรูปหนังตะลุงมากขึ้น ช่างหลายคนได้พัฒนาฝีมือจนผลงานมีคุณค่าทางศิลปะ

การแกะสลักรูปหนังเป็นประณีตศิลป์วิจิตรละเอียดอ่อนสวยงาม ให้ความรู้สึทางด้านอารมณ์ และการใช้หนังวัวยังเป็นวัตถุดิบในท้องถิ่นที่ให้คุณค่าเชิงอนุรักษ์ พื้นบ้าน กิจกรรมแกะสลักหนังตะลุงเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้จินตนาการและใช้สมาธิสูง การทำงานจึงต้องตั้งใจจนไม่ย่อท้อไปไหน และทำได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งวัน ต้องอาศัยการผลิตแบบสือพื้นบ้าน คือทำแบบไม่เร่งรีบและอาจจะทำเป็นหมู่คณะพูดจาปราศรัยกันเพลิดเพลิน ทำให้เกิดความสุขทางด้านสังคมและชุมชน การแกะสลักรูปหนังตะลุงทำให้เกิดเครือข่ายและมิตรภาพของคนอาชีพเดียวกัน จึงเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เป็นที่พบปะกันของคนหลากหลายวัย

กล่าวได้ว่างานหัตถศิลป์แขนงนี้ เป็นงานที่ต้องใช้สมาธิจดจ่อ ทำให้ผู้สภาวะแห่งความสุขจากสมาธิในรูปแบบหนึ่ง นอกเหนือจากนั่งสมาธิตามหลักศาสนาพุทธ และอีกทั้งสมาธิยังเกิดจากความเชื่อ เชื่อถือ เชื่อมั่นต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครูหมอหนัง ครูศิลปะการบริกรรมคาถาไสยเวทย์ เป็นความเชื่อส่งผลทางจิตใจและการบริกรรมคาถาก่อให้เกิดสมาธิ และพลังจิตด้วยเหตุนี้การแกะ สลักรูปหนังตะลุงจึงเป็นกลไกในการพัฒนาชีวิตและพัฒนาสังคมท้องถิ่นไปพร้อมๆ กันนอกจากจะได้มีความสุขกับการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นยังครอบคลุมไปถึงความสุขกับการอยู่กับตนเอง

การแกะสลักรูปหนังตะลุงในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลควนโสน่าจะเริ่มจากนายหนังตะลุงในพื้นที่ซึ่งมีอยู่หลายคณะเพราะส่วนใหญ่ผู้นำหนังตะลุง ทุกท่าน

สามารถแกะรูปหนังได้ทั้งนั้นแล้วแต่ความชำนาญ เพราะในสมัยก่อนยังไม่มีผู้ที่รับแกะหนังตะลุงโดยเฉพาะและนายหนังตะลุงได้รับการถ่ายทอดการแกะสลักหนังตะลุงมาพร้อมกับการเล่นหนังตะลุงช่างแกะหนังตะลุง โดยเฉพาะเพิ่งจะมีเมื่อไม่นาน เพราะกระแสความนิยมในการดูหนังตะลุงของประชาชน โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ลดหายไปมาก และเมื่อกระแสนิยมในรูปหนังตะลุงมีมากนายหนังตะลุงบางท่านจึงหันไปเป็นช่างแกะหนังตะลุงที่มีรายได้ดีกว่า ซึ่งปัจจุบันนายหนังตะลุงจะไม่รับแสดงหนังตะลุงแล้ว แต่หันมาแกะสลักรูปหนังตะลุงเป็นอาชีพหลักและถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลควนโศและพื้นที่ใกล้เคียง

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลควนโศในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุง

องค์การบริหารส่วนตำบลควนโศได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ไว้ในแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2554 – พ.ศ.2556) ดังนี้

วิสัยทัศน์ในการบริหาร “การบริหารงานยึดหลักธรรมาภิบาล ในการพัฒนาท้องถิ่น”

หนึ่งในพันธกิจหลักการพัฒนาตำบลควนโศ คือบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของตำบล ในเรื่องการส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพและมีรายได้ที่เพียงพอ ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เรื่องแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนาส่งเสริมความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน และที่ผ่านมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลควนโศได้จัดทำโครงการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลควนโศ โดยการรวบรวมภูมิปัญญาที่มีในชุมชนผ่านการบอกเล่าของปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อรวบรวมข้อมูลประวัติภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้สรุปเป็นรูปเล่มชื่อ “เรื่องเล่าชาวควนโศ” ซึ่งในโครงการดังกล่าวจะมีนายหนังตะลุงและช่างแกะหนังตะลุงรวมอยู่ด้วย โดยส่วนการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และกีฬาเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการดังกล่าวซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลควนโศ

มีข้อมูลและสามารถดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมต่อไปได้ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของ ผู้ที่สนใจต่อไป

นอกจากนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลควนโศจัดทำโครงการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านและศิลปท้องถิ่น “การแกะหนังตะลุง” โดยทำการจัดอบรมให้กับ เยาวชนในตำบล ซึ่งมีเยาวชนเข้าร่วมการอบรมจำนวน 10 คน โดยใช้วิทยากรที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นในงบประมาณในการดำเนินการโครงการดังกล่าวจำนวน 15,000 บาท โดย มอบหมายให้ส่วนการศึกษาศาสนา วัฒนธรรมและกีฬารับผิดชอบในการจัดทำโครงการ ดังกล่าว ซึ่งผลการดำเนินงานได้รับความสนใจจากเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างดี และเป็น การส่งเสริมให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเป็นการอนุรักษ์ศิลปการแกะ รูปหนังตะลุงได้สืบทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป

คณะนายหนังตะลุงและลูกคู่หนังตะลุง บอกเล่าให้ฟังว่าหนังตะลุงเป็นการแสดง พื้นบ้านของชาวภาคใต้ของไทยมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี และอาจจะพูดได้ว่าเป็นส่วน หนึ่งของการดำเนินชีวิตของชาวภาคใต้ เพราะหนังตะลุงแม้จะเป็นการแสดงพื้นบ้านก็ ตาม แต่ก็มิบุคคลในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงประเภทนี้มากมาย เช่น นายหนัง ตะลุง ลูกคู่ ช่างแกะรูปหนังตะลุง ช่างทำเครื่องดนตรีและอุปกรณ์หนังตะลุง ผู้ชมหนัง ตะลุง ผู้ว่าจ้างหรือเจ้าภาพผู้เขียนบทหนังตะลุง และปฐนิยบุคคลทางด้านหนังตะลุงซึ่ง บุคคลกลุ่มนี้นับได้ว่ามีความสำคัญต่อคณะหนังตะลุง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวพันกันจึงยากที่จะแยกหรือขาดหายอย่างใดอย่างหนึ่งไปมิได้เลย ทุกอย่างจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถทำให้หนังตะลุงดำเนินไปได้เป็น อย่างดี และสามารถยืนหยัดดำรงตนอยู่ได้ตลอดไป

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้สอบถามผู้รู้ในด้านการแกะรูปหนังตะลุง ว่าส่วนใหญ่ นายหนังตะลุงทุกท่านสามารถแกะรูปหนังตะลุงได้ทั้งนั้นแล้วแต่ความชำนาญ เพราะใน สมัยก่อนยังไม่มีผู้ที่รับแกะหนังตะลุงโดยเฉพาะ ช่างแกะหนังตะลุงโดยเฉพาะเพิ่งจะมี เมื่อไม่นานเท่าไร เพราะกระแสการแสดงหนังตะลุงลดหายไปมาก นายหนังบางท่านจึง หันไปเป็นช่างแกะหนังตะลุงที่มีรายได้ดีกว่า ซึ่งตัวนายหนังจะมีความสนใจงานศิลปะ ตั้งแต่ในวัยเด็ก ได้รับการถ่ายทอดงานศิลปการแกะสลักรูปหนังจากญาติ และไปเรียนรู้ กับผู้มีชื่อเสียงในด้านการแกะหนังตะลุงหรือนายหนังในสมัยนั้น จนกระทั่งอายุเข้าสู่

วัยรุ่นก็เริ่มหัดเล่นหนังตะลุงจากญาติเช่นกันซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังในขณะนั้น และเป็นผู้แกะสลักหนังและจัดทำอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงหนังด้วยตนเองเกือบทั้งสิ้น และเริ่มหันมาสร้างผลงานด้านการแกะรูปหนังตะลุง จนได้รับเชิญจากหน่วยงานราชการให้ไปร่วมสาธิตและจัดนิทรรศการอยู่จนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

จากการสอบถามคณะนายหนังตะลุงและผู้รู้ในด้านการแกะหนังตะลุง ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหนังตะลุงนั้น ทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในปัจจุบันในเชิงการอนุรักษ์และสืบสานให้คนรุ่นหลังสืบต่อไป โดยวิธีการนำคณะหนังตะลุงไปแสดงในงานต่างๆ การสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ด้านหนังตะลุงไม่ว่าจะเป็นการแสดงหรือจะเป็นการแกะรูปหนังตะลุง หรือจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการแกะหนังตะลุง แต่ก็ควรที่จะให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวให้มากยิ่งขึ้นด้วย เพราะจะได้เป็นการช่วยในการถ่ายทอดและอนุรักษ์ให้สืบทอดต่อไป

ทางด้านผู้บริหารของท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการที่จะมีบทบาทในการถ่ายทอดและอนุรักษ์รักษาศิลปะจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนโส ได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว โดยได้มีการกำหนดพันธกิจหลักในการพัฒนาเรื่อง การส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ของภาคประชาชน การบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืนของตำบลควนโส ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เรื่อง แนวทางการพัฒนาส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนาส่งเสริมความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน ซึ่งได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนามาตลอด และที่ผ่านมาได้มอบให้ส่วนการศึกษา ประเพณีวัฒนธรรมและการกีฬา จัดทำโครงการฝึกอบรมการแกะรูปหนังตะลุงให้กับเยาวชนในตำบลควนโส และได้จัดสรรงบประมาณในการดำเนินการก็ได้รับความสนใจจากเยาวชนเป็นอย่างดี รวมถึงโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับการแกะรูปหนังตะลุงองค์การบริหารส่วนตำบลควนโสถือว่าเป็นศิลปะพื้นบ้านที่เก่าแก่กำลังจะสูญหายไป เพราะปัจจุบันเยาวชนและผู้

มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีเห็นคุณค่าน้อยมาก และคิดว่าวิธีที่จะถ่ายทอดและอนุรักษ์การแกะรูปหนังตะลุงคือ

1. จะต้องเก็บรวบรวมความรู้จากผู้รู้
2. ต้องมีการพัฒนารูปแบบเพื่อให้ได้รับความนิยม คือ ปรับปรุงรูปหนังตะลุงให้มีประโยชน์ใช้สอยเพิ่มเติมสามารถนำไปประดับตกแต่งตามสถานที่ต่างๆ ได้นอกเหนือจากการนำหนังตะลุงมาใช้แสดงเพียงอย่างเดียว
3. การสร้างกระบวนการการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีการอบรมการแกะ รูปหนังตะลุงให้ผู้สนใจ รวมไปถึงทางด้านการแสดงหนังตะลุง เพื่อให้ความรู้ได้ตกทอดไปยังเยาวชนรุ่นหลังต่อไป และยังสามารถสร้างอาชีพได้อีกทางหนึ่ง
4. การใช้ระบบสารสนเทศในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ โดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและง่ายต่อการนำข้อมูลไปใช้ต่อ ยังสามารถช่วยในเรื่องการโฆษณาสินค้าต่างๆ ที่ได้จากการแกะรูปหนังตะลุง อีกทั้งยังสามารถช่วยในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลในชุมชนอีกด้วย

จากการสนทนากับกลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบันเกิดปัญหาในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุงขององค์การบริหารส่วนตำบลควนโศ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา คือ

1. คนหนุ่มสาวสมัยใหม่ให้ความสำคัญในการดูหนังตะลุงและแกะรูปหนังตะลุงน้อยลง เนื่องจากหันไปนิยมวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น ประกอบกับต้องออกไปประกอบอาชีพในต่างถิ่น จึงทำให้เริ่มห่างไกลในศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. นายหนังตะลุงและช่างแกะหนังตะลุง เนื่องจากอาศัยอยู่กระจัดกระจายและเริ่มที่จะล้มหายตายจาก โดยไม่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวให้คนรุ่นหลัง
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ด้านการแกะรูปหนังตะลุงอย่างจริงจัง เนื่องจากมีงบประมาณน้อยและขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว
4. ยังขาดการประชาสัมพันธ์และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก ทำให้การรับรู้ข้อมูลในเรื่องดังกล่าวมีน้อย

5. ยังขาดข้อมูลเรื่องเกี่ยวกับขั้นตอนหรือวิธีการในแสดงหนังตะลุงและในการแกะรูปหนังตะลุงที่เป็นระบบและสมบูรณ์ ที่ให้ใช้ในการเผยแพร่ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

แนวทางในการเผยแพร่ความรู้ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุง

1. ด้านการศึกษาและเก็บรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการแกะหนังตะลุง ควรมีการจัดเก็บองค์ความรู้ให้ถูกต้องและอย่างเป็นระบบ เช่น จัดทำเป็นคู่มือการแกะหนังตะลุง เพื่อใช้เป็นข้อมูลและหลักฐานในการศึกษาและพัฒนาต่อไป

2. ด้านการอนุรักษ์และการฟื้นฟู ควรมีการมุ่งส่งเสริมสร้างจิตสำนึกให้แก่คนรุ่นหลังตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาการแกะหนังตะลุง และควรมีการสำรวจข้อมูล ช่างแกะสลักรูปหนังตะลุงในตำบลควนโศ ว่ามีจำนวนเท่าไร กำลังสูญหายหรือไม่ มีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังหรือไม่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแกะหนังตะลุงในตำบลควนโศ

3. ด้านการถ่ายทอด ควรสนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการแกะรูปหนังตะลุงจาก รุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งต่อๆ กันไปโดยอาจจะเริ่มต้นจากบุคคลในครอบครัว และถ่ายทอดสู่ประชาชนและเยาวชนภายในตำบล

4. ด้านการพัฒนา ควรส่งเสริมให้ช่างแกะหนังตะลุง แกะสลักรูปหนังตะลุงให้เหมาะสมกับ ยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน และส่งเสริมความรู้ทางด้านเทคโนโลยี การตลาดและการบริหาร เพื่อต่อยอดในผลิตภัณฑ์

5. ด้านการส่งเสริมกิจกรรมและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยมีการส่งเสริมให้เกิด การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดความคิดรูปแบบใหม่ๆ ในผลิตภัณฑ์การแกะหนังตะลุงซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนและชุมชนต่อไป

6. ด้านการยกย่องและเสริมสร้างปราชญ์ภูมิปัญญาด้านการแกะรูปหนังตะลุง โดยการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณใน

ลักษณะต่างๆ เพื่อให้ปราชญ์ท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจและกำลังใจในการดำเนินการด้านภูมิปัญญา รวมทั้งสร้างสรรค์ผลงานด้วยความเต็มใจ

7. ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ควรให้ท้องถิ่นมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องภูมิปัญญา การแกะสลักรูปหนังตะลุง เป็นการถ่ายทอดและปลูกจิตสำนึกให้แก่คนรุ่นหลัง

แนวทางดังกล่าวนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ด้านการแกะสลักรูปหนังตะลุง ส่งเสริมการถ่ายทอดและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในภาคใต้ให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

โครงการคลังปัญญา. (2549). ประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง, สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2554, จาก www.panyathai.or.th/wiki/index.php/หนังตะลุง

โครงการสารแกะหนังต่อยอดสายใยรักกระบวนการถ่ายทอดการแกะหนังตะลุงเพื่อพัฒนาจริยธรรมเยาวชน. (2549). เอกสารประกอบการเรียนการแกะสลักหนังตะลุงเพื่อสุขภาพ. สงขลา: [ม.ป.พ.].

ปรีดา นักร. (2549). แนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวารสารศาตรมหนบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) สาขาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

โรงเรียนหนังตะลุง จังหวัดพัทลุง. (2541). เอกสารประกอบการเรียน หนังตะลุง 1. พัทลุง: เจริญการพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ท้องถิ่น หนังตะลุงศิลปะการเล่นพื้นบ้านภาคใต้. กรุงเทพฯ:คุรุสภา ลาตพรว้า.

หนังตะลุง รูปหนังตะลุง. (2551). สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2554, www.openbase.in.th/node/9369

องค์การบริหารส่วนตำบลควนโศ. (2553). แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2554 – 2556). [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัย เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

บทความที่จะพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่นควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. บทความในลักษณะบทความปริทัศน์ (Review article) หรือ บทความงานวิจัย (Research article) ก็ได้ แต่ต้องเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหรือด้านการปกครองท้องถิ่น และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน

2. บทความต้องมีส่วนประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนทุกคน

2.2 ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) คุณวุฒิสูงสุด และสถานที่ทำงานของผู้เขียนทุกคน

2.3 บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวรวมกันไม่เกิน 2 หน้ากระดาษ

2.4 คำสำคัญ (Keyword) ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

2.5 เนื้อเรื่องบทความ ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ บทนำ (ครอบคลุมความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง) อุปกรณ์และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและข้อเสนอแนะ และการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

3. ต้นฉบับความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด เอ.4 พร้อมแนบส่งแฟ้มข้อมูลทางลงใน CD ส่งทางไปรษณีย์ หรือส่งทาง e-mail: cola_laj@hotmail.co.th หรือ cola@kku.ac.th

4. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

4.1 การใช้ภาพและการเขียนที่มีคุณภาพ สละสลวย มีโครงสร้างของบทความที่ดี

4.2 มีความเหมาะสมของระเบียบวิธีวิจัย มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

4.3 ผลงานที่ศึกษามีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

การอ้างอิงเอกสาร

1. การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ให้วงเล็บชื่อผู้แต่ง (สำหรับคนไทย) ชื่อสกุลผู้แต่ง (สำหรับชาวต่างประเทศ) หรือชื่อนิติบุคคลที่เป็นผู้จัดทำเอกสารและปีพิมพ์ของเอกสารที่อ้างถึงหน้าหรือต่อท้ายข้อความที่อ้างดังตัวอย่าง พิรสิทธิ์ และศุภวัฒน์กร (2548)..... หรือ.....(พิรสิทธิ์ และศุภวัฒน์กร, 2548)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

2.2 บทความจากวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้า.

2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียน. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญา.....สาขาวิชา.....คณะ.....

สถาบัน.....

ใบสมัครวารสารการบริหารท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อ-สกุล

อาชีพตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน.....

ประเภทสมาชิก

☐ ศิษย์เก่าวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ ศิษย์ปัจจุบันวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ บุคคลทั่วไป / หน่วยงานหรือบริษัท

ที่อยู่สำหรับจัดส่งวารสาร.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail Address:

ลงชื่อ.....ผู้สมัครสมาชิก

วันที่.....

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (4 ฉบับ) เริ่มตั้งแต่ปีที่.....ฉบับที่.....

☐ 1 ปี อัตราค่าสมัคร 500 บาท

☐ 2 ปี อัตราค่าสมัคร 900 บาท

ชำระโดย ☐ เงินสด (กรณีสมัครด้วยตนเอง)

☐ โอนเงินผ่านบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ สาขามหาวิทยาลัยขอนแก่น ชื่อบัญชี

“วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น” เลขที่ 551-4-02075-4

☉ กรณีไม่ได้ชำระเป็นเงินสด ให้ส่งใบสมัครสมาชิกพร้อมหลักฐานยืนยันการชำระเงินมาที่ วิทยาลัยการปกครอง
ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ 123 ถนนมิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002 วงเล็บ
มุมของ “สมัครสมาชิกวารสารการบริหารท้องถิ่น” หรือส่งโทรสารมาที่หมายเลข 043-203133, 043-203875

☉ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองบรรณาธิการ e-mail address: cola_LAJ@hotmail.co.th หรือฝ่ายจัดการวารสาร
คุณสุภาวดี แก้วคำแสน หมายเลขโทรศัพท์ 043-203124